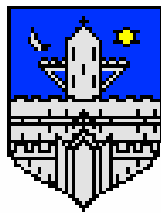

Ifjúságkutatás '98 - Szombathely

- Kutatási záróbeszámoló -

A kutatás megrendelője:
Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata

© Monitor Társadalomkutató Intézet, 1998

Kutatásvezető: Domokos Tamás
Közreműködő szakértők: Ferencz Zoltán, Kulcsár László

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

Tartalomjegyzék

1. Módszertani bevezető	3.
1.1. A fókuszcsoporthok	3.
1.2. Az intézményi survey	6.
1.3. A középiskolai survey	7.
2. A problémák - a fókuszcsoporthos vizsgálat eredményei	9.
2.1. A fókuszcsoporthok kialakítása	9.
2.2. Problémakategóriák	9.
2.3. A problémák rangsora	14.
2.4. A problémák kapcsolatrendszere	16
2.5. Bevonható erőforrások	17.
3. Az ifjúsággal foglalkozó intézmények	22.
3.1. Az intézmények általános jellemzői	22.
3.2. A fiataloknak nyújtott szolgáltatások	25.
3.3. A fiatalok igényei	29.
3.4. Az intézmények közötti együttműködés	31.
4. Demográfia	37.
5. A család	39.
6. Az iskola világa	47.
6.1. A közoktatási rendszer főbb jellemzői	47.
6.2. A középiskolákban folyó munka	55.
6.3. Az iskolán belüli és kívüli kapcsolatok	67.
6.4. Továbbtanulás	71.
7. Az egzisztencia	75.
7.1. A munkanélküliség problémája	75.
7.2. A gazdasági státusz	77.
8. Egészségügyi helyzet	80.
9. A fiatalok értékrendje	87.
10. Devianciák	97.
10.1. Dohányzás	97.
10.2. Alkoholfogyasztás	102.
10.3. Drogok	105.
10.4. Fiatalkori bűnözés	108.
10.5. Prevenció	110.
11. Szabadidő	112.
12. Közélet és informálódás	123.
13. Lokálpatriotizmus	136.
Melléklet	145.

1. Módszertani bevezető

A MONITOR Társadalomkutató Intézet és Módszertani Központ Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából 1998 április-májusban egy komplex kutatási program keretén belül vizsgálta a 14-29 éves korosztály problémáinak, azok kezelésének kérdéskörét a városban. A kutatás során alapvetően kétféle forrásból származó információkkal dolgoztunk. Részben az önkormányzat által adott adatokat, statisztikákat használtuk fel¹, részben pedig primer adatfelvételeket végeztünk.

A kutatási program több, jól elkülöníthető projektből állt. Egy 1000 fős reprezentatív középiskolai mintán kérdőíves adatfelvételt folytattunk le. Az ifjúság problémáinak megoldásában szerepet játszó szervezetek körében önkitöltős intézményi kérdőív feldolgozására kerül sor, mindemellett a rendelkezésre álló statisztikák feldolgozásával biztosítjuk, hogy az empirikus eredmények beágyazhatóak legyenek az aktuális városi viszonyokba. A program egyik elemeként problémafeltáró és megoldó fókuszcsoportok szervezése történt egyrészt az érintett korosztály egyes csoportjai (munkanélküli fiatalok, felsőoktatásban tanulók, dolgozó fiatalok, ifjúsági szervezetek képviselői, GYIVI) valamint az ifjúság problémáival a Polgármesteri Hivatalon belül, illetve külső segítőként foglalkozó szakemberek részvételével.

1.1. A fókuszcsoportok

A fókuszcsoportos problémafeltárás alapvető célja volt a teljes kutatási program empirikus adatgyűjtési folyamatába illeszkedő adatok gyűjtése csoportos problémafeltáró technikák alkalmazásával. A csoportüléseken kiemelt szempont volt az ifjúság problémáinak, illetve az ezen problémák kezelése során jelentkező gondokról szóló vélemények feltárása, a szakértői körben a megoldási lehetőségek, a szükséges erőforrások feltérképezése.

Az alábbiakban a fókuszcsoportokban használt kutatási módszert és a módszer főbb jellemzőit ismertetjük. Az empirikus kutatási módszerek közül a nagytömegű kérdőíves vizsgálat

¹ Közülük kiemelkedik a gyámhatóság, illetve a városi rendőrkapitány igen informatív és színvonalas tájékoztatója.

mellett az egyik legelterjedtebb adatfelvételi mód a különböző interjútechnikákhoz kötődik. Az empirikus kutatás céljából készített egyéni vagy csoportos interjúk sajátossága a személy(ek)hez való nagyfokú alkalmazkodás lehetősége. Esetünkben az alkalmazkodás megnyilvánult az interjú lebonyolítására kijelölt helyszín megválasztásában, az véleményt nyilvánítók gondolat- és élményvilágához való kötődésben valamint a kommunikációs mód megválasztásában egyaránt. A módszer kötetlenebb volta miatt lehetővé vált mind a vizsgált, mind a vizsgálatunk szempontjából marginális jelentőségű, de mégsem elhanyagolható témákban való elmélyülés.

A fókuszcsoportos interjú sajátossága, hogy az empirikus adatok gyűjtése során egyidőben több “interjúalanyunk” is van. A módszerünk a csoportos problémafeltáró és -megoldó technikákon alapult, melynek lényege, hogy egy adott kérdésben, problémakörben a vélemények, tények gyűjtését egy-egy 12-15 fős csoportokban végeztük. A módszer előnyeinel kiemelt helyen kell megemlíteni a hatékonyságát. Egy két órás “csoportozás” során a célzottan vizsgált problémáról számos ember véleményét, tapasztalatait lehetett rendezett formában összegyűjteni. Előnyei közé sorolható, hogy a csoportmunkában résztvevők aktív közreműködőkké váltak, a munka végén volt a résztvevők számára is látható eredmény, s ez pozitívan befolyásolta az őszinte válaszok adását, valamint kihatással lesz jövőbeni együttműködési hajlandóságukra is.

A csoportos interjúk alkalmazása során különös veszélyforrás lehet, hogy a csoportban hatékony, feladatorientált, célelérő csoportmunkához nem szokott személyek is teammunkában dolgoznak együtt. Tapasztalatok alapján állítható, hogy ha a csoportmunkában járatlan embereknek közösen kell dolgozniuk, hajlamosak arra, hogy parttalan vitává, vagy éppen ellenkezőleg, barátságos beszélgetéssé alakítsák a csoportozást, szem elől tévezzék a közös munka célját. A kritikus “leülés” ellen és az eredményes vélemény- és tényfeltárás érdekében korszerű problémafeltáró módszerrel dolgoztunk. Mivel a csoportos problémafeltárás a kutatás egyik legfontosabb szakasza, hiszen itt került sor a vizsgálatához szükséges kvalitatív információk begyűjtésére, éppen ezért fokozottan kellett ügyelni arra, hogy a kapott információk mennyiségileg és minőségileg is megfeleljenek a kutatás céljainak.

A korosztályos csoportoknál a csoportlétszámot magasabbra terveztük és a módszertant úgy alakítottuk, hogy a problémafeltáró beszélgetés mellett egy részletes kérdőívet is kitöltettünk a jelen lévőkkel. A kérdőívekből kinyerhető empirikus anyag elemzését a kutatás záróbeszámolója tartalmazza majd.

A csoportinterjú egy célorientált kérdés megfogalmazásával kezdődött. A korosztályos

csoporthoz ez a következőképpen hangzott: **Milyen ifjúsági problémákkal találkozta Szombathelyen?**

A szakértői csoportnál először a következő kérdést tettük fel: **Az ifjúsági ügyek kezelésének milyen problémáit látja a városban?**

A kérdés feltevését követően a csoport tagjai egységes méretű papírlapokat kaptak, ezekre írták rá a kérdés kapcsán felmerülő gondolataikat. A munkára 4-5 percnél nem adtunk többet. Fontos, hogy mindenki a saját, befolyásolatlan véleményét írja le, ezért a résztvevők egyedül, beszélgetés nélkül dolgoztak, ezzel az elmélyülésre is lehetőséget biztosítottunk. Amikor végeztek a munkával, a résztvevők egyenként és egyesével, körbejáró módon felolvasták a válaszaikat. Ezeket mi felírtuk egy mindenki által jól látható táblára. Egészen addig folyt a körbejárás, amíg el nem fogytak a válaszok. Ily módon kiküszöbölhettük, hogy a csoport strukturálódjon, vagyis hogy a csoport véleményirányítói elkezdjenek egymáshoz kapcsolódni válaszaikkal, ugyanazok az ötletek, gondolatok jelenjenek meg egymás folytatásaiként.

Miután végigjutottunk a problémalistán, következett a rangsorolás fázisa. A résztvevőket arra kértük, hogy a teljes listáról egymástól függetlenül válasszák ki az öt legfontosabb problémát.

A következő lépésben arra kértük a résztvevőket, hogy a feltárt, megismert problémák alapján az előzőhöz hasonló módon sorolják fel azokat a lehetséges erőforrásokat, amelyek bevonhatók a problémák megoldásába. A javasolt erőforrások szintén felírásra kerültek egy táblára. Ezután a felírt problémák megbeszélése következett. Mivel a megbeszélés közvetlen interakciót jelentett, ezért ennek a tisztázás, az információnyújtás szempontjából volt jelentősége. E munkaszakasz általában egy, másfél órát vett igénybe.

A probléma és véleményfeltárás során arra voltunk kíváncsiak, hogy valójában mi is a legfőbb probléma a vizsgált kérdésben, hogyan jelenik meg, kinek mit jelent. Olyan helyzetet teremtettünk, amelyben magunk és mások számára is világos és érthető módon jelentek meg a személyekben lévő gondolatok. A rangsoroló szavazás eredményeként megkaptunk a csoport szempontjából legfontosabbnak ítélt problémákat, elgondolásokat.

A csoportmunka alatt zajló verbális kommunikációt hangszalagon rögzítettük, valamint a helyszínen jegyzőkönyveztük hiszen így volt módunk arra, hogy az elemzés során minden szükséges információt kinyerjünk az adatfelvételtől.

1.2. Az intézményi survey

A csoportos problémafeltáráson, valamint a fiatalokkal és az önkormányzat tisztviselőivel folytatott beszélgetések során is előkerültek valamilyen vonatkozásban a fiatalokkal (is) foglalkozó intézmények, a városban jelenlévő segítő szervezetek. Ez teljesen természetes, hiszen az egyes társadalmi problémák kezelésének legkézenfekvőbb módja az állami és civil segítő intézményrendszer kiépítése.

A szombathelyi ifjúságkutatási program során megkülönböztetett figyelmet kívántunk szentelni azoknak az intézményeknek, szervezeteknek, amelyek munkájuk során gyakran kerülnek kapcsolatba fiatalokkal, a fiatalok problémáival. A kutatás során azokat az intézményeket választottuk vizsgálatunk tárgyává, amelyek feltételezésünk szerint szerepet vállalnak - esetleg a jövőben szerepet vállalhatnak - a fiatalok támogatásában, gondozásában, felkészítésében, az ifjúsági problémák megoldásában - szociális, egészségügyi, oktatási vagy éppen kulturális területen.

Néhány intézmény vezetőjével, munkatársával személyesen is találkoztunk a fókuszcsoportos problémafeltáráson, többségében azonban egységes - önkitöltős - intézményi kérdőív segítségével került sor az ilyen vonatkozású empirikus adatok begyűjtésére. A kérdőíveket postai vagy elektronikus úton, kísérő levéllel együtt juttatta el a kutatás helyi koordinátora a kiválasztott intézményekhez és szervezetekhez. Az önkéntesség és a kényes kérdések (pl. gazdálkodás, szolgáltatási színvonal) ellenére 17 intézmény, szervezet küldte vissza a kérdőívet a megadott határidőig. Nem történt meg tehát az intézmények, szervezetek teljes körű lekérdezése, de a válaszoló intézmények jól reprezentálják azt a segítői, támogatói, kiszolgálói rendszert, amelyet a fiatalok igénybe vehetnek, használhatnak Szombathelyen, ha problémáikkal, ötleteikkel valahova fordulni szeretnének. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a társadalmi szervezetek a vártnál sokkal alacsonyabb arányban válaszoltak, mint a városi vagy megyei önkormányzat által fenntartott intézmények.

Az általunk vizsgált intézmények - akik visszaküldték az önkitöltős intézményi kérdőívet - a következők:

* Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár

- * Gyermek Ház
- * Haladás Művelődési Ház
- * Katolikus Továbbképző Intézet
- * Lelki Segély Telefonszolgálat
- * Magyar Vöröskereszt Szombathely Megyei Jogú Város Területi Szervezete
- * Művelődési és Sportház
- * Oladi Művelődési Központ
- * Oladi Szociális Központ
- * SZMJV Segítőház
- * Szociális Szolgáltató Központ
- * Szombathelyi Egyházmegyei Karitás RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat
- * Szombathelyi Képtár
- * Szombathelyi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ
- * Vas Megyei Egészségügyi Gyermekotthon
- * Vas Megyei Pedagógiai Intézet
- * Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Gyermekotthon

1.3. A középiskolai survey

A kérdőíves adatfelvétel célja az volt, hogy általános képet kapjunk a fiatalok szociális problémáiról (munkanélküliség, család, kallódás), az egészséges lét kérdéseiről (mentálhigiéné, deviancia, fizikai egészség) az alapvető értékrendi, identitási kérdésekről, az iskola világához, valamint a közéleti szereplőkhöz való viszonyokról.

A survey során arra törekedtünk, hogy a vizsgált populációból megfelelő mintát vegyünk. A minta nagysága 1000 fő volt, melyet többlépcsős mintavételi eljárással választottunk ki. Itt figyelembe vettük az iskolatípusok (szakmunkásképzők, szakközépiskolák és gimnáziumok) arányát, az évfolyamok belső arányait, illetve az osztályok számát. Arra törekedtünk, hogy minden középiskolában kérdezzünk, váltott évfolyamokat és osztályokat. Végül is különböző okok miatt csak részben valósult meg. Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (a város iskoláiban tanuló 7-12. évfolyamos diákok összessége) kb. 12 százalékát teszik ki. Az alábbi táblázatból látható, hogy a 900 fős kérdőíves adatfelvétel mintája megegyezik az alapsokaság megoszlásával, a 2 százalékos eltérés a statisztikai hibahatáron belül van.

	Alapmegoszlás (%)	Minta (%)	Eltérés (%)
gimnázium	21	23	+2 %
szakközépiskola	48	48	0 %
szakmunkásképző iskola	31	29	-2 %
Összesen	100	100	

Az adatfelvételre 1998. április 15. és 30. között került sor. A diákok a kérdőíveket osztályfőnöki órákon töltötték ki. A tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy egy-egy kérdés megválaszolásával ne töltsenek sok időt, valamint, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, körcímkével lezárta és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést az SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, rangsoroljanak szervezeteket, tevékenységeket négy, illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez. E mutatók mellett ún. mérleg-indexeket is használtunk, melyek a változások pozitív vagy negatív irányát és mértékét mutatják. A mérleg index értéke egy +100 és -100 közötti szám, mely akkor venné fel a +100-as értéket, ha minden válaszoló teljes mértékben egyetértene az adott kijelentéssel.

A feldolgozás során a primer adatfeldolgozáson, az alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, valamint faktor- és klaszteranalízist végeztünk.

2. A problémák – a fókuszcsoportos vizsgálat eredményei

2.1. A fókuszcsoportok kialakítása

A kutatás során összesen hét csoportülést terveztünk lebonyolítani. A korosztályi csoportok körében ötöt, a segítők, szakértők körében egyet-egyet. A szervezési problémák miatt a korosztályi körben csak négy csoport jött létre, így összesen 30 fiatal véleményét ismertük meg. A szakértői csoportokban összesen 27 véleményt csatornáztunk be. Így végül hat fókuszcsoportban összesen 57 célszemélytől gyűjtöttünk be empirikus anyagot.

A csoport kialakítása során alapvető szempont volt, hogy témánk szempontjából releváns ismeretekkel rendelkező személyeket hívjunk meg. Ennek megfelelően a fókuszcsoportra csak olyan hivatali egységek és külső intézmények képviselői vettek részt, akik munkájuk során folyamatosan kapcsolatban vannak azokkal a problémákkal, amelyek a vizsgált korosztály érintik, így számukra a problémák a mindennapi munka részeként jelennek meg. Ebből következően esetükben teljesen arra tudtunk koncentrálni, hogy az ifjúság problémáinak kezelése során ők milyen nehézségekbe ütköznek. E kérdéskör feltárása vezethet el oda, hogy az ifjúságot segítő munka hatékonyabbá tételéhez szükséges információk birtokába jussunk és lehetőség szerint a megoldási módozatokra is javaslatokat kapjunk.

2.2. Problémakategóriák

Korosztályi csoportok

A nominális csoportmódszer során arra az indítókérdésre, hogy milyen ifjúsági problémákkal találkoztak a meghívottak, a négy csoportból ötvennyolc problémafelvetés érkezett. A csoportok véleménye hasonló problémákat fogalmazott meg. A problémákról alkotott véleményekből az azonosakat összevontuk, majd több, egyre általánosabb közös fogalom alá vontuk azzal a céllal, hogy érthető, gondolatilag kezelhető egységeket kapjunk.

A korosztályi csoport tagjainak a problémafeltárás során verbális szinten csak a felsorolásig kellett eljutni. Ennek az adatgyűjtésnek az volt a célja, hogy az érintettek egy-egy

csoportjától közvetlenül kapjunk információkat azokról a gondokról, amelyek őket aktuálisan foglalkoztatják.

A vizsgált csoportok eredményeinek összegzése alapján a következő kép rajzolódott ki a városi ifjúsági problémáiról. A legsúlyosabb problémának az érintettek az általános megélhetési problémákat tekintik, ezen a kategórián belül jelentőssúlyt képvisel a lakáshoz jutás problémája. A második helyen leggyakrabban említett probléma a kultúrált szórakozás lehetőségének hiánya, majd ezt követik a munkaerő-piaci változásokból eredő problémák. Az említések számának nagyságrendje alapján még ebbe körbe tartoznak az általános társadalmi, mentális, valamint az oktatással, képzéssel kapcsolatos problémák. A többi kategória előfordulása ennél jelentősen kisebb számú. Legkevésbé az önszerveződés hiányát tartják problémásnak a korosztályba tartozó fiatalok.

Az általuk megfogalmazott problémák felsorolás szintű említése jó ráhangolást biztosít annak elemzése előtt, hogy az egyes szakértői csoportok meglátják-e ezeket a problémákat, ha igen akkor azok kezelése során ők milyen nehézségekkel találják magukat szembe.

Szakértői és segítői csoportok

Az önkormányzati és a külső szakértők, segítőik számára szándékosan nem azt a kérdést tettük fel, hogy ők milyen ifjúsági problémákkal találkoztak, hiszen ezeket más módokon legpontosabban az érintettektől tudhattuk meg. Sokkal célravezetőbbnek látszott, hogy ezt a kört arról kérdezzük, hogy azon munka során, mikor az ifjúság problémáinak megoldásával foglalkoznak a mindennapi, gyakorlati életben ők maguk milyen nehézségekkel, megoldandó új feladatokkal találkoznak. A vélemények itt a következő problémacsoportok köré szeveződtek.

ÖNKORMÁNYZAT SZERVEZETI PROBLÉMÁI

Az önkormányzat tevékenységével kapcsolatban megfogalmazódott, hogy *nincs ifjúságpolitikai koncepció*. Az önkormányzathoz kevés ifjúsági ügy kerül. Nincs gyakorlata a városnak az ifjúsági ügyek kezelésében. Saját hatáskörben kezeli az általános és középiskolák ügyét, aminek eredményeként ezen intézményekben lévők ügye többnyire rendezett. Bár felvetődött, hogy az oktatás irányítási struktúra városi és intézményi szinten egyoldalú, direkt mechanizmusokat működtet.

Az önkormányzaton belüli problémák közül kiemelték a belső információáramlás

nehézségeit. Különösen az ifjúság problémáinak kezelése esetén jelentkezik ez élesen, hiszen szinte minden szakterülethez tartozik, de külön rendezőelvként nem tud megjelenni. A vitában a hivatal dolgozói részéről felvetődött a kérdés, egyáltalán elkülöníthetők, vagy elkülönítendőek-e az ifjúság problémái?

A koordináló szerep általánosabb értelemben is megfogalmazódott. Pontosan azért, mert az ifjúság ügyei közé sok minden tartozik, a város számára nem lehet közömbös, hogy mennyire sikerül az ifjúságot arra motiválni, hogy önkéntes jogkövető állampolgárokká váljanak. Az oktatási rendszerben résztvevő fiataloknál ez megoldottnak látszik, de problémát jelent azoknál, akik már kikerültek az iskolarendszerekből és esetleg munkanélküliek is. Ezeken a területeken az önkormányzatnak más szakmai szervezetekkel közösen kell lépéseket tenni. Jelenleg gyakran sok a fontosabb probléma, ezért nem jut energia az ügyek ilyen speciális, "ifjúsági szempontú" kezelésére.

Szintén általános probléma az ifjúság ügyeivel foglalkozó szakemberek hiánya, a meglévők folyamatos leterheltsége. Általános ügyintézésrel kapcsolatos probléma, hogy személytelenül kezelik az ügyeket, holott e korosztály problémái jobban igényelnék a személyesebb megközelítést.

Speciális problémaként vetődött fel, hogy *az ifjúsági egészségügyi ellátásnak, gondozásnak nincs gazdája, a 18 év felettiek egészségügyi ellátása intézményesen nem megoldott.* 1997-ben szabályozták ennek a területnek a működését, azonban a jogszabály csak precíz szervezéssel hajtható végre. Ebben csak a város koordináló szerepével lehet eredményesen működni. Az iskola-egészségügyi ellátáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételei is hiányosak, az ellátásra szánt idő sem elegendő.

KÖZPONTI INTÉZKEDÉSEKBŐL, VAGY AZOK HIÁNYÁBÓL EREDŐ PROBLÉMÁK

A legtöbbet említett, legégetőbb problémaként sorolták a fiatalok lakáshoz jutásának lehetőségét. A jelenlegi lakáshitel rendszer pont a leginkább rászorultakon nem tud segíteni. A gyermektelen fiatalok támogatása sem megoldott.

Általános érvényű megállapítás volt, hogy az intézmények működésének hatékonyságát alapvetően befolyásolja a megkapott állami támogatás alacsony összege. Ez különösen azoknál az intézményeknél okoz súlyos problémát, ahol nincs vagy kicsi a lehetőség a saját bevétel megteremtésére. Ehhez kapcsolódott még egy, elsősorban ugyanezt a kört érintő

probléma. Számukra jelentős esélyt adna a pályázati rendszerekben nyerhető támogatás, de úgy érzik ezek nagy része előre leosztott, azokra helyekre nem jut támogatás, ahol szükség lenne rá.

Minden résztvevő által valamilyen szinten megfogalmazódott, hogy a jogrendszer nem segíti az ifjúsági ügyek hatékony kezelését, mert számos helyen nem egyértelműek, ellentmondásosak vagy csak “a gyakorlatban végrehajthatatlanok” a jogszabályok.

CIVIL SZERVEZETEK HIÁNYOSSÁGAI

A városban kevés olyan legitim ifjúsági szervezet működik, amely hatékonyan tudná képviselni az ifjúság érdekeit. Ez pedig jelentős segítséget nyújtana az önkormányzatnak.

A meglévő civil szervezetek vagy erőtlenek, vagy azért gátolt a működésük, mert a hagyományos struktúra idegenkedve fogadja őket.

Általános gondként merült fel, hogy a nonprofit szervezetek működéséről, tevékenységi köréről, az igénybe vehető szolgáltatásokról nincsenek pontos információk.

ÁLTALÁNOS TÁRSADALMI JELENSÉGEK KIHATÁSAI

Értékrend felborulása, alapvető emberi értékek hiánya a mindennapi életből. Általánossá vált a fiatalok körében is a közömbösség, az önzés. Kevés a perspektíva és sok az akadályozó tényező a fiatalok előtt. Számos negatív példát láthatnak az érvényesülésre, ami torzítja a társadalomba való beilleszkedésről alkotott elképzelésüket. Ezt a negatív tendenciát támogatják azok az oktatásban kialakult áldemokratikus szerveződések, amelyek a fiatalok értékrendjének torzulását okozzák. A felnőtté válás esélye, az önálló élet feltételeinek megteremtése egyre messzebb tolódik. A közbiztonság romlása egyrészt veszélyezteti a fiatalokat, másrészt maguk is aktív részeseivé válnak a bűnelkövetésnek.

OKTATÁS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK HIÁNYOSSÁGAI

Az intézményrendszerrel szemben megfogalmazott általános probléma volt *a 14-16 éves tanköteles korú, de továbbtanulni nem akarók elhelyezésének* kérdése. A rendelkezésre álló adminisztratív eszközök nem jelentenek megoldást.

Az iskolákban túlzott liberalizmus vált uralkodóvá, “magatartási problémák miatt fegyelmivel gyakorlatilag a korosztály nem távolítható el egy iskolából”. A pedagógusok

egy része nem akar és nem is tud a sorból kilógó, a halmozottan hátrányos helyzetű, konfliktusokkal küzdő fiatalokkal foglalkozni. Az iskolai munka egyre inkább teljesítménycentrikussá válik, neveléssel egyre kevesebbet foglalkoznak, főleg a középiskolákban. Az osztályfőnöki órák komolyabbá tétele lehetne erre egy megoldás.

Egyre több iskolában lenne kívánatos az ún. kortárs csoportok szervezése (konfliktuskezelés, gyermek- és ifjúságvédelem). Álláskeresési technikákat, önismereti módszereket, a mindennapi élethez szükséges gyakorlatias ismereteket nem oktatnak a fiataloknak. A város oktatási szerkezetének speciális problémája az egyetemi képzés hiánya, a főiskolai hallgatók aktív bevonása a város ifjúsági közéletébe.

IFJÚSÁG SZABADIDŐ ELTÖLTÉSÉNEK HIÁNYOSSÁGAI

Nincsenek a városban szesz- és drogmentes szórakozóhelyek. A discokban 18 év alattiaknak is felszolgálnak szeszest, büntetlenül. Nem működik az ellenőrzés, ami a város felelőssége is.

Az iskolákon belül kis mértékben vagy egyáltalán nincs lehetőség szabadidős tevékenységre, szervezett programokra. A jól működő, széles kört megmozgató ifjúsági szervezetek hiánya is okozza a kulturált szórakozás hiányát. A szabadidő eltöltésének igénye és a városban biztosítható lehetőségek nem esnek mindig egybe.

CSALÁD INTÉZMÉNYÉNEK DISZFUNKCIÓI

A családok anyagi helyzete romlik, ez előrevetíti, hogy gond lesz a gyermek felnevelése is, de az aránytalanul gazdag családoknál is felmerül ugyanez a probléma.

A család nevelő, felügyelő szerepe még fontosabb lenne, de ez sem működik. Hiányzik az otthoni példa, sok a csellengő, kallódó fiatal. A szülőknek jóval több felvilágosító előadást kellene tartani, ugyanis gyermeknevelésből egyre inkább hiányzik a példamutatás, egyre több az intuíció.

MUNKAERŐPIAC PROBLÉMÁI

Magas a pályakezdő munkanélküliek száma. A pályaválasztási gondok már 14 éves korban jelentkezhetnek. A pályakezdő munkanélküliség kezeléséből hiányzik a megelőzés, a prevenció. A korosztályon belül külön probléma a fogyatékos és az általános iskola után

tovább nem tanuló fiatalok munkába állítása.

2.3. A problémák rangsora

A kutatás szempontjából fontos tudnunk azt, hogy az ifjúsági ügyek kezelése során melyik felvetett problémacsoportokat érzik fontosabbnak a hivatali apparátus dolgozói, illetve a külső segítők. A szavazás adatlapján kiválasztott öt legfontosabb problémához minden egyes résztvevőnél egy számértéket rendeltünk. Ezután az egyes konkrét problémátartalmakat az előző fejezetben bemutatott nyolc területre vontuk össze. Mivel a fő kérdés a problémacsoportok közötti sorrend, s egy terület többféle problémát tartalmaz, a részpontszámok összeadásával jutottunk a végleges sorrendekhez.

Rangsor-hely	Szempontok
1.	Önkormányzat szervezeti problémái (31)
2.	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (22)
3.	Munkaerőpiac problémái (20)
4.	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (18)
5.	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (17)
6.	Közp. intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák (15)
7.	Család intézményének hiányosságai (14)
8.	Civil szervezetek hiányosságai (8)

A táblázat alapján jól látszik, hogy a leginkább problematikus terület az önkormányzat működéséből, szervezeti hiányosságaiból fakad. Ezt követik az általános társadalmi jelenségek kihatásai és a munkaerő-piaci problémák. A legkevésbé problémás területként jelent meg a civilszervezetek létevel, működésével kapcsolatos hiányosságok kategóriája.

Külön érdemes vizsgálni az eltéréseket a hivatali és a külső szakértői csoport között, hiszen más- és más nézőpont alapján szemlélve ugyanazokat az ügyeket más súlypontokat jelöltek meg. Míg a hivatal dolgozói számára a legfontosabb probléma saját szervezeti, működési feltételeiben található, addig a külsők számára a munkaerő-piaci kihívásokban rejlő veszélyek az elsők. A táblázatból jól látszik, hogy pusztán az tény, hogy milyen nézőpontból, megközelítésből vizsgálták a jelenlévők ugyanazokat a jelenségeket, mekkora eltérések adódhattak.

A problématerületek fontossága a két vizsgált szakértői csoportban

Szempontok		
Rangsor-hely	Polgármesteri Hivatal dolgozói	Külső segítők
1.	Önkormányzat szervezeti problémái (18)	Munkaerőpiac problémái (17)
2.	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (15)	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (15)
3.	Család intézményének hiányosságai (9)	Önkormányzat szervezeti problémái (13)
4.	Közp. intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák (8)	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (12)
5.	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (5)	Közp. intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák (7)
6.	Civil szervezetek hiányosságai (5)	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (7)
7.	Munkaerőpiac problémái (3)	Család intézményének hiányosságai (5)
8.	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (3)	Civil szervezetek hiányosságai (3)

2.4. A problémák kapcsolatrendszere

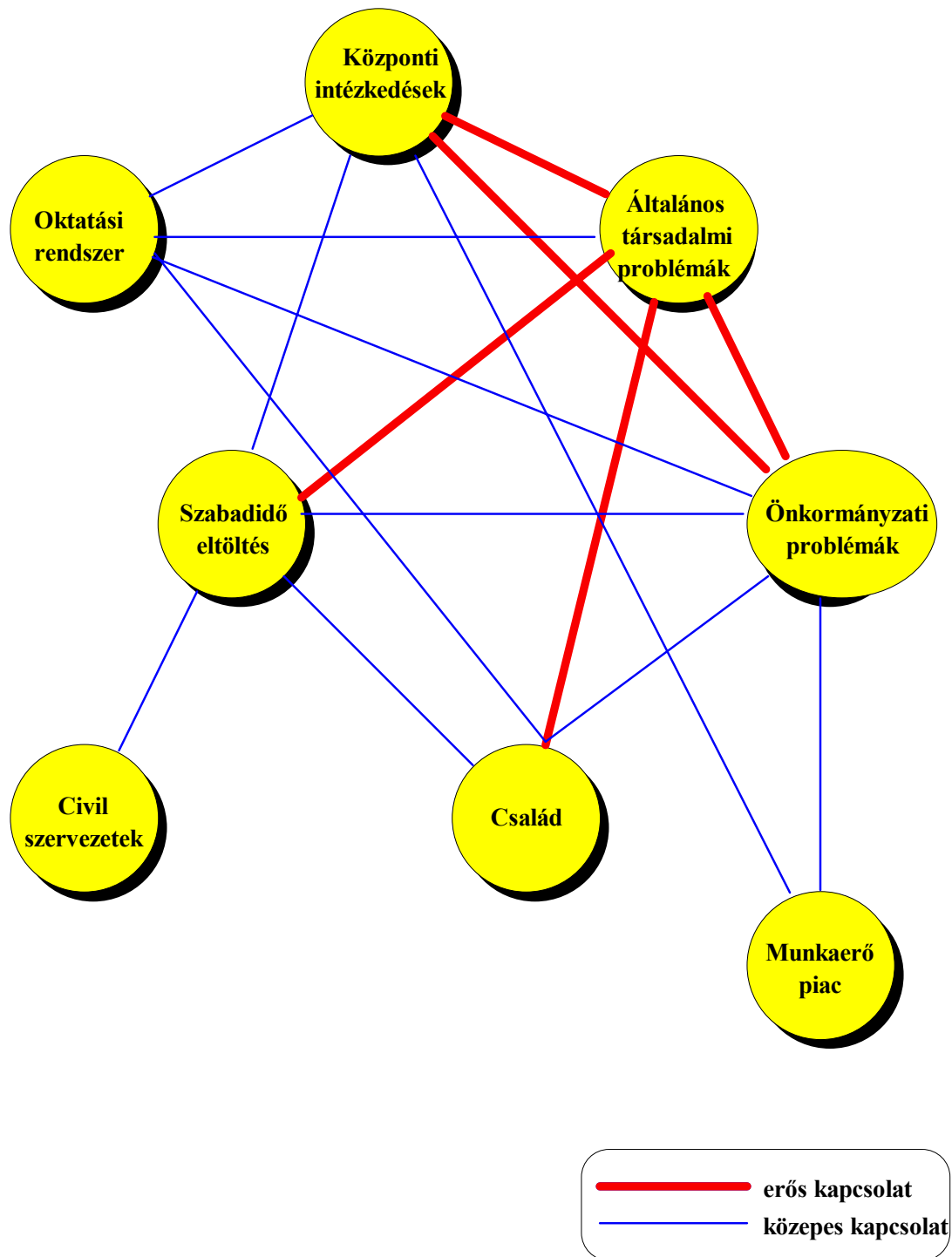
A nominális csoportmódszer alkalmazása során pontosan meg lehetett ismerni az egyes problémakategóriák összetevőit, jellemzőit, sőt a problémák egymással való kapcsolatrendszerét is. Ez utóbbi azért lényeges, mert a legfontosabb problémahalmazokat nem a - szükségszerűen - szubjektív egyéni rangsor alapján mutatja meg, hanem a manifeszt és a látens kapcsolatok egyidejű feltárása után jelöli ki a központi problémákat.

A fókuszcsoporthoz problémafeltárás során összegyűlt empirikus anyagban az egyes problémacsoportok között kapcsolódási pontok száma alapján jól elkülöníthetők az erős, közepes erősségű és a gyenge kapcsolatok, illetve meghatározhatók a kapcsolódási pontok hiánya.

A problémastruktúra kapcsolati hálóját jól szemlélteti az alábbi ábra. Látható, hogy a legtöbb erős kapcsolattal rendelkező halmaz az általános társadalmi problémák kihatásának halmaza. Erős kapcsolódásokkal bír az önkormányzati és a központi intézkedések problémahalmaza is.

Kevés kapcsolódási pontot találhatunk a munkaerő-piaci hatások és a civil szervezetek működése körül. Ez utóbbi tulajdonképpen csak a szórakozási lehetőségek csoportjával van közepes erősségű kapcsolatban.

Közepes és erős kapcsolatok a problémastruktúrában

Csak közepes erősségű relációban vesz részt az oktatási rendszer, a civil szervezetek és a

munkaerőpiac.

A kérdés komplexitását jellemzi, hogy szinte minden problémacsoport legalább gyenge kapcsolatban áll az összes többi csoporttal. Az ábrán ezeket a gyenge kapcsolatokat nem jelöltük, mert annyira sűrű szövésű lenne a háló, hogy a lényegi kapcsolatokat fedné el.

A problémastruktúra hálózati rajza megmutatja, hogy az ifjúsági problémák kezelésében a legnagyobb súllyal általános társadalmi problémák megoldására kell fókuszálni. Fontos szerepe van a központi és helyi döntéshozatali szinteknek, valamint ezekhez kapcsolódóan a családnak és a szabadidő eltöltés folyamatának.

2.5. Bevonható erőforrások

Vizsgálatunk célja volt, hogy a problémák rendszerezésén túlmenően arról is megkérdezzük a résztvevőket, hogy áttekintve a csoportosított területeket milyen erőforrásokat látnak a városban ezen gondok megoldására.

Az erőforrások feltárásánál is az előzőekhez hasonló módszert követtünk. Ugyan nem hagytunk külön gondolkodási időt, de hasonló módon minden résztvevőt arra kértünk, hogy jelöljön meg általa elképzelhetőnek tartott erőforrást, majd ezeket mindaddig felírtuk a táblára, amíg el nem fogytak. Ezután a felírás sorrendjében haladva rövid indoklásokat, vitákat kapcsolattunk a felvetett szempontokhoz, hogy tisztábban láthassuk miben áll a felvetett “erőforrás” jellege.

A hivatal dolgozói voltak ebben a kérdésben kreatívabbak, hiszen összesen 25 féle erőforrást neveztek meg, míg a külső segítők csak 18-at. Ezekből a felvetésekből csoportosítások, összevonások után a következő erőforrás-kategória rendszer keletkezett.

Család

A családokban a példamutatás, a felelősségvállalás lenne a legfontosabb feladat, még mielőtt az intézményeknek kellene felvállalni ezt a szerepet. Sok családban a szülőknek is szüksége van a képzésre.

A családok egy része a bűnözésre használja ki a fiatalok, nem büntethető korú gyermekeket. Ezt a felelősséget a törvény sem határozza meg. A családból nem engedik kikerülni,

ez támogatási formát is jelent. A veszélyeztetett gyermekek nem emelhetők ki a családból, később kerülnek annak az intézményhálózatnak a látókörébe, amelyik segíteni tudna. Itt számos jogszabály megváltoztatására lenne szükség.

Részmunkaidős vagy rugalmas munkaidő lehetőségének megteremtésével a nyári időszakban az anyák otthoni munkavégzésével lehetne biztosítani a gyermekek elhelyezését.

Pedagógusok

A pedagógus személye befolyással lehet a fiatal pályaválasztására, személyiségének alakulására. Ezt maximálisan ki kellene használni. De ehhez vissza kell menni a forráshoz, azaz olyan szakembereket kell képezni, akik nem csak egy-egy területen szakbarbárok, hanem tényleg tudnak a fiatalok lelkével is foglalkozni.

Nem mellékes, hogy meg kell a pedagógusokat úgy fizetni, hogy ne kelljen másodállás után nézniük, teljes intenzitással a hivatásukkal tudjanak foglalkozni.

A pedagógusok a jövő meghatározói egy olyan társadalomban, ahol a család szerepe háttérbe szorult. A nevelési folyamatban adódnak konfliktushelyzetek. Ha a konfliktushelyzet a személyiségi jogok védelme alatt áldemokráciát tartalmaz, akkor ez nem vezet jóra.

Iskolán belüli szemléletváltásra van szükség a korosztályhoz való viszony kialakításában.

Szükség van pedagógusokat védő jogszabályokra. A gyerekeket védő jogok többek szerint átbillentek, ami azt eredményezi, hogy a pedagógus ha akar sem tud hatékony nevelő munkát végezni. A gyerek iskolán kívüli viselkedésére a pedagógus csak javaslatot tehet, jogszabályok védik a gyermek jogait. A szülő szerepét kellene növelni ebben a kérdésben.

A DADA program kiszélesítése és minden egészséges életre neveléssel kapcsolatos program lebonyolítása legyen része az iskolai nevelő munkának. Az önkormányzat támogatására lenne szükség, ami nem jelent nagy plusz kiadást.

Az ifjúságvédelmi felelősök körében szemléletváltásra van szükség. Felvetődött, hogy problémát okoz az, hogy az iskola alkalmazottja, vannak példák arra, hogy ez független intézményként működhet. Ebben a kérdésben vita alakult ki az ifjúságvédelmi felelős hovatartozásáról.

Önkormányzat

Minden erőforrás a közgyűlés kezében van helyi szinten. Az intézményfenntartás, megszüntetés

átgondoltabb menete a pedagógusok nyugodtabb munkavégzését segítené elő.

A döntéshozók felelősségét kell felébreszteni, aminek egyik módja, hogy a hivatal a rendelkezésére álló szakmai tudás alapján próbálja irányítani az információkat. De ők emellett természetesen figyelembe veszik saját értékeiket, érdekeiket és ez alapján döntenek végül. Ez sok esetben a szakmaiság rovására megy.

Ifjúságot védő helyi rendeletek megalkotására lenne szükség, természetesen összhangban a hatályos törvényi rendelkezésekkel. Az egészség védelme (szeszital, drog ellen) érdekében, fekete munka ellen hatékonyabban kellene fellépni, mert ezzel kapcsolatban a központi szabályozások ezt helyi szinten teszik lehetővé. Többségében jegyzői, szakhatósági hatáskörben lehet számos problémát kezelni. A helyi szinte nem megoldható problémákat továbbítani kellene a törvényhozás, minisztériumok felé.

Ifjúsági bizottság vagy albizottság is segíthetné a közgyűlés munkáját. Ők ismernék a problémákat és tudnák azt is, hogy erre az önkormányzaton belül milyen erőforrások mozgósíthatók, ezek alapján végezhetnének döntés-előkészítő munkát.

A városban 16 családsegítő nyújt különböző színvonalú és tartalmú szolgáltatást. Azonban amíg szociális adminisztratív teendők túlsúlyban vannak és nem tudják ellátni a klasszikus családsegítői feladatokat, addig nem is lehet hatékony. A családokat komplex egésként kellene kezelniük, bár ez ellen hat, hogy a törvény külön kezeli a gyermekjóléti szolgálatokat. Ez utóbbinál van egy kis hatósági felhangja a működésüknek. Vannak adminisztratív eszközök a kezükben.

Ifjúsági programok lebonyolításának nincsenek meg a megfelelő helyszínei. Gyermekek nyári elhelyezésének megoldatlanságán tudna a város változtatni.

A hivatali dolgozók naprakész szakmai tudásának párosulnia kell a hivatalon belüli fölösleges bürokrácia leépítésével. Folyamatosan karban kell tartani a szakmai tudást. Az ifjúság-egészségüggyel foglalkozó dolgozók főállásban láthassák el feladatukat.

A védőnők folyamatosan jelen vannak a családok életében. Fel kellene használni ezt a kapcsolat- és információs rendszert úgy, hogy a szociális szférában is tudjanak adatokat adni és az oktatási szférát is tudják segíteni. Ennek a koordinálása nem könnyű, de érdemes lenne felvállalni. Hivatalon belül nem egy helyről irányítják az egészségügyi és szociális területeket, ehhez jönne plusz szempontként az ifjúság.

Mentálhigiénés ismeretátadó tanfolyamok szervezése nagyon fontos, ezen a területen

nagyok a hiányok.

Az ifjúsági referens működése segítheti az önkormányzat és a külső szervezetek együttműködését. A referensnek át kell látni azt a közeget, amelyben működik, akkor lehet hatékony. Akkor működhet hatékonyan, ha megtalálja azokat a kulcsembereket, akikkel a kapcsolatot tartva folyamatosan aktuális információkhoz és egyben megoldási javaslatokhoz is juthat. Az érintett szakemberekkel rendszeres kapcsolat működjön.

Az önkormányzat feladata lenne, hogy az érintett szervezetek képviselőit időről időre összehívja egyeztetésre, hogy kiderüljenek a lehetőségek és a problémák, de ne legyenek párhuzamosságok, illetve az információk ne kallódjanak el. Ezt az önkormányzatnak kell felvállalnia.

Működő civil szervezetek

A működő Nonprofit Információs Szolgáltató Iroda betöltheti a megyében lévő és működő civil szervezetek információ-ellátását és koordinálását.

Rendőrség, ügyészség, bíróság

A rendőrség bűnmegelőzési osztálya ha kis számban is, de rendelkezik olyan képzett szakemberekkel, akik a pedagógusok jelzései alapján hatékonyabban tudnak segíteni, a problémás családokkal más módon kapcsolatot tartani, aminek eredménye lehet a bűnmegelőzés.

Állam

Fiatalok lakáshoz jutásának feltételeit kell kidolgozni, amely nem csak a gyermekes családok számára teremt lehetőséget, hiszen a gyerekvállalás egy újabb tehertételként jelentkezik a családok többségénél.

Végső soron minden intézményi finanszírozást érintő probléma visszavezetődött az államra, hiszen a költségvetési keretek szűkössége meghatározza működés lehetőségét.

Hasonlóképpen állami feladatvállalást feltételez a jogszabályi környezet ki-, illetve átalakítására vonatkozó minden törekvés, hiszen sok esetben itt nem elegendő a helyi döntéshozói akarat sem.

Média

Sokat tudna segíteni a korosztály szemléletének alakításában. Az erőszakmentes TV nem rontaná tovább az ifjúság pszichés állapotát, értékeket sugalló műsorokra lenne szükség.

Egyházak, karitatív szervezetek

Az egyházaknak fontos szerepe lenne, de figyelni kell arra is, hogy a szekták szerepe is megerősödött pontosan ebben a korosztályban. A történelmi és kiségyházak szerepe a kultúra és értékközvetítésben lenne leginkább hangsúlyos. A viselkedéskultúrától az önismereten keresztül a közösség elfogadásáig sok mindenben tudnának szerepet vállalni. Karitatív szervezetek is rendelkeznek jó szakemberekkel, akik felkarolhatják, jó útra vezethetik a kallódó fiatalokat.

Ifjúsági szervezetek

A diákönkormányzatoknak az intézmény belső struktúrájának ellenpontozását kell jelentenie, függetlennek kell lennie.

Az ifjúság nagy létszámának szóló programokat nem szervez senki. Klubok, kis közösségek is hiányoznak a lakóhelyen, iskolában. A diákönkormányzatnak nem ez a feladata.

Korosztály

Nagyon sok kreativitás van a korosztályban csak sok esetben a „segítők” szemlélet- és megközelítésmódja riasztja őket az együttműködéstől. Vannak helyzetek amikor partnerként kell őket kezelni, csak ez lehet célravezető. Sokan foglalkoznak velük, de nem próbálják velük együtt megoldani a problémákat. Nem szabad magukra hagyni őket. Meg kell szólítani őket olyan kérdésekkel, amelyek érdeklik őket és akkor lehet mobilizálni ezt a csoportot.

Munkaerő-piaci szervezetek

Törekedni kell a munkaerő-piaci alap jobb kihasználásra, az értelmes és gyakorlatban hasznosítható, munkahelyet biztosító átképzések megszervezésére.

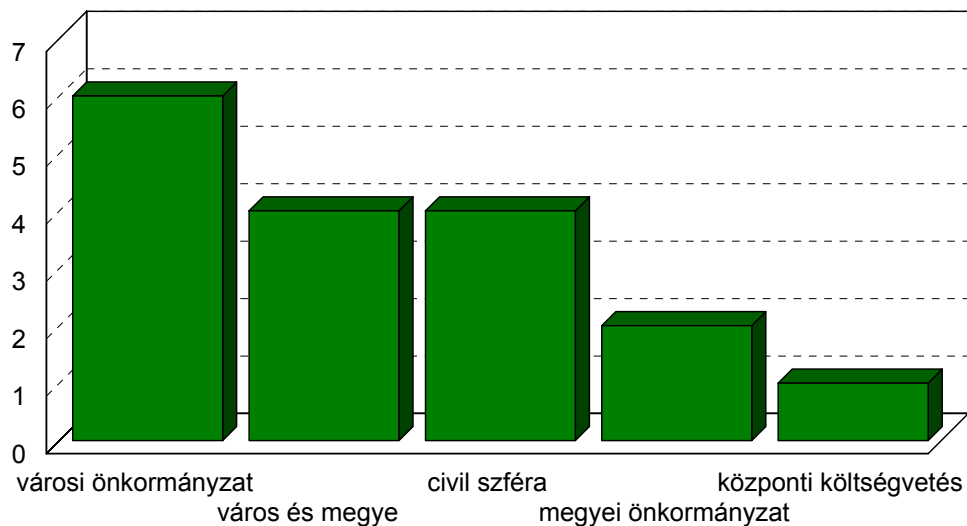
Az oktatásban helyi szinten véghezvitt leépítések után egyes területeken munkaerőhiány jött létre, amit a gyakornoki rendszer megoldhatna.

3. Az ifjúsággal foglalkozó intézmények

3.1. Az intézmények általános jellemzői

A elemzett 17 intézmény közül tizenkettőt a megyei és a városi önkormányzat tart fenn, négyet a civil szférához tartozó társadalmi szervezet, egyet pedig közvetlenül a központi költségvetés működtet. Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata egyedüli fenntartója a Segítőháznak, a Gyermek Házának, az Oladi Szociális Központnak, a Szociális Szolgáltató Központnak, az Oladi Művelődési Központnak, valamint a Művelődési és Sportháznak. A városi és a Vas Megyei Önkormányzat közösen tartja fenn a megyei könyvtárat, a képtárat, a Megyei Pedagógiai Intézetet, és a Telefonszolgálatot. E mellett a megyei önkormányzat gondoskodik az egészségügyi gyermekotthonról és a megyei gyermekvédelmi szakszolgálatról. A központi költségvetés a Szombathelyi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központot üzemelteti a 17 intézmény közül.

A vizsgált intézmények fenntartó szerinti megoszlása

A vártál sokkal alacsonyabb arányban kaptunk vissza kérdőíveket - a városban amúgy nagy számban létező - társadalmi szervezetektől, összesen négyen válaszoltak kérdéseinkre. A négyből kettő egyházi, kettő pedig civil szervezet.

Végignézve a vizsgált intézmények sorát látható, hogy összesen öt működik elsődlegesen vagy kizárólagosan a fiatalokért, közülük kettő egészségügyi alapellátást, kettő közművelődési szolgáltatást végez, egy pedig az iskolákon keresztül szűréssel, korrekcióval, pedagógusoknak nyújtott módszertani segítséggel éri el a fiatalokat, diákokat. Az öt közül csak a két közművelődési területen működő intézménynek - Gyermekek Háza és Oladi Művelődési Központ - fenntartója a városi önkormányzat, s a pedagógiai intézet működtetésébe "száll be" 26 százalék erejéig. Megállapítható, hogy a többi intézmény is foglalkozik a fiatalok problémáival a klienskörön belül, legtöbbjükben dolgozik olyan munkatárs, akinek elsődleges feladata a fiatalokról való gondoskodás. Ez azt jelenti, hogy az intézmények belső feladatköri megosztásukban felkészültek a fiatalokkal való minőségi foglalkozásra.

A vizsgált intézményekben szakmai munkát végzők képzettség szerinti megoszlása (összesen 404 fő)

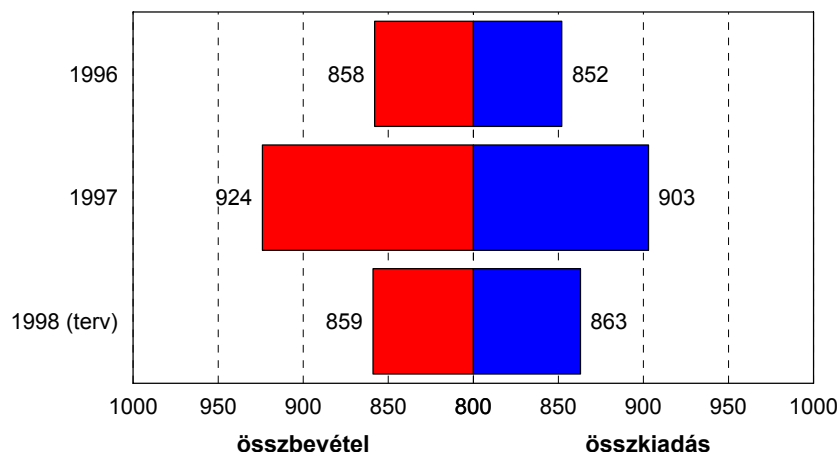

A vizsgált intézményekben összesen 404 szakmai munkát végző munkatárs dolgozik, ebből 73 fő (18 százalék) elsődlegesen a fiatalokkal való foglalkozással van megbízva. A

városban az ifjúsággal való foglalkozásra alkalmas, kvalifikált szakemberek dolgoznak. A szakmai munkát végzők háromnegyede szakirányú képzéssel rendelkezik, többségében felsőfokú végzettséggel. A legtöbb szakirányú diplomás munkatársa a könyvtárnak, a Pedagógiai Intézetnek és a Segítőháznak van, a legkevesebbel a Vöröskereszt területi szervezete és a Haladás Művelődési Ház rendelkezik.

A segítő intézmények általános jellemzői között kell szólnunk a gazdálkodásról, a intézmények kiadásainak és bevételeinek összetételéről. A vizsgált szervezetek, intézmények összesen közel egymilliárd forinttal gazdálkodnak éves szinten. 1996-ban 850 millió forint volt az összesített éves költségvetésük, tavaly pedig már 924 millió forint bevételre tettek szert, s ezzel szemben állt a 903 milliós kiadási oldal. Amikor azt kérdeztük a válaszolóktól, hogyan tervezik az idei évet, számunkra meglepő módon az 1996-os adatokhoz hasonló eredményről nyilatkoztak. Idén áprilisban egy intézmény, az Egyházmegyei Karitás még közel kétszer akkora kiadással számolt mint bevétellel. Az intézmények közül a legalacsonyabb költségvetéssel a Telefonszolgálat működik, alig egymillió forintból gazdálkodik. Őt követi a Karitás 4 milliós bevételi forrással. Az összes többi intézmény éves költségvetés tízmillió forint fölött van, hété az 50 milliót is meghaladja.

A vizsgált intézmények összbevétele és összkiadása (millió forint)

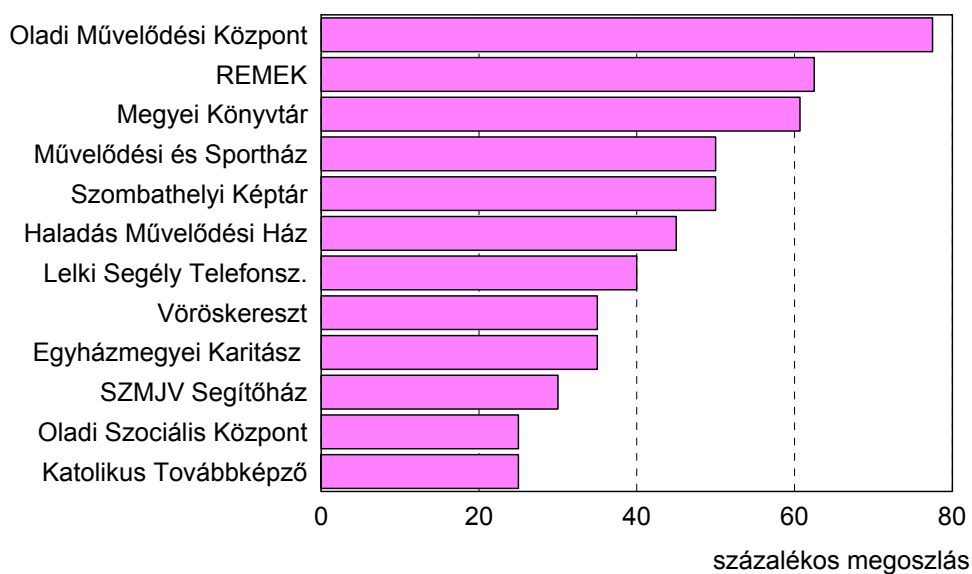

A legmagasabb költségvetése a város által fenntartott Segítőháznak (114 millió), a központi költségvetés által fenntartott Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központnak (112 millió), és a megyei üzemeltetésű Egészségügyi Gyermekotthonnak van (97 millió).

A kutatásból kiderült, hogy az intézmények nem csak a fenntartójuktól jutnak anyagi forráshoz. Két intézmény kivételével minden szervezet és intézmény legalább két egymástól független forrásból jut pénzhez. A városi önkormányzat a felsorolt 17 intézmény közül 12 működéséhez hozzájárul anyagilag. A legnagyobb arányban az Oladi Szociális Központ és a Szociális Szolgáltató Központ, a Segítőház, a Gyermekek Háza, valamint a Telefonszolgálat éves működéséhez járul hozzá, mind az öt intézmény teljes költségének több mint 80 százalékát finanszírozza. Ez érthető hiszen a Telefonszolgálat kivételével, valamennyinek kizárólagos fenntartója.

Az egyes intézményekben nem csak fiatalok fordulnak meg. Az alábbi diagramból kiolvasható, hogy a legnagyobb ifjúsági klienskörrel az Oladi Művelődési Központ, a Remek és a megyei könyvtár rendelkezik, látogatóik több mint 60 százaléka fiatal.

A fiatalok klienskörön belüli aránya az egyes intézményekben

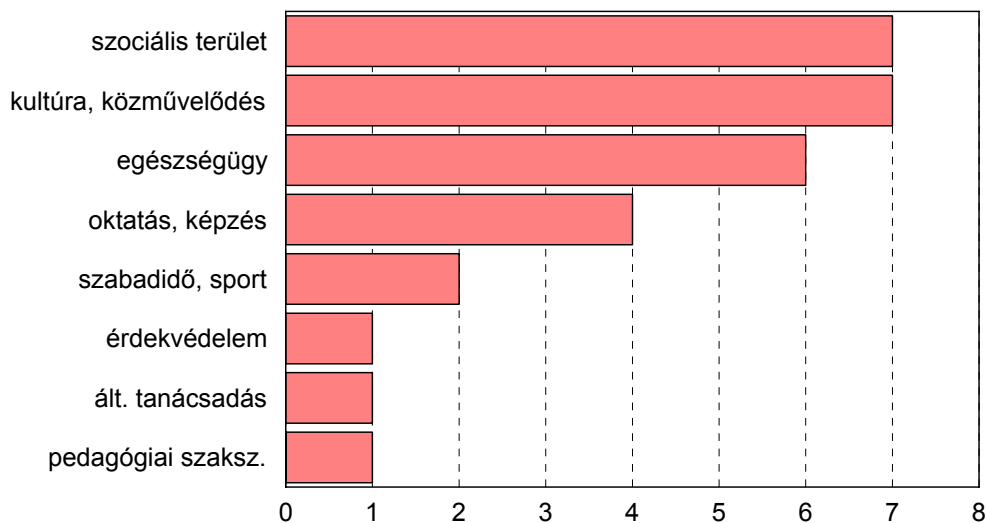

3.2. A fiataloknak nyújtott szolgáltatások

Az intézmények alapvetően nyolc területen tevékenykednek. Önbevallásuk alapján egy intézmény általában nem csak egy problématerületre fókuszál, fő feladataik alapján többféle területhez kapcsolódnak. A legtöbb intézmény szociális és kulturális területen végez támogatói,

segítői tevékenységet, nyújt szolgáltatást. Ezt követik az egészségügyi szolgáltatást (is) nyújtó intézmények - különös tekintettel a mentálhigiénés problémákra. Ebből következik, hogy a legnagyobb esély e három területen jelentkező problémák, igények megoldására van, a legtöbb szakember ezeken a területeken tevékenykedik.

Az egyes területeken tevékenykedő intézmények száma

A vizsgált intézmények és szervezetek közül - deklarált feladatként - négy végez oktatási tevékenységet, hirdet meg képzéseket, tanfolyamokat. Problémásnak minősíthető, hogy az intézmények felsorolt feladatai között csak egy szervezetnél talákoztunk a tanácsadás hangsúlyozásával. Talán ennél is súlyosabb, hogy érdekvédelemmel is mindössze egy szervezet foglalkozik fő tevékenységi körben.

Természetesen azt is vizsgáltuk, hogy milyen jellegű szolgáltatásokat kínálnak az ifjúsági területen is működő intézmények. A kínálati oldalon alapvetően 11 féle szolgáltatás van, amely fiatalok által is igénybevehető. A legtöbb féle szolgáltatást két nem önkormányzati intézmény - a Katolikus Továbbképző Intézet és a Vöröskereszt - nyújtja. Jól megfigyelhető, hogy az önkormányzati fenntartású intézmények specializáltabbak, általában két vagy három jellemző szolgáltatás típusal várják klienseinket.

Az intézmények által a fiataloknak nyújtott szolgáltatások

	sport, szabad- idő	egészs. nevel.	köz- műv. kultur.	tanács- adás	anyagi term. támog.	pálya- orien- táció	lakás, szállás	inform szolg.	tanf. képzés okt.	érdek- véde- lem	eset- munka
Vörös kereszt	☺	☺			☺				☺		
Oladi Műv.Ház	☺		☺						☺		
Haladás Műv.Ház	☺		☺								
Gyer.véd Szaksz.					☺						☺
M.Pedag. Intézet				☺		☺				☺	
Műv. és Sportház	☺		☺								
Szociális Szolg.Kp.	☺				☺						
Lelki Seg. Telefonsz.				☺				☺			☺
EüGyerm Otthon							☺				☺
Sz.helyi Képtár			☺						☺		
Sz.helyi REMEK				☺					☺		
Oladi Szoc. Kp.	☺				☺						☺
Egyh.m. Karitás											☺
Gyerm. Háza	☺		☺						☺		
Segítőház					☺		☺				☺
Megyei könyvtár			☺					☺			
Kat.Képző Int.				☺	☺		☺	☺	☺		

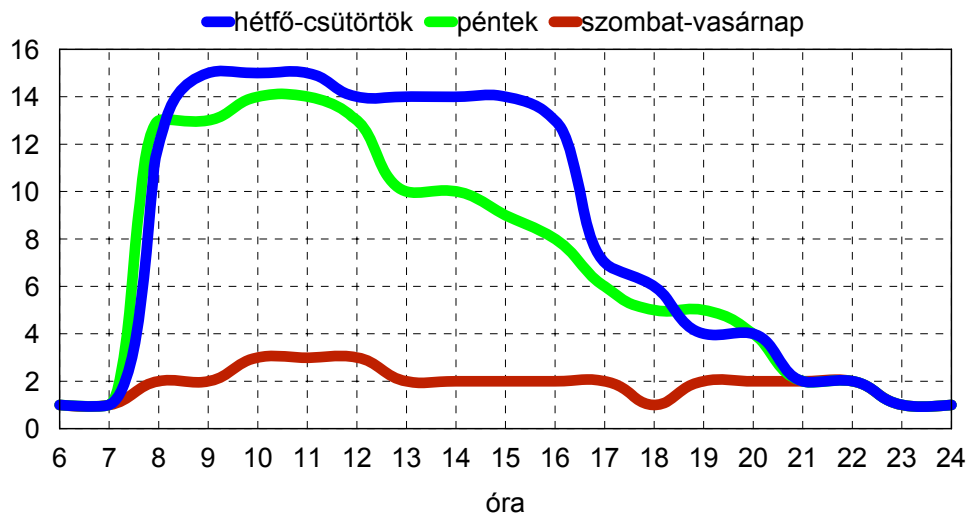
A legtöbb helyen a sport és szabadidős szolgáltatásokkal várják a fiatalokat, hét intézmény kínálja ezeket. Hat szervezetnél érhetők el a kulturális, közművelődési programok, az anyagi és természetbeni támogatás, a képzések, valamint az egyéni és csoportos problémamegoldó esetszolgálat. Célzott egészségnevelést - önbevallásuk alapján - csak a Vöröskereszt végez.

A legtöbb intézmény esetében igaz, hogy a fiatalok által igénybe vehető szolgáltatásokat speciálisan, elkülönülten csak a korosztály számára nyújtják. A szolgáltatási területek legtöbbje valamilyen rendszerhez kötött (egészségügy, oktatás). Leginkább az iskolás korosztály számára működnek legbiztosabban a szolgáltatások. Fontos kiemelni, hogy a szolgáltatásokat főként negatív incidens kezelésére kínálják, az intézmények alapvetően rehabilitációs céllal működnek,

nem pedig prevenciós szándékkal. Nem jellemző, hogy a szolgáltató intézmények az emberrel, klienssel mint komplex egésszel foglalkoznának, legtöbbjük a fiataloknak csak bizonyos - problémás - oldalával találkozik.

Nagyon fontos kérdés annak vizsgálata, hogy a meglévő intézményrendszer mikor áll a fiatalok rendelkezésére, mikor vehetők igénybe az egyes szolgáltatások. E kérdésben azt a megállapítást tehetjük, hogy a nekik kínált, vagy a számukra is hozzáférhető szolgáltatások többsége a lehető legkevésbé igazodik a fiatalok időbeosztásához.

A fiatalok által elérhető intézmények számának óránkénti alakulása

Az intézmények ügyfélfogadási rendje három időszakra bontható: délelőtti órák (8 és 12 óra között), kora délután (12 és 16 óra között), valamint a kora este (16 és 19 óra között). Az első időszakban gyakorlatilag mindegyik fogad, az utolsóban már csak harmada. Mint a fenti diagramból is jól látszik, a legtöbb szolgáltatás abban az időszakban lenne elérhető a fiatalok számára, amikor a iskolában vannak vagy dolgoznak. Mire a fiatalok szabadidejükben eljutnának ezekhez az intézményekhez, többségüket már zárva találják. Különösen rossz a helyzet hétfőn, ami a nyitvatartás tekintetében gyakorlatilag már péntek délután kezdődik.

3.3. A fiatalok igényei

Az önkitöltős kérdőívben megkérdeztük azt is, hogy melyek azok a legjellemzőbb problémák, amelyekkel a fiatalok felkeresik az intézményeket. Az alábbi táblázatban az intézményeknél jelentkező problémátípusokat jelenítjük meg összefoglalóan.

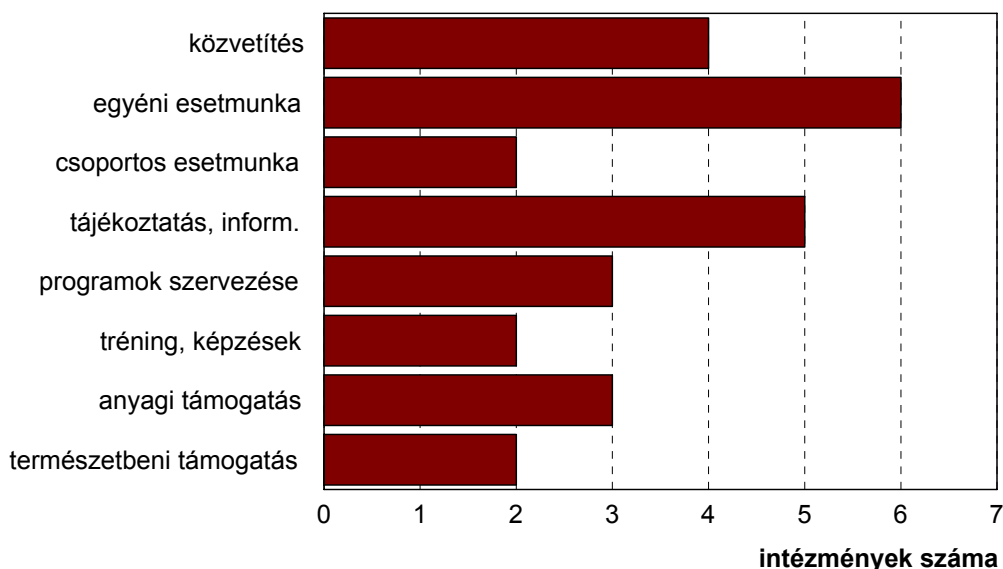
A legjellemzőbb problémák, amelyekkel a fiatalok felkeresik az intézményeket

Intézmény	tanulás iskolai probl.	családi problémák	munka	lakás	mentál-higiénés probl.	ismeretszerzés kutató munk.	szórakozás, zene	sport és szab idős prog.	anyagi tám. segély	infor-máció	képzés tréning	szoc.
Vörös kereszt	✋	✋										✋
Oladi Műv.Ház							✋	✋				
Gyer.véd Szaksz.		✋		✋					✋			
M.Pedag. Intézet	✋											
Műv. és Sportház							✋	✋				
Szoc. SzolgKp		✋										
Lelki Seg. Telef.sz.		✋			✋							
Sz.helyi Képtár						✋						
Sz.helyi REMEK										✋	✋	✋
Oladi Szoc.Kp.	✋	✋	✋	✋	✋				✋			
Egyh.m. Karitás					✋							
Gyerm. Háza	✋											
Segítő-ház		✋	✋									✋
Megyei könyvtár	✋					✋				✋		
Kat.Képző Int.		✋				✋	✋		✋	✋		

Ha a “keresleti” táblázatot összehasonlítjuk a “kínálati” oldallal, kitűnik, hogy a fiatalok nem tudják pontosan, hogy melyik szervezet milyen szolgáltatást nyújt számukra. Ez annak ellenére van így, hogy - saját bevallásuk alapján - a legtöbb intézmény legalább háromféle úton tájékoztatja a fiatalokat létezésükről a nekik ajánlott szolgáltatásaikról. 12 intézmény rendszeresen használja a helyi médiát, minden második említette a plakáton és szórólapon

keresztüli tájékoztatást, valamint a saját kiadványok célzott terjesztését. Négy intézmény a pedagógusokon és iskolai ifjúságvédelmiseken keresztül is igyekszik elérni a fiatalokat. Nem hiába próbálkoznak ezen az úton, arra a kérdésre, hogy honnan közvetítenek hozzájuk fiatalok, kilenc intézmény jelölte meg az iskolákat, mint e téren legaktívabb támogatójukat. (Három válaszoló az együttműködő intézményeket nevezte meg. Említést kapott még a Munkaügyi Központ, a házi orvosok, a CSSK, a Gyámhatóság, valamint a civil szervezetek is.)

A vizsgált intézmények legjellemzőbb reakciói a hozzájuk forduló fiatalok problémáira

A fiatalok problémáira, igényire a különböző intézmények természetesen eltérő módon reagálnak. A legnépszerűbb az egyéni igényekhez alkalmazkodó esetmunka, ezt hat intézményben találtuk. Öt szervezet a hozzájuk fordulóknak tanácsokkal, információk átadásával segít. Fellelhető "reakció" az anyagi és természetbeni támogatás, a képzések és programok szervezése, valamint két intézménynél a csoportos problémamegoldó esetmunka.

Több intézményben kudarcélmény éri a segítségért forduló diákokat, fiatalokat, olyasmiben igénylik a segítséget amiben nem tudnak segíteni. A munka biztosításának kérdésében "üres kézzel" küldik el a fiatalokat az Oladi Szociális Központból, lakhatási problémákkal sokan hiába keresik a Gyermekvédelmi Szakszolgálatot, a Szociális Központot és a Segítőházat. Van olyan intézmény amelyeknél a kulturált szórakozóhelyet vagy a koncerteket

keresik - hiába.

Problémák, amelyekben nem tudtak segítséget nyújtani az intézmények

Intézmény	koncertek szervezése	külföldi gyógykez. támogatás	albérlet, lakás biztosítás	anyagi támogatás	munkahely bizt.	gyógyítás	egyéni külön vizsga	kultúrált szórakozóhely
Vörös-kereszt		☹						
Gyer.véd. Szakszolg.			☹	☹				
Műv. és Sportház	☹							
Lelki Seg. Telefonsz.						☹		
Sz.helyi REMEK							☹	
Oladi Szoc. Központ			☹		☹			
Segítő Ház			☹					
Kat.Képző Intézet								☹

Ha az adott intézmény nem tud segíteni a fiatalnak elvárható, hogy legalább közvetítsék problémáját, igényét más szervezetekhez, intézményekhez. Hat válaszadó nyilatkozott úgy, hogy sehova sem közvetítenek “ügyet”, vagy fiataalt. A legtöbben, szám szerint négyen az önkormányzatot jelölték meg, mint olyan szervezetet ahova “továbbutalják” a problémát. Az összes többi szereplő (pl. Munkaügyi központ, kórház, civilek, CSSK) csak egy-egy említést kapott.

3.4. Az intézmények közötti együttműködés

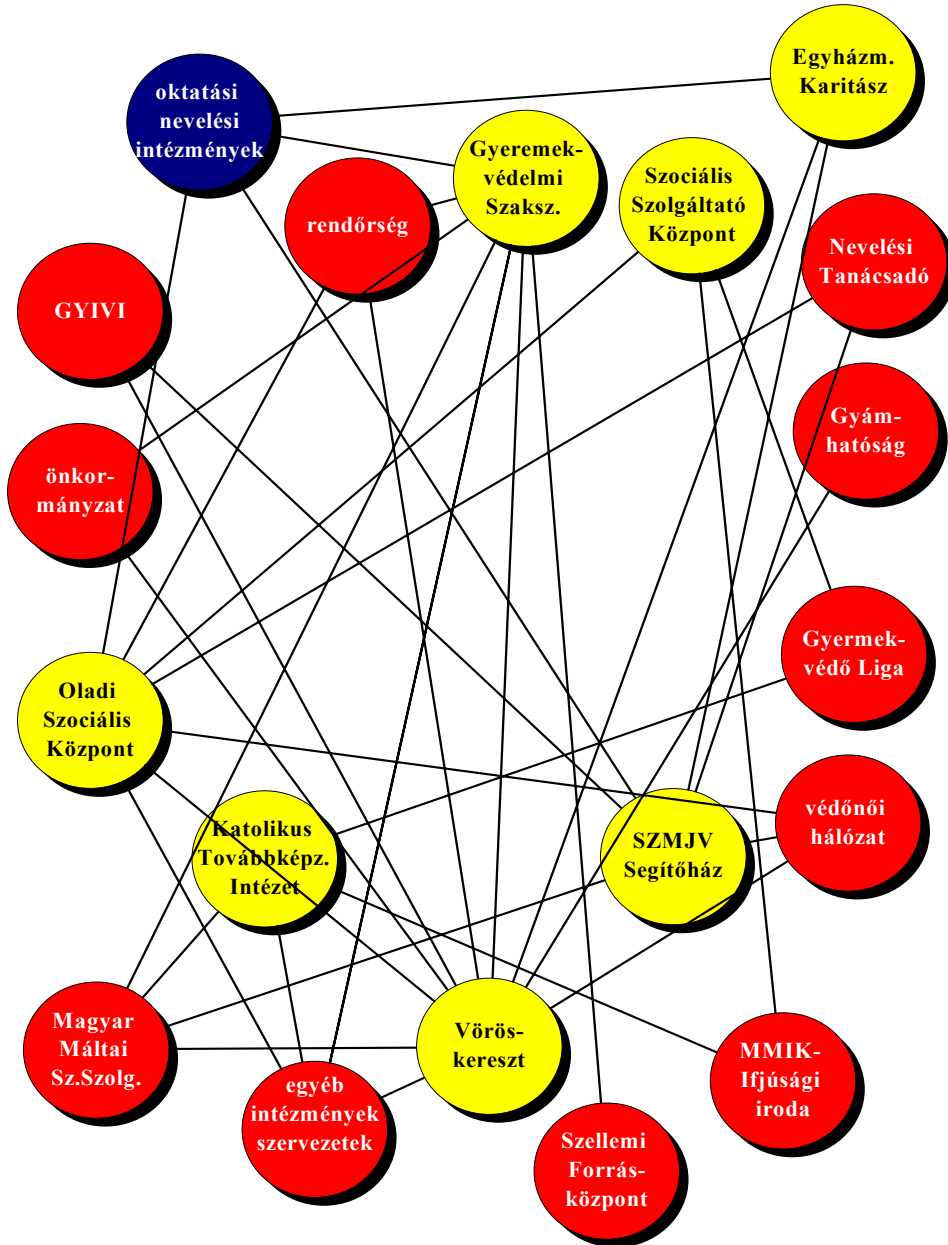
Feltételezhető, hogy jól felfogott érdekből, szakmai megfontolásból, szükségszerű követelményként a fiatalokkal (is) foglalkozó intézmények, szervezetek együttműködnek egymással, munkakapcsolatot létesítenek. Az intézmények közötti kapcsolati hálót - a jobb áttekinthetőség kedvéért - ketté bontottuk, az egyik ábra az egészségügyi és szociális területen szolgáltató intézmények közötti kapcsolatokat mutatja, a másik pedig a közművelődési, szabadidős, sport és oktatási területen tevékenykedők közöttit. Az ábrákon a világos színű

körökben az általunk közvetlenül vizsgált intézmények vannak, a sötétebb körökkel a kérdőívet visszaküldők által említett további intézményeket jelöltük. Ezek közül is kiemeltük az oktatási/nevelési intézményeket, mint a fiatalok jelentős részével napi kapcsolatban lévő intézményeket.

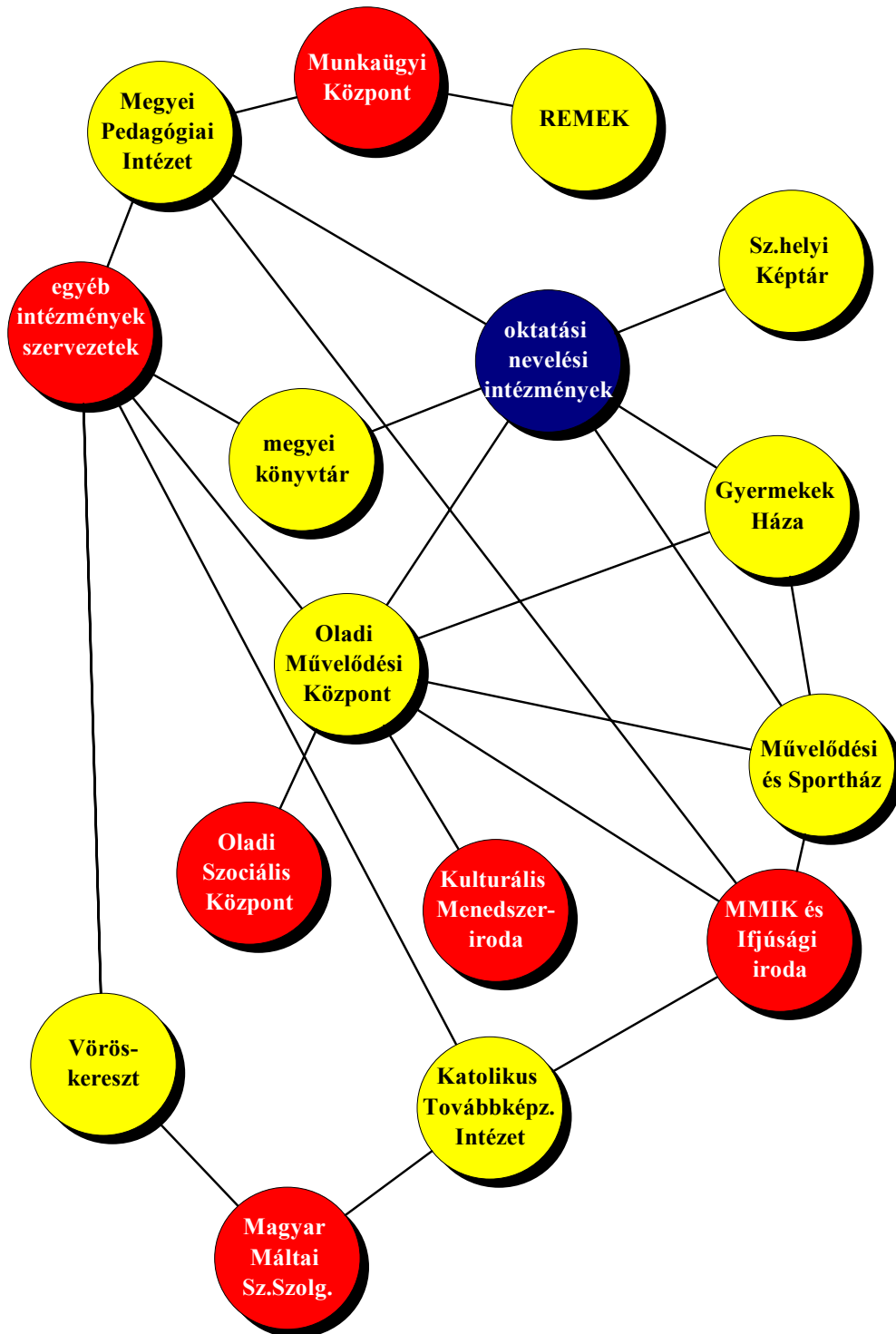
A szociális és egészségügyi területen a legszélesebb kapcsolati körrel a Vöröskereszt rendelkezik, 10 kiemelt intézménnyel van munkakapcsolatuk. Az Oladi Szociális Központ, és a Gyermekvédelmi Szakszolgálat 7, a Segítőház 6 különböző szervezettel áll munkakapcsolatban. A többi vizsgált intézmény is legalább három továbbital működik együtt. Elmondható tehát, hogy a szociális és egészségügyi területen dolgozó intézmények - saját bevallásuk alapján - viszonylag széles körben kapcsolatot tartanak egymással. Ahhoz, hogy a kapcsolatot minőségi szempontból is értékeljük nem rendelkezünk elegendő információval.

Az oktatási, közművelődési és szabadidős szolgáltatást nyújtó szervezetek, kapcsolati hálója sokkal ritkább, ezek az intézmények elszigeteltebben működnek, mint a szociális és egészségügyi területen tevékenykedők. A partnerei felé legnyitottabb intézmény az Oladi Művelődési Központ (7 kapcsolat) a Művelődési és Sportház (4) és a Megyei Pedagógiai Intézet (4). A kérdőívet kitöltő intézmények közül a Szombathelyi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ teljesen elszigetelten dolgozik. A részletesen nem vizsgált intézmények közül ki kell emelni az MMIK-t és az ott működő Ifjúsági Irodát, négy intézmény tart velük kapcsolatot a vizsgálati mintából.

A szociális és egészségügyi területen szolgáltató intézmények kapcsolati hálója

A közművelődési, szabadidős és oktatási területen szolgáltató intézmények kapcsolati hálója

Azt nem tudjuk, hogy az intézmények ifjúságsegítési feladataikat érdemben összehangolják-e vagy csak formális kapcsolat van az intézmények között, azonban a csoportos problémafeltáráson is előkerült ez a probléma, mint lehetséges veszélyforrás. Többen hiányolták az intézmények közötti rendszeres kommunikációt és kölcsönös tájékoztatást Ezt erősíti a kutatás során megállapított átfedések is: van, amit több helyen is csinálnak egymástól függetlenül. Ilyen esetben könnyen kialakulnak hiányterületek és jelentős átfedések egyaránt.

Megkérdeztük a szervezeteket arról, hogy érzésük, véleményük szerint - megfelelő anyagi stb. feltételek esetén - milyen feladatokkal lenne szükséges bővíteni a fiataloknak nyújtott szolgáltatások körét a városban és a saját intézményükben. Jellemző, hogy az intézmények több mint fele elégedett a jelenlegi szolgáltatási kínálatával, nem gondolják, hogy új vagy új típusú szolgáltatást kellene bevezetniük. Az intézmények által vállalt jövőbeni szolgáltatásra az alábbi érdemi válaszokat érkeztek: nyitott közösségi tér, táboroztatások, önismereti tréningek, kortárs segítői csoport kialakítása, speciális rétegklubok, szakkörök, ifjúsági telefonvonal. Arra a kérdésre, hogy mivel kellene bővíteni a városban az ifjúsági szolgáltatásokat, túlnyomó részt mennyiségi szempont alapján válaszoltak, a jelenleg is fellelhető szolgáltatások számát emelnék (még több tábor, még több program, még több hely), csupán egy-két intézmény gondolkodott minőségi újításban. Ők a fiatalok elérhetőségének hatékonyabb formáit, a szorosabb intézményi koordinációt, közös koncepciót és az iskolai mentálhigiénés oktatás erősítését látják olyan feladatnak, amellyel bővíteni kell a fiatalokról való gondoskodást.

Mivel a profi segítői szakmákban tevékenykedő szakemberek a régi, hagyományos probléma kategóriákban gondolkodnak (rossz tanuló, hátrányos helyzetű család, szegények, devianciák stb.) értelemszerű, hogy azokat vélik veszélyeztetetteknek, akik ezekbe a kategóriákba tartoznak. Ugyanakkor több kutatás kimutatta, hogy a gyakorlatban a hagyományos problémahordozó gyerekek jelentős része nem produkálja az elvárt "patologikus" tüneteket, ugyanakkor a tradicionálisan nem problematikus gyerekcsoport tagjai (pl.gimnazisták) pedig stresszeltek, depressziósak, rossz a közérzetük. Fennáll a veszély (a kutatásból kiderült Szombathelyen is), hogy a hagyományos segítői szakmai rendszer csak az előbbivel kezd el foglalkozni. Sőt, az utóbbi probléma nem is kerül bele a segítőik látókörébe.

Egy másik probléma, hogy a kulturálisan, gazdaságilag, társadalmi rétegzettség, iskolázottság stb. szerint teljesen heterogén ifjúsággal egy homogén segítői szakma foglalkozik. Ez a szakma dönt nagyon gyakran arról, hogy mi legyen a fiatalokkal, ráadásul több

intézményben valóban nagy hatalommal rendelkeznek e téren. Ha működne a városban a fiatalok részvételével az ifjúságpolitikai gondolkodásmód, akkor, ez kontrollálná a segítői szakmát is és segítséget nyújthatna a tevékenységük korrigálásához.

Végezetül fel kell hívni a figyelmet még egy veszélyforrásra. Az ifjúságról való társadalmi gondolkodás átöröklődik, - bár nem szándékoltan - szabályozza a fiatalok viselkedését, gondolkodását. "Az új nemzedék öntudatlanul, akaratlanul örökli, veszi át mindazokat a tartalmakat és beállítottságokat, amelyek az új élethelyzetben problémátlanul működnek tovább (...) megrögződnek anélkül, hogy nevelő és növendék bármit is tudna erről."² Ha a fiatalok a társadalom tudatában problémaként jelentkeznek, könnyen előállhat az önmagát teljesítő negatív prófécia tipikus esete, és a fiatalok elkezdik mutatni a tőlük elvárt patológikus tüneteket. Ezen is segíthet az, ha bevonjuk őket a róluk és a társadalomról való gondolkodás és döntés folyamatába.

² Karl Mannheim: A nemzedéki probléma; in: Sükösd-Huszár (szerk): Ifjúságszociológia, 1969.63.old.

4. Demográfia

Szombathely Megyei Jogú Város lakóinak száma 1997-ben 83961 fő volt, azaz a városban élt a megye lakosságának 31 százaléka. 1990-hez képest 3.2 százalékkal csökkent a lakónépesség száma. Az ezer lakosra jutó élveszületések száma 1996-ban 10.2 volt, szemben a halálozási ráta 11.3-as értékével, ami összességében 1.1-es fogyást jelent 1000 főre vetítve. A városi népesség apadását növelte a vándorlási különbözet ezer főre jutó -4.4-es értéke. Ez az érték jelentősen rosszabb, mint a megyei átlag (-1.9). 1990-hez viszonyítva a házasságkötések száma 1997-re 28.3 százalékkal csökkent.

A megye vándorlási irányainak vizsgálata a következőt mutatja. A bevándorlás alapvetően a fővárosból és a környező megyékből történik (Veszprém, Zala, Győr-Sopron-Moson). A kiköltözés iránya is hasonló, elsősorban Budapest, illetve kisebb részben a három korábban is említett megye. Ez részben országos sajátosság (mármint a főváros jelentős szerepe a migrációban), illetve Nyugat-Magyarország helyzete, ahol az emberek elsősorban a régió belül költözködnek.

A 14-19 évesek száma 7792 fő, ez az összlakosság 9.43 százaléka. A középiskolába beíratott gyerekek száma 8168 fő volt. Az ezer lakosra jutó középiskolai tanulók száma 71, az egy osztályteremre jutó hallgatóké 32. Ez utóbbi megegyezik a megyei átlaggal, míg az előbbi mutató jelentősen meghaladja azt (33).

Az iskolai adatfelvétel során kialakított mintában szereplők 49 százaléka fiú, 51 százaléka lány, korcateróriánkénti és évfolyamonkénti megoszlásukat a következő táblázatok mutatják.

Korkategória	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	18 éves	19 éves	20 éves
Mintán belüli arány (%)	1	23	32	24	15	5	1

Évfolyam	1	2	3	4	5
Mintán belüli arány (%)	24	32	25	12	5

A vizsgált tanulók 45 százaléka szombathelyi állandó lakóhelyű, 37 százaléka naponta jár

be a városba, 16 százalék pedig kollégiumban lakik Szombathelyen.

A tanulók családjukban átlagosan négyen élnek.

Az általunk vizsgált mintában szereplő tanulók 28 százaléka szakképző iskolába, 48 százalékuk szakközépiskolába és 23 százalékuk gimnáziumba jár.

A diákok családi hátterét vizsgálva láthatjuk, hogy 5 százalékuk apja 8 általánost végzett, 39 százaléké szakmunkás, 32 százaléké érettségizett és 17 százaléké diplomás. A nyolc osztálynál alacsonyabb iskolai végzettségű apák aránya 1 százalék.

A diákok 86 százaléka édesapjával, 93 százaléka édesanyjával él együtt. Ebből 84 százalékban családban él, csak 2 százalék él külön az apjával és 9 százalék az édesanyjával, 3 százalék pedig valamelyik szülő élettársával. 81 százalékuknak van testvére, akivel együtt élnek. További 17 százaléknál a nagyszülők is az együtt élő családhoz tartoznak.

Az ezer lakosra jutó önkormányzati könyvtárak könyvtári egységeinek száma 1996-ban 5674 volt, a kölcsönzött könyvtári egységeké 4366. Ezek az adatok kis mértékben meghaladják a megyei átlagot, de minden vas megyei város értékeitől elmaradnak.

5. A család

Megkérdeztük a fiatalokat a családi életről és kapcsolatokról is, mennyire jellemző a család tagjaira, hogy gyakran vannak együtt, sokszor beszélgetnek, az ünnepeket, hétvégéket, szabadságot együtt töltik. A legjellemzőbb az ünnepek együtt töltése, bár itt jelentős különbségeket tapasztaltunk több dimenzió mentén is, mint például az iskola típusa, az apa iskolai végzettsége vagy a munkanélküliség által érintettség kapcsán.

A következő táblázat az iskola típusa szerinti megoszlást mutatja³.

		együttlét	beszélget	ünnepek	hétvégék	szabadság
szakmunkás	Átlag	69.5	67.2	87.7	66.6	63.2
	Szórás	26.0	24.9	18.1	26.4	27.5
szakközép	Átlag	69.1	70.0	89.4	72.3	69.0
	Szórás	22.8	23.5	18.4	22.7	24.1
gimnázium	Átlag	66.5	69.2	93.8	73.0	72.6
	Szórás	22.5	22.5	14.1	23.9	24.4
ÖSSZ.	Átlag	68.6	69.0	90.0	70.9	68.3
	Szórás	23.7	23.7	17.5	24.2	25.4

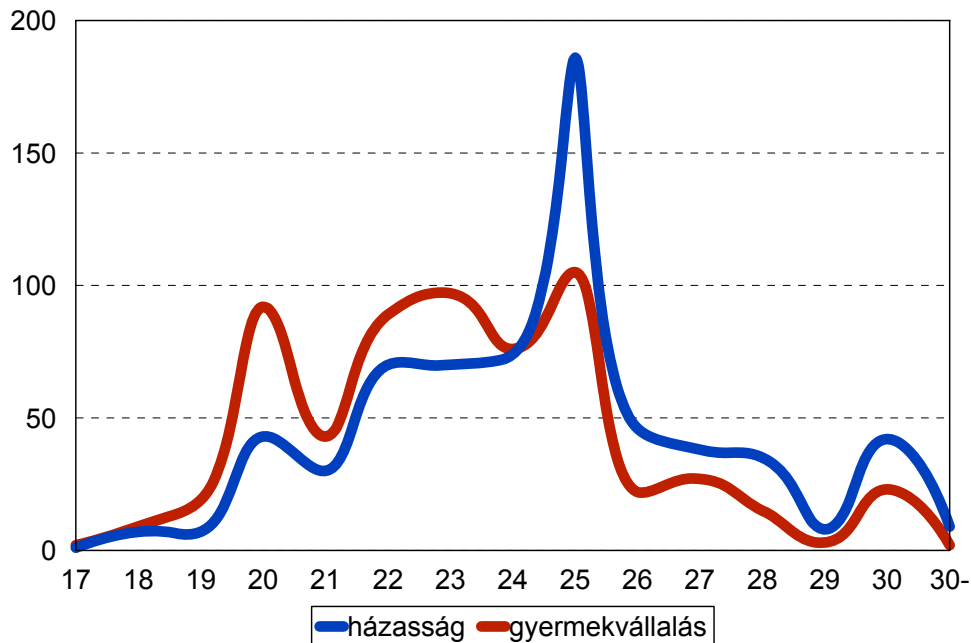
Az, hogy van-e a családban munkanélküli, három kategóriát befolyásol. Ahol nincs munkanélküli, ott többet vannak együtt, többet beszélgetnek egymással és a szabadságokat is jellemzőbben töltik együtt.

Az apa iskolai végzettsége (mint az egyik, a társadalmi státuszt meghatározó elem) szintén három kategóriánál éreztetni hatását. Minél magasabb ez a végzettség, annál többet vannak együtt a családtagok, annál gyakrabban töltik együtt a hétvégéket és a szabadságot.

A családral kapcsolatos elképzelések fontos mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak megházasodni és gyermeket vállalni. Arra kértük őket, hogy mondják meg azokat az életkorokat, amikor ezeket a saját szemszögükből a legjobbnak tartanák. A kérdezettek mindössze 3 százaléka mondta, hogy nem akar gyermeket és 4 százalék nem szándékozik megházasodni. A válaszolók időgörbéjét az alábbi ábra mutatja.

³ Az átlagok százfokú skálán értendők, a szórás a válaszok egyöntetűségét mutatja.

A házasság és a gyermekvállalás időgrafikonja

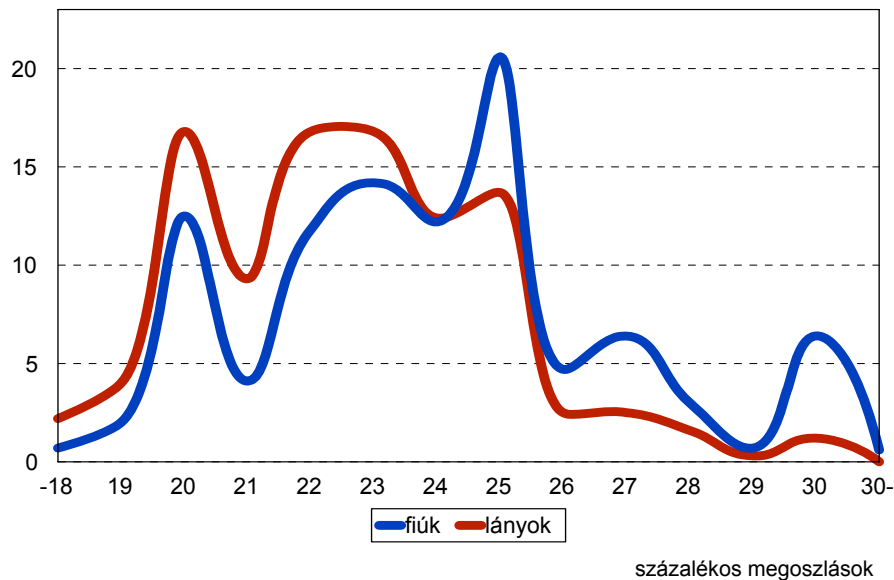
A két görbe közül kétségkívül a házasság a könnyebben magyarázható. Itt három csúcsot (20, 25 és 30 év) láthatunk, ez javarészt az egyszerű, “kerek” számok iránti vonzódás eredménye. A legtöbbször 25 éves korban, vagy a körül kívánnak megházasodni, ez alátámasztja azt a korábbi években megfigyelt országos tendenciát, mely szerint a házasság időpontja egyre későbbre toódik, alapvetően két okból: a felsőoktatásban történő egyre nagyobb arányú részvétel és az életkezdés nehézségei miatt.

A gyermekvállalás ennél bonyolultabb ügy. 25 éves kor felett már csak kevesen szeretnék az első gyermeküket, és szerencsére 20 éves kor alatt is kevesen vannak. Ez a szombathelyi fiatalok realitásérzékét bizonyítja. 24 év az a kor, ahol a házasság és a gyermekvállalás gyakorisági görbéje átfordul, eddig a gyermekvállalás volt a gyakoribb, ezután a házasságot említik többen. Ez azt is mutatja, hogy a kettő nem feltétlenül esik egybe, a gyermekvállalásnál nagyobb a “biológiai kényszer”, bár egyenletesebben oszlik szét, mint a házasság, amely 25 évnél összpontosul (ez egyben azt is jelenti, hogy a gyermekvállalásba komolyabban belegondoltak a fiatalok).

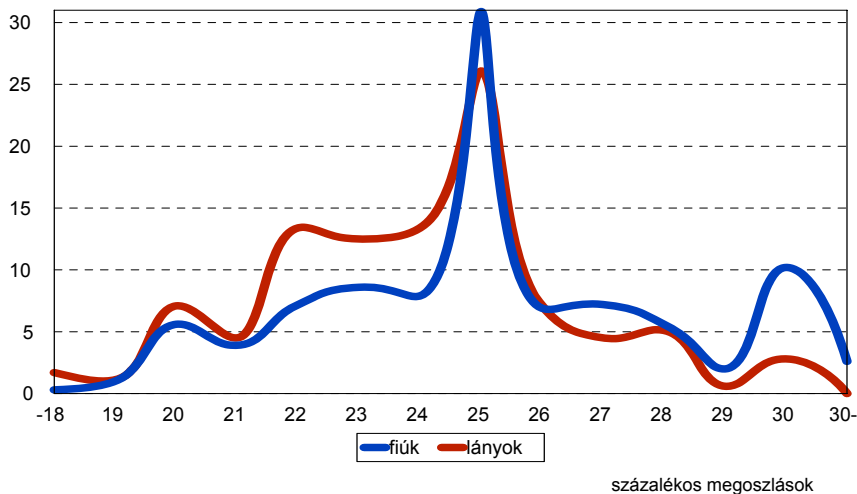
Ha a nemi megoszlást nézzük, akkor az ismert adatokat kapjuk: a lányok korábban

szeretnének megházasodni és gyermeket vállalni, mint a fiúk. A lányoknál 25 év után mind a házasság, mind a gyermekvállalási hajlandóság nagyon lecsökken.

A házasság időgrafikonja a nemi megoszlás alapján

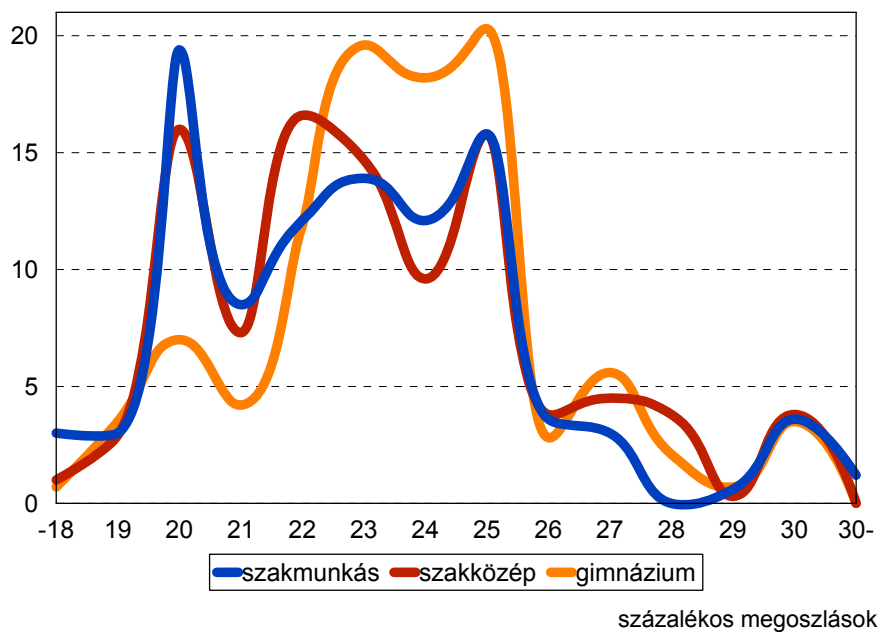
A gyermekvállalás időgrafikonja a nemi megoszlás alapján

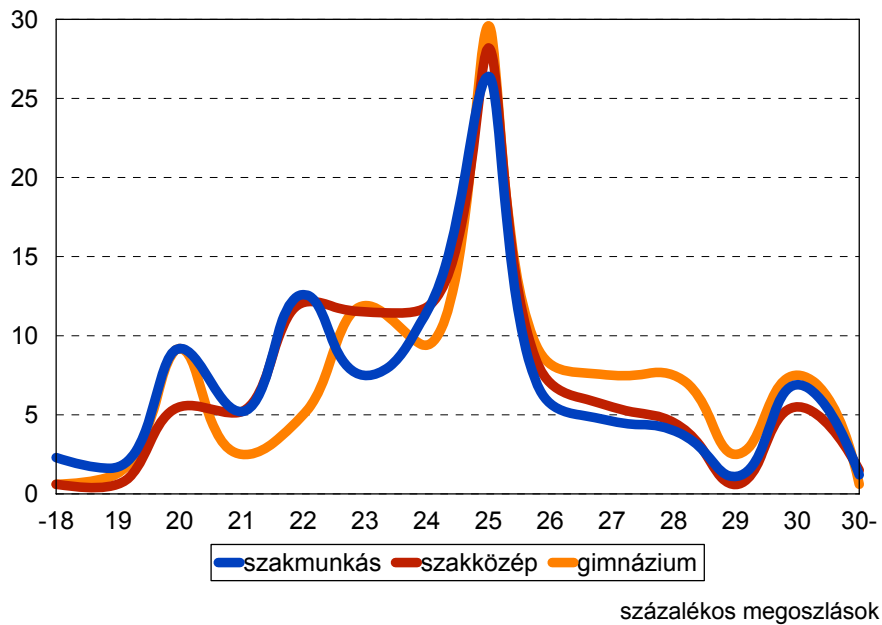
Ha az egyes iskolatípusok alapján vizsgáljuk meg a családdal kapcsolatos tervezett időpontokat, akkor azt látjuk, hogy már itt eldőlnek a lényeges kérdések. A gyermekvállalás időpontjában ugyan nincsenek nagy különbségek, de a házasságot már jelentősen befolyásolja az

iskola típusa. A szakmunkások többsége már 20 évesen házasodna, lényegében a szakma megszerzése után. A szakközépiskolásoknál három lokális csúcs is van, 20, 22 és 25 év, ez ennek a populációnak a heterogenitását is mutatja. A gimnazisták többsége 23-25 év körül házasodna, ez az időpont nem más, mint a diploma megszerzése után, mivel többségük tovább szeretne tanulni.

A házasság időgrafikonja az egyes iskolatípusok esetén

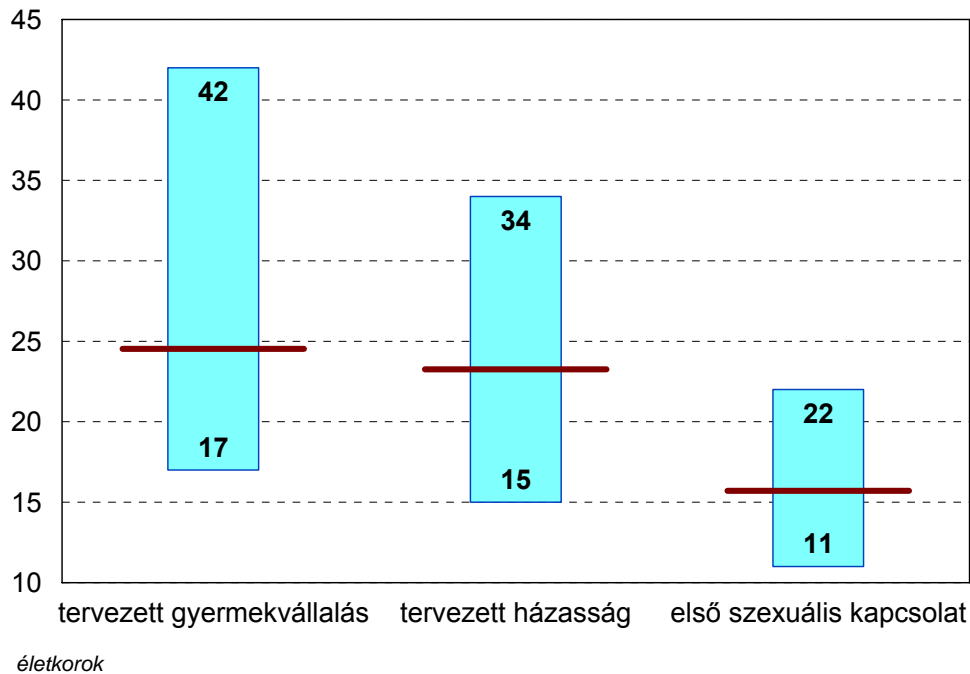

A gyermekvállalás időgrafikonja az egyes iskolatípusok esetén

Vizsgáljuk meg a családi étellel kapcsolatos időintervallumokat is. Ebben látszik, hogy a gyermekvállalás időpontja jobban széthúzódik, mint a házasságé, de ez csak a több extrém érték miatt van. A gyermekvállalás tervezett átlagidőpontja (ezeket a bordó vonal jelzi) 24.5 év, míg a házasságé 23 év. Az első szexuális kapcsolatról a fiatalok 50 százaléka mondott időpontot, a többiek még élték át ezt. A szexuális tapasztalatokkal rendelkező fiatalok többségének ez 15-16. életéve körül következett be.

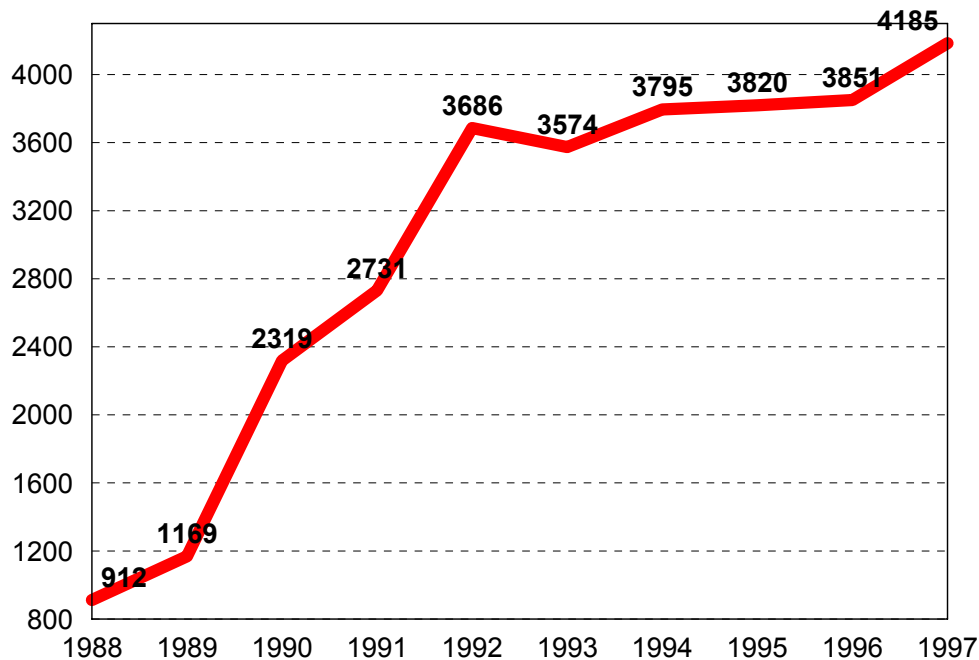
A családi élettel kapcsolatos időintervallumok

A családról szóló fejezet végén mindenképpen szólni kell a gyámhatóság munkájáról, amely mint a neve is mutatja, hatósági szereplőként igyekszik pozitív irányba befolyásolni a hátrányokkal terhelt családok, fiatalok életét, ellátni a gyermekvédelmi teendőket. A gyámhatóságnak ugyanakkor egy állandó, a közigazgatásban folyamatosan jelenlévő problémával kell megbirkóznia: a rendelkezésre álló eszköztár, a védő-óvó intézkedések részben elavultak, éppen a megcélzott rétegeknél működésképtelenek, részben pedig szűkre szabottak, így a pozitív befolyásolás feladata igen alapos felkészültséget, rengeteg empátiát igényel, és helyenként jelentős frusztrációval jár.

A szociális problémákkal küszködő családok számának növekedése maga után vonja a veszélyeztetett kiskorúak számának növekedését. Ennek mértéke a következő ábrán látszik.

Veszélyeztetett kiskorúak száma

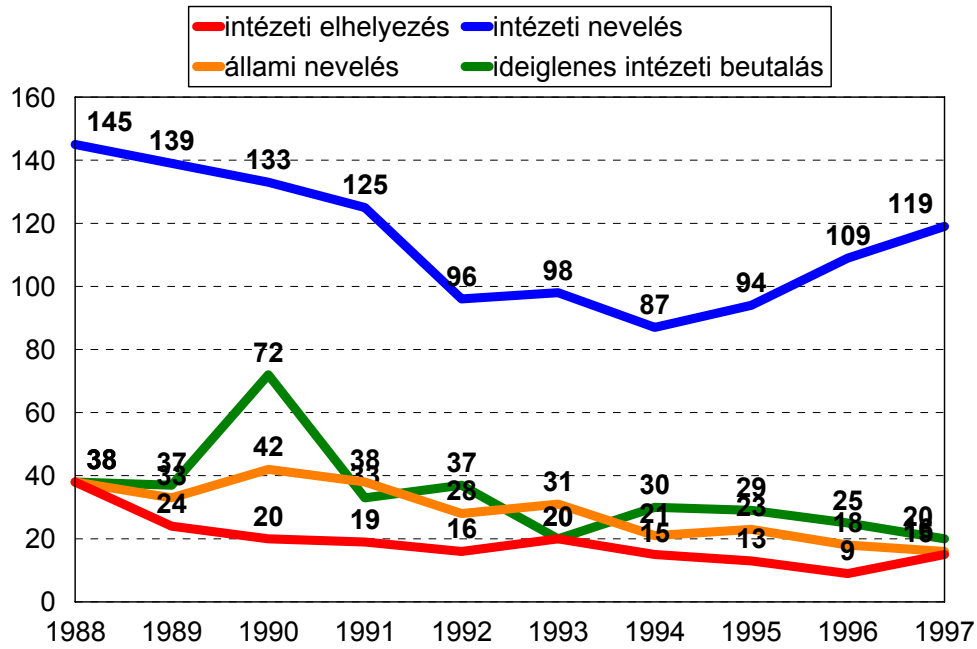

A diagramból leolvasható, hogy a társadalmi státuszuhanás 1992-ig volt gyors és kegyetlen, ekkor volt a legtöbb “áldozata”. 1992 után a veszélyeztetettek száma tovább nőtt, de már közel sem akkora ütemben, ekkorra a társadalom nagyobb része megtanult alkalmazkodni az új rendszerhez.

A fenti trendnek megfelelően a védő-óvó intézkedések száma is nőtt, bár csak 1992-ig ennyire egyértelműen, utána ingadozott, 1997-ben a száma 620 volt. Az intézkedések azonban számuknál kevesebb gyermeket érintettek, általában durván három intézkedés jutott egy gyermekre.

Az intézeti “megoldás” a gyámhatósági munkában fokozatosan, bár viszonylag lassan visszaszorul. Ennek magyarázata, hogy az a szemlélet kezd elterjedni, mely szerint a kiskorúakat csak legvégző esetben szabad a családi környezettől elszakítani, az intézeti nevelés, tartózkodás pedig inkább gátolja a társadalomba való “visszailleszkedést”, semmint segíti. A szombathelyi intézeti elhelyezés és nevelés mutatói a következők.

Intézeti megoldások Szombathelyen

6. Az iskola világa

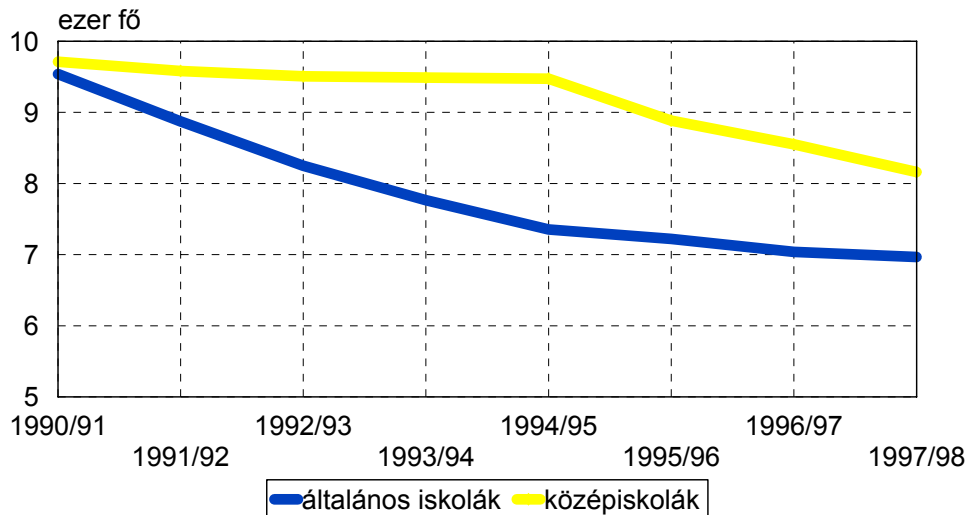
6.1. A közoktatási rendszer főbb jellemzői

Az oktatási rendszer alapvető struktúrájában, intézményeiben a rendszerváltás óta jelentős változások történtek. A változások mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt értelmezhetők.

Országos tendencia, hogy az oktatási struktúra liberalizálódott, új szereplőkkel, új képzési formákkal, alternatív módszertani elemekkel bővült a rendszer. Ez Szombathelyre is jellemző. Az utóbbi években az képzést nyújtó intézmények fenntartói között megjelentek a nonprofit szervezetek, a piaci szereplők és az egyház. Természetesen a legtöbb ilyen jellegű intézményt továbbra is önkormányzat tartja fenn. Az egyes intézmények bővítették profiljukat, a városban jelenleg elérhetők a hagyományos és kibővített gimnáziumi képzés, egyházi jellegű oktatás, normál és intenzív szakközépiskolai képzés, szakmunkásképzés, érettségit követő szakképzés, valamint a művészeti képzés. Bizonyos képzések - elsősorban az érettségit adó képzés - elérhetők levelező tagozaton is. A sokszínűvé vált struktúrában belül azonban a tanulók túlnyomó része a hagyományos iskolai rendszerben tanul. A sokszínűség hozza magával azt az általánosan érezhető tendenciát, hogy az iskolarendszeren belüli átjárhatóság nehezebb lett. Az elfogadásra került Nemzeti Alaptanterv ezt valamennyire ellensúlyozza, de - a szakértőkkel folytatott beszélgetések alapján állítható, hogy - ennek ellenére komoly gondot okozhat.

A város által fenntartott általános iskolák száma 1990 óta kettővel csökkent, (1995-96-ban), 16-ról 14-re. Az általános iskolába járók száma - az ország demográfiai helyzetének megfelelően - csökkenő tendenciát mutat. Míg 1990-ben 9538 tanuló járt város általános iskoláiba, addig az idei tanévben már csak 6966, ami 27 százalékos csökkenést jelent. A legnagyobb iskolában a Paragváriban, közel ezer diák tanul, az átlagos iskolai létszám 5-600 fő. Az iskolások számának csökkenését követte az iskolákban tanító pedagógusok száma is, hét év alatt 172 fővel, 22 százalékkal csökkent. Ennél kisebb arányban, 13 százalékkal csökkent a tantermek száma, ami javítja az oktatás objektív feltételeit.

A tanulói létszám alakulása a városban (1990-98)

Az utóbbi nyolc évben a középiskolák száma változatlan maradt, 13 intézmény van a városi önkormányzat kezelésében. A demográfiai hullám csúcsa - amely a kilencvenes évek legelején érte el a középfokú oktatást - 1995-ben elhagyta a középiskolákat is, s azóta fokozatosan csökken. A csökkenés 1990-hez viszonyítva átlagosan 16 százalék. Ennél sokkal enyhébben csökkent a gimnáziumi képzésben résztvevő tanulók száma, drasztikusabban a három éves szakmunkásképzésben résztvevőké. Ez utóbbi képzési forma helyét a négy éves szakmunkásképzés vette át. A 16 százalékos átlagos csökkenés viszonylag alacsony mértékében jelentős szerepet játszik, hogy a vizsgált időszakban széles körű bevezetésre került a szakmunkások két éves érettségit adó nappali tagozatos képzése. Az egyes iskolatípusoknál tapasztalható eltérő csökkenés mértékét az alábbi ábra mutatja.

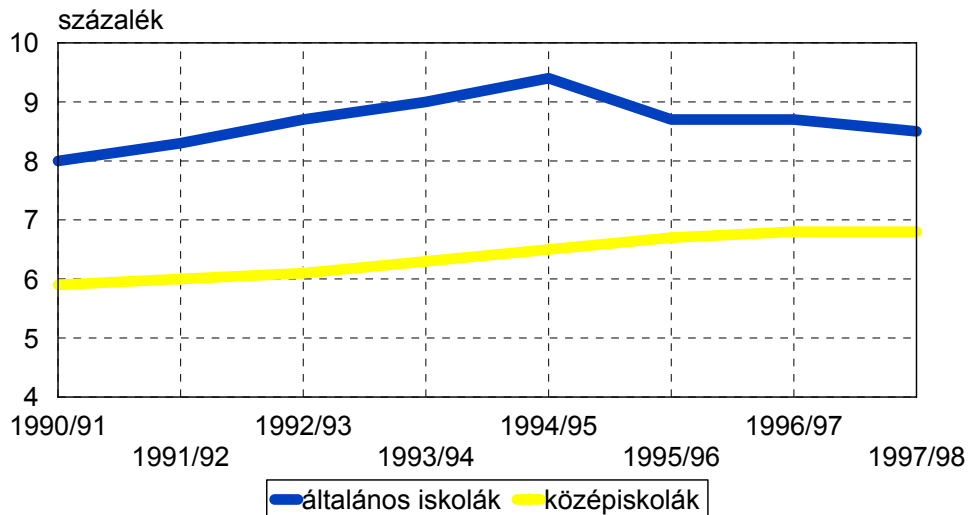
A középiskolába beiratott tanulólétszám csökkenésének mértéke az 1991-92-es tanévhez képest (%)

Nem követte a tanuló létszám alakulását a középiskolai tanárok létszáma. A pedagógus létszám évenkénti alakulását vizsgálva, megállapítható, hogy a középiskolákban 1995-ig emelkedett a pedagógusok létszáma, 1996-tól pedig fokozatosan csökken. Összességében 1990-hez képest 3 százalékkal kisebb az oktatói gárda 1998-ban.

Az iskolák diákjainak számához viszonyított tanári létszám a középiskolákban folyamatosan emelkedik. Ennek egyértelmű oka a pedagógusi kar alacsonyabb ütemű csökkenése.

A tanulói létszámhoz viszonyított pedagógus létszám aránya

Az általános iskolákban a pedagógusok tanulókhoz viszonyított aránya 1995-ig folyamatosan emelkedett, majd egy drasztikusabb csökkenés után enyhébb ütemben szűkül.

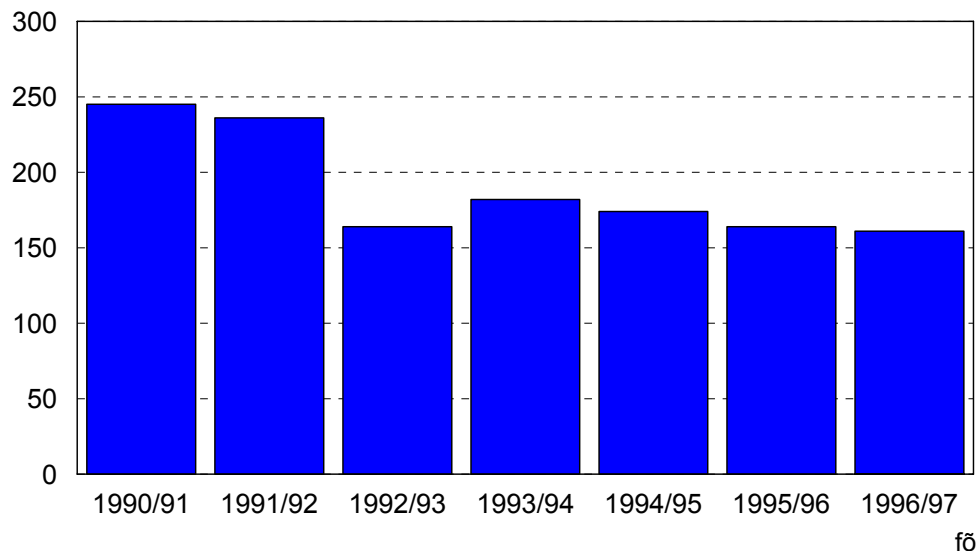
Nem csak csökkenés, hanem növekedés is megfigyelhető az elmúlt évek számsorait vizsgálva. A középiskolai tantermek száma 6 százalékkal emelkedett, s ez - a csökkenő gyereklétszámmal párosulva - csökkentette a középiskolák zsúfoltságát.

A Szombathelyen tanuló középiskolás diákok több mint fele (54 százaléka) nem szombathelyi lakos. Minden harmadik tanuló naponta jár be a város vonzáskörzetébe tartozó településekről. Az összes tanuló 16 százaléka kollégiumban lakik. A jelenlegi kollégiumi kapacitás megfelelő, a jelentkezési igényeket képes kielégíteni. Idén 8 kollégiumban 1470 helyet vártak 1461 diákot. A gyámhatóság tájékoztatója szerint a "legfontosabb feladat a szolgáltatások színvonalának növelése, kollégiumaink komfortosabbá tétele."

Az oktatási rendszer keretszámainak egyik legfontosabb jellemzője a tankötelezettség teljesítése. A középiskolából kimaradók száma - többek közt az egyre bővülő lehetőségeknek köszönhetően - folyamatosan csökken. Míg az 1990/91-es tanévet 245 tanulóval kevesebb fejezte be, mint amennyi elkezdte, addig 1995/96-ban ez a szám már csak 164. Várhatóan az idej szám is hasonló lesz, mert az 1997/98-as tanév első félévében 83 fő volt a középiskolából

kimaradó diákok száma.

A középiskolából kimaradók számának alakulása

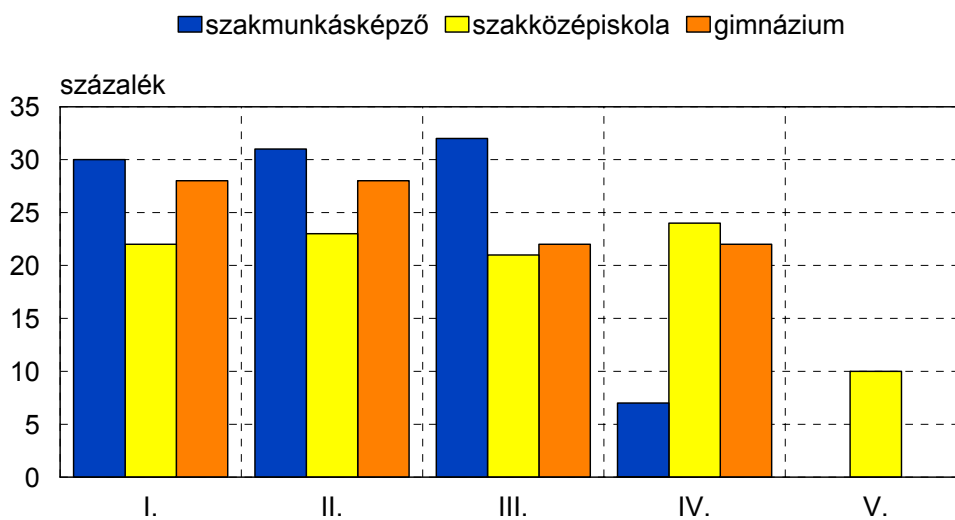
Ugyanakkor, ha a tanulói létszámhoz viszonyítjuk a kimaradók arányát megállapítható, hogy nincs szó csökkenésről, az arány 1,7-1,9 százalék között stagnál 1992 óta.

A Szombathelyen tanuló diákok iskolatípusonkénti megoszlásáról elmondható, hogy a tanulók 21 százaléka vesz részt gimnáziumi képzésben, 48 százaléka szakközépiskolai oktatásban, s a fennmaradó 31 százalék tanul szakmunkásnak.

A szombathelyi középiskolákban tanuló diákok első és harmadik évfolyamán egyenlő arányban vannak tanulók (25-25 százalék), a másodikosok valamivel többen vannak (32 százalék). A negyedik (13 százalék) és az ötödik évfolyamon (5 százalék) tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a három éves szakmunkásképzésben résztvevők ekkora már végeznek, az ötödik évre pedig csupán a technikusok járnak. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyamok szerinti megoszlása. A szakmunkásképző iskolákban az első három évfolyamon egyenlő arányban tanulnak, a negyedik évfolyam 7 százaléka pedig a képzési struktúra bővülését jelzi. A szakközépiskolák évfolyam szerinti megoszlása az érettségig adó négy éves képzésig szintén kiegyenlített, 22-24 százalék az egyes évfolyamokon tanuló diákok aránya.

Érettségi utáni képzésben az iskolatípus 10 százaléka vesz részt. A szakmát nyújtó iskoláktól eltér a gimnázium belső struktúrája, az első két évfolyamon sokkal többen tanulnak, mint az utolsó kettőn. Ennek nem a lemorzsolódás, vagy a kimaradás az oka, hanem a gimnáziumi férőhelyek bővülése. Ez utóbbi két évben, közel száz fővel több tanulót iskoláztak be ebbe az iskolatípusba mint az azt megelőző két évben, ennek megfelelően mozdult el az évfolyamok szerinti megoszlás is.

Az egyes iskolatípusok évfolyam szerinti összetétele

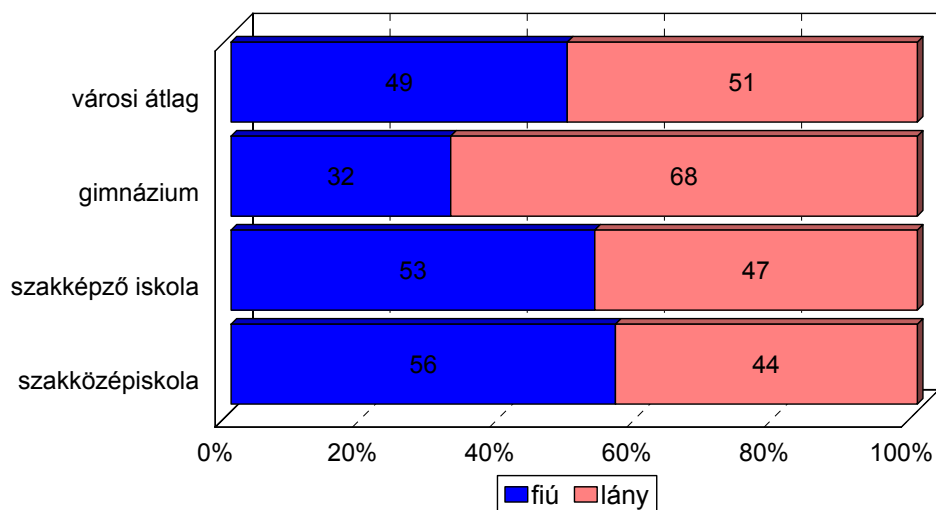

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban még fontos szerepet játszik az életkori különbség - pl. a szűk, mindössze hét évet (14-20 év) átfogó kategóriánkban jogi értelemben fiatalok és nagykorúak egyaránt előfordulnak -, az évvesztéseket is túlkorosoknak minősítettük. Az alábbi táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a I. osztályban fordulnak elő évvesztések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők. Ezekben az osztályokba minden ötödik tanuló “késve” érkezett. A legjobb a helyzet a jelenlegi V. évben, itt gyakorlatilag mindenki az életkorának megfelelő évfolyamon van.

Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

Betöltött kor	14.év	15.év	16.év	17.év	18.év	19.év	20.év	Túlkorosok százalékos aránya
Évfolyam								
I. osztály	6	77	14	3				17
II. osztály		11	78	9	1	1		11
III. osztály			14	70	10	4	2	12
IV. osztály				20	66	10	4	14
V. osztály					50	50		0

A tanulók nemek szerinti megoszlása

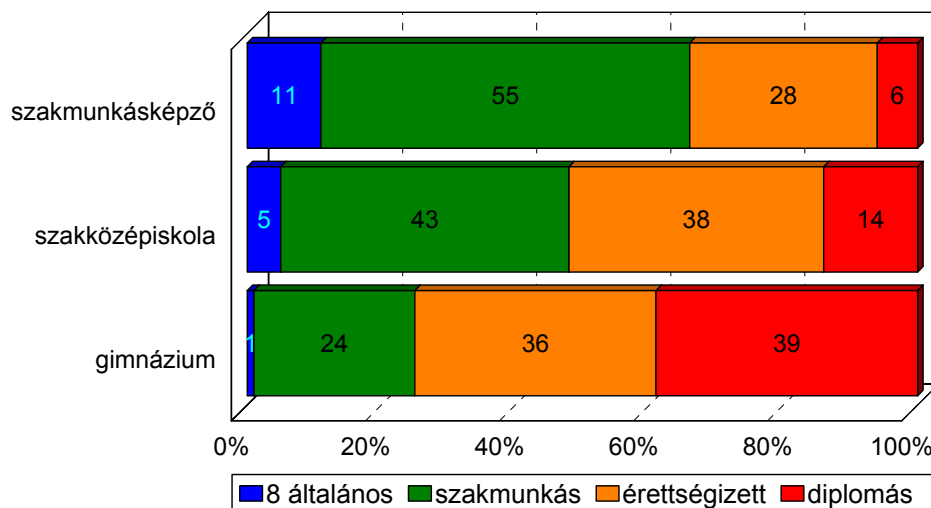

A válaszolók neme szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a nemek szerinti megoszlás gyakorlatilag egyenlő. Ha azonban a tanulók

nem szerinti összetételét az iskolák dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - jelentős eltérés tapasztalható. A gimnáziumban egyértelmű lány dominancia van, a diákok 68 százaléka lány, míg a szakközép- és a szakmunkásképző iskolákban a fiúk vannak többen.

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A Szombathelyen tanuló diákok 6 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 42 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 34 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 18 százalék.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

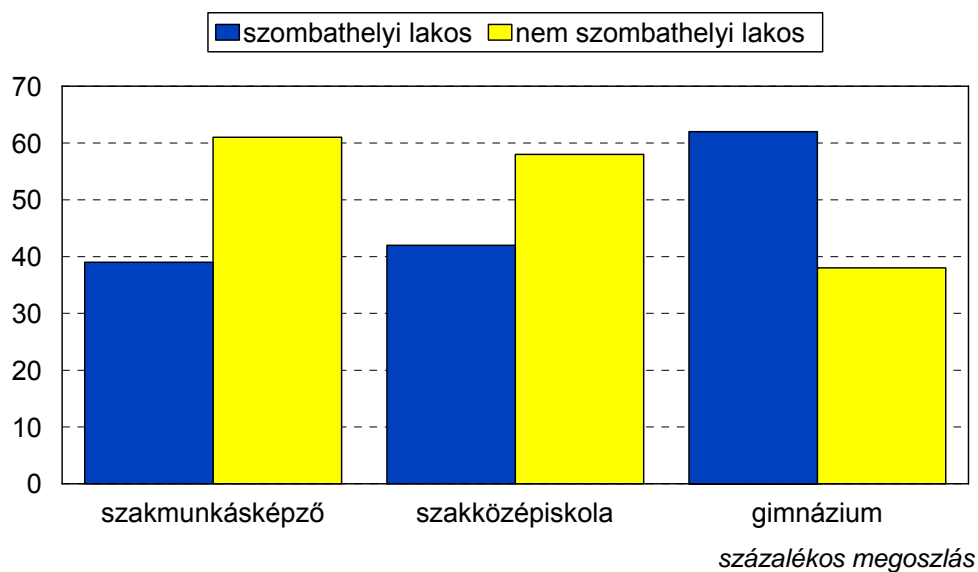

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke 0.36, ami közepes erősségűnek minősíthető. Az összefüggés pozitív előjelű, tehát a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. Maximum szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekei adják a mostani szakmunkásképző iskolák tanulóinak 66 százalékát, míg a gimnáziumban tanulóknál ez az arány csak 25 százalék. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

A kutatási eredményekből az is kiderül, hogy a szombathelyi diákok szüleinek magasabb az átlagos képzettségi szintje, a diplomások aránya 28, az érettségizetteké további 39 százalék. Ezzel szemben kollégiumban lakó, vagy a naponta ingázó tanulók között csak 10 százalék a diplomás, s 30 az érettségizett szülők aránya. Ez egyértelműen mutatja, hogy a környező kistérségek kulturális tőkében szegényebbek mint a nagyváros. A Szombathelyen tanuló diákok több mint fele (54 százaléka) nem helybeli, 38 százalékuk bejárós, 16 százalékuk kollégiumban lakik.

Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. A szakképzést adó középfokú oktatási intézményekben többségben vannak a nem szombathelyi diákok, míg a gimnáziumokban 60 százalék feletti a helyi lakosú tanulók aránya.

Iskolatípusonkénti megoszlás a lakóhely dimenziójában

6.2. A középiskolákban folyó munka

A városi ifjúságkutatás során alapvető szempont volt, hogy feltárjuk a diákok oktatási rendszerhez való viszonyát, képet kapjunk az eddig nem látott - az iskolák alapvetően zárt

világában játszódó - folyamatokról, jellegzetességekről, hiteles kép alakuljon ki a középiskolákban folyó oktatási és nevelési munkáról.

Azt kértük a tanulóktól, hogy az iskolában folyó pedagógia, szakmai munkát 27 állítással való egyetértésük alapján egy négyfokú skálán értékeljék. Ezeket az értékeket mérleg-indexre számoltuk át. A nullához közeli értékek a az adott item megítélésének bizonytalanságát vagy erős megosztottságát jelzi. Az állításokkal való egyetértés mértékét összefoglalóan az alábbi táblázat mutatja.

Mennyire jellemző iskolátokra, hogy...

(az egyetértés mértéke mérleg-indexen és a "nem tudom" válaszok százalékos aránya)

	Mérleg-index	Nem tudja (százalék)
A pedagógusok szakmailag felkészültek	+58	6
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	+49	1
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	+41	4
Az iskolámban minden szükséges információhoz hozzá lehet jutni	+31	7
A tanárok szavára lehet adni	+27	9
Megtaláltad számításodat az iskolában?	+24	9
A tanárok képesek fegyelmet tartani	+23	3
És mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	+19	26
Az iskolám felkészít az életre	+17	11
Általában jó hangulatúak a tanórák	+17	2
Reálisan értékelik a diákok teljesítményét az iskolámban	+17	9
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	+13	3
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek	+11	6
Ha nem lenne kötelező, akkor is bejárnék a legtöbb órára	+9	7
Az iskolámban az oktatás mellett nevelnek is a pedagógusok	+7	7
Az iskolámban túlterhelik a diákokat	+7	4
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el	+2	5
Az iskolámban megtanítanak tanulni	-3	4

folytatás	Mérleg-index	Nem tudja (százalék)
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	-8	10
Az iskolában skatulyáznak	-15	16
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolában?	-15	15
Gyakran túltartják az órákat	-18	1
A tanárok általában partnernek tekintik a tanítványaikat	-26	7
Diák levelét tanár az órán elveszi és elolvassa	-36	17
A tanár lelkiileg terrorizál valakit	-46	11
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák	-48	7
A pedagógus megüti a diákat	-76	8

Az iskolák tanulói a legnagyobb elégedettséget a pedagógusok szakmai felkészültségével kapcsolatban fogalmazták meg (+58 pont). Szintén magas, +41 pontos egyetértésről számoltak be az órai számonkérés korrektségének kérdésében és a rossz jegyek kijavításának lehetőségével kapcsolatban (+49). A leginkább elutasított kijelentések pozitív és negatív tartalmat egyaránt jelentenek. Pozitív, hogy nem jellemző a testi fenyegetés, a lelki terror, a megalázó helyzet, az órák túltartása valamint az, hogy a diákok levelét elolvassák a tanárok. Negatívum azonban, hogy a diákok jellemzően nem tartják be a házirendet, továbbá hogy kevésbé foglalkoznak a diákok egyéni problémájával az iskolában tanító pedagógusok. A tanulók úgy érzik, hogy tanáraik nem tekintik őket partnernek.

Volt néhány olyan item, amelynek megítélése ambivalens volt, továbbá voltak olyan kijelentések is amelyekről többen nem tudtak véleményt formálni. A diákok 26 százaléka nem tudott véleményt mondani arról, hogy a tanárok betartják-e a házirend rájuk vonatkozó részét. Ennek valószínűleg az az oka, hogy kevés információval rendelkeznek ezekről a passzusokról. Több válaszoló nem tudta eldönteni, hogy jellemző-e a skatulyázás, valamint, hogy a pedagógusok elolvassák-e a diákoktól elvett leveleket. Igen megosztottak a tanulók abban a kérdésben, hogy az iskolában a tanárok az oktatás mellett nevelnek-e, abban, hogy túlterhelik-e őket, a tanárok elismerik-e ha hibát követnek el, továbbá az is ambivalens megítélésű, hogy az iskolában megtanítják-e tanulni a diákokat.

Ha az iskolában folyó tevékenységet megítélését az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk négy item esetében mutatható ki szignifikáns eltérés. Az órák túltartása és a diákok túlterhelése a gimnáziumokban a legjellemzőbb, s ebből a szempontból a legkorrektebbek a

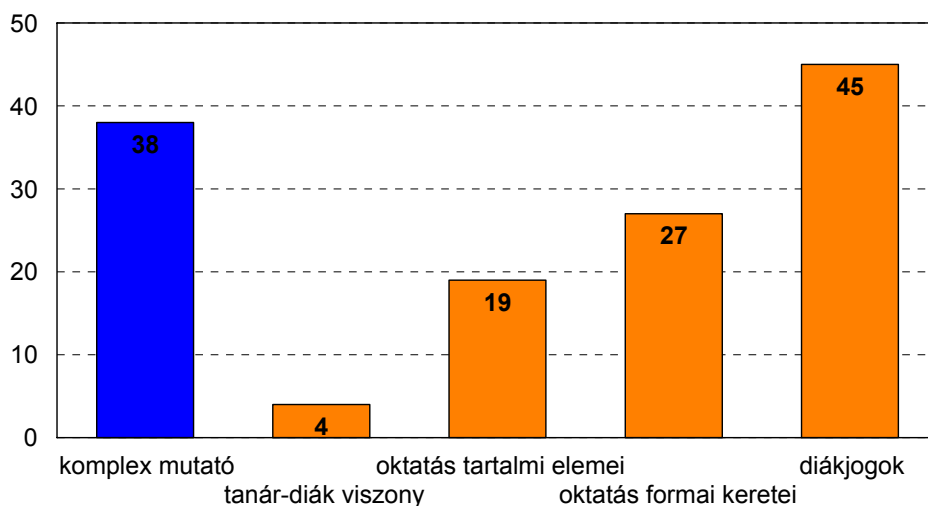
szakmunkásképző iskolák. Ugyanakkor arra a kérdésre, hogy mennyire jellemző az hogy a pedagógus megüti a diákot a legtöbb pozitív válasz ezekből az iskolákból érkezett. Míg a gimnazisták -84 ponttal utasítják el a kijelentést, addig a szakmunkás tanulók csak -64 ponttal. A házirendet is a szakmunkásképzőbe járó tanulók tartják be legkevésbé.

A beérkezett válaszok alapján az eredeti 27 kérdésből öt összetett indexet szerkesztettünk, melyek az alábbiak:

- * az oktatási munka tartalmát mérő mutató;
- * az oktatási munka formai keretivel való elégedettséget mérő mutató;
- * az iskolán belüli tanár-diák viszonyt mérő mutató;
- * a diákjogok helyzetét mutató index;
- * összesített, komplex elégedettségi mutató.

Mindegyik mutató mérleg-indexen van kifejezve, a pozitív érték az adott terület pozitív megítélését mutatja. Az indexek mindegyike pozitív előjelű tehát inkább elégedettséget fejeznek ki.

Az egyes oktatási mutatók értéke (mérleg-index)

A legmagasabb elégedettséget a diákjogok kérdésében fogalmazták meg a diákok, +45 pont a mutató értéke. Alacsonyabb elégedettségről számolhatunk be az oktatás formai és tartalmi elemeinek értékelésénél. Ambivalens a megítélése a tanár-diák viszonynak, ez utóbbi a pozitív tartomány alsó határát súrolja. Az összesített elégedettség +38 pont mérleg-indexen számolva.

Az indexek stabilak, az alapvető demográfiai változótól függetlenek. Így a nem, az életkor, a szülő iskolai végzettsége vagy például a lakóhely egyáltalán nem befolyásolták a véleményeket. Az egyetlen kimutatható tendencia, hogy a magasabb évfolyamon tanuló diákok kritikusanabban értékelik az oktatási tevékenység tartamát, kevésbé elégedettek.

Ha az egyes indexeket az iskolatípus dimenziójában vizsgáljuk, egy kicsit differenciáltabb képet kapunk. A diákjogok tekintetében mindhárom iskolatípusban magas az elégedettség. Az oktatás formai kereteit és különösen az oktatás tartalmát tekintve a legkevésbé elégedettek a gimnazisták, majd őket követik a szakközépiskolások és a szakközépfelkészítő iskolák tanulói. A tanár-diák viszony megítélése változik a legszélsőségesebben. A szakközépesek +8 pontra a gimnazisták +2-re a szakközépfelkészítők pedig -2 pontra értékelték. Összességében az iskolában folyó munkával a szakközépiskolások a legelégedettebbek.

Az egyes indexek értékei az iskolák dimenziójában (mérleg-indexen kifejezve)

	<i>szakközépfelkészítő</i>	<i>szakközépiskolák</i>	<i>gimnáziumok</i>	<i>városi átlag</i>
Diákjogok	+43	+47	+44	+45
Oktatás formai keretei	+27	+29	+21	+27
Oktatás tartalmi elemei	+22	+19	+14	+19
Tanár-diák viszony	-2	+8	+2	+4
Komplex elégedettség	+36	+41	+35	+38

Korrelációs számítások alapján kimutatható, hogy az oktatás formai és tartalmi elemei között szoros összefüggés van. A tanár-diák viszony minősítését nagy mértékben meghatározta az oktatási tevékenységgel való elégedettség.

Ha elrugaszkodunk e kategorizálástól, az iskolában folyó tevékenységek más elrendeződést mutatnak. Faktoranalízissel feltártuk, hogy a felsorolt 27 "tevékenység" a diákok gondolkodásában öt csoportba rendeződik. Ez azt jelenti, hogy a diákoknak a tanításhoz, tanárokhöz való viszonyát az alábbi öt faktor határozza meg, melyek a válaszok 45 százalékát

magyarázzák.

1. faktor: „ideáltipikus pedagógia”	faktor súly
A tanárok szavára lehet adni	0.58
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el	0.54
Az iskolában megtanítanak tanulni	0.53
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	0.52
Az iskolában az oktatás mellett nevelnek is a pedagógusok	0.52
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek	0.52
A tanárok képesek fegyelmet tartani	0.51
Az iskolában minden szükséges információhoz hozzá lehet jutni	0.51
A pedagógus megüti a diákokat	-0.23
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák	-0.27
Diák levelét tanár az órán elveszi és elolvassa	-0.30
A tanár lelkileg terrorizál valakit	-0.30
2. faktor: „hatalommal való visszaélés”	faktor súly
Az iskolában túlterhelik a diákokat	0.57
Az iskolában skatulyáznak	0.53
A tanár lelkileg terrorizál valakit	0.53
Gyakran túltartják az órákat	0.52
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák	0.47
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	-0.25
3. faktor: „fegyelem, rend”	faktor súly
A pedagógus megüti a diákokat	0.61
Diák levelét tanár az órán elveszi és elolvassa	0.47
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	0.36
Gyakran túltartják az órákat	-0.22
Az iskolában túlterhelik a diákokat	-0.26
4. faktor: „tudásközpontúság”	faktor súly
Reálisan értékeli a diákok teljesítményét az iskolában	0.38
Ha nem lenne kötelező, akkor is bejárnék a legtöbb órára	0.30
Az iskolában minden szükséges információhoz hozzá lehet jutni	0.25
Az iskolában az oktatás mellett nevelnek is a pedagógusok	-0.35
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	-0.36
5. faktor: „üres forma”	faktor súly
Az iskolában skatulyáznak	0.36
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el	0.35
A tanárok képesek fegyelmet tartani	0.33
Az iskolában túlterhelik a diákokat	0.31
Az iskolám felkészít az életre	-0.32
Az iskolában megtanítanak tanulni	-0.34

(Minél nagyobb az adott faktoron belül a faktorsúly, annál inkább játszik szerepet a faktor egészének kialakításában, a negatív súlyok pedig az egyet nem értés indikátorai, vagyis ellentétes dimenzióból történő kiegészítései a faktornak.)

Az első faktorban a pedagógiai munka tartalmával kapcsolatos olyan itemek szerepelnek magas pozitív faktorsúllyal, amelyek az **ideáltípus pedagógia** jellemzői lehetnek. Ezek a diákközpontú nevelési munka, a hiteles pedagógusi szerep, a diákok problémáival való foglalkozás, informálás, az egyértelmű elvárási és értékelési rendszer, a képességek fejlesztése. Ugyanakkor az ilyen pedagógia elveti a testi fenytést, a megalázó helyzeteket - a válaszoló tanulók szerint.

A diákok gondolkodásában elkülönülő faktorba rendeződnek a **hatalommal való visszaélés** jellemzői. Így ide tartozik a túlterhelés, a skatulyázás, a lelki terror, az óratúltartás. Szerepet játszik még a faktor kialakításában a megalázó helyzetek léte, valamint a rossz jegyek kijavításának lehetetlensége.

Keményebb, a közoktatási törvény által nevesített jogsértéseket is tartalmaz a **fegyelem, rend** faktor. Ez a csoport tartalmazza az fizikai büntetést, a diák levéltitokhoz való jogának megsértése, az óratúltartás valamint a túlterhelés. Ugyanakkor megtalálható a faktorban az órai számonkérés leadott tananyaggal való összhangja is.

A reális értékelési rendszer, a szükséges információkhoz való hozzájutás lehetősége, az érdeklődésnek megfelelő tanórán való részvétel szerepel pozitív súllyal a **tudásközpontúság** halmazában. A nevelés és a diákok egyéni problémáival való foglalkozás ellentétes előjellel egészíti ki a faktort.

Talán az egyik legérdekesebb konstelláció az **üres forma** címmel elnevezett halmaz, mert ez a faktor olyan itemeket tartalmaz, amelyek az oktatás pozitív formai elemeit és a negatív tartalmi mutatóit egyaránt tartalmazza. Megtalálható a skatulyázás, a hibák elismerése, a fegyelemtartás képessége, a túlterhelés, és az elégtelen felkészítés.

A szombathelyi iskolákban folyó oktatási tevékenységgel való elégedettség mértéke a százfokú skálán 66 pont, ami közepes elégedettségnek felel meg. Ezzel majdnem megegyező az iskolák technikai felszereltségével (sportszer, tv, számítógép stb.) való elégedettség, 70 pont.

Az iskolában folyó szakmai munkával elégedettebbek a lányok, az alacsonyabb évfolyamban tanulók valamint a magasabb tanulmányi eredményeket elérő diákok. Míg a gyenge tanulók 53 pontra értékelték az iskolában folyó oktatási munkát, a közepesek 62-re, a jók 69-re a jeles diákok pedig 76 pontra. Ez érthető, hiszen akinek megy az iskola, meg tud felelni az elvárásoknak, annak nem nagyon van oka, hogy kritizálja az oktatási munka színvonalát, a gyenge tanulók pedig az iskolai kudarcukat áthárítják tanáraikra. Ha az egyes iskolák mentén

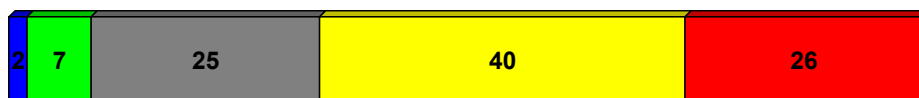
vizsgáljuk a kérdést, megállapítható, hogy a legnegatívabb véleményt tanáraik munkájáról a szakmunkások formálták (63 pont). Ennél valamivel elégedettebbek a szakközepesek (66 pont), és a gimnáziumok diákjai (69 pont).

Osztályzat az iskolák

...oktatási munkájára

...technikai felszereltségére

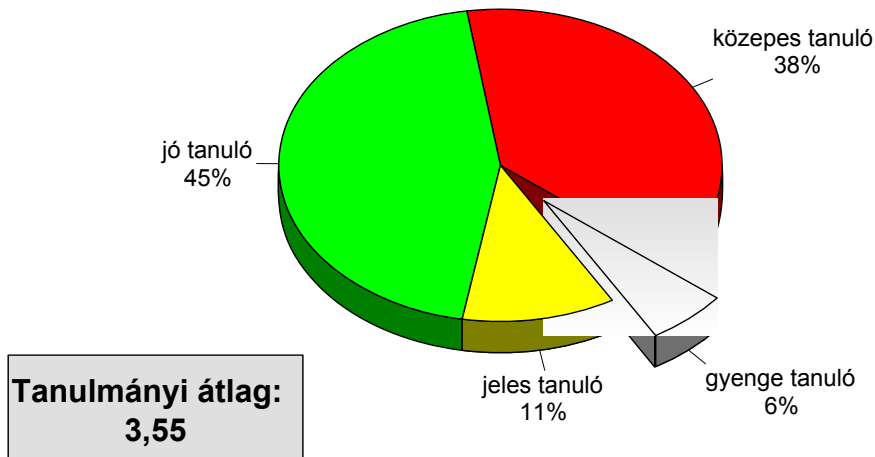
■ elégtelen ■ elégséges ■ közepes ■ jó ■ jeles

százalékos megoszlás

Az oktatási intézmények technikai felszereltségével való elégedettség esetében is található szignifikáns eltérések. Az idősebb diákok kritikusabb véleményüknek adtak hangot. Az iskolai tanulmányokkal fordítottan változik a kérdés megítélése. Míg a gyenge tanulók átlagosan 73, a közepes és jeles tanulók pedig 72 pontra értékelték az iskola technikai felszereltségét, addig a jeles diákok már csak 65 pontos elégedettséget fogalmaztak meg. Ez leképeződik az iskolák dimenziójában is, a jó tanulmányi eredményt felmutató gimnázium tanulói a legkritikusabbak.

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepesnél jobb, számszerűsítve 3,55.

A tanulók tanulmányi eredménye

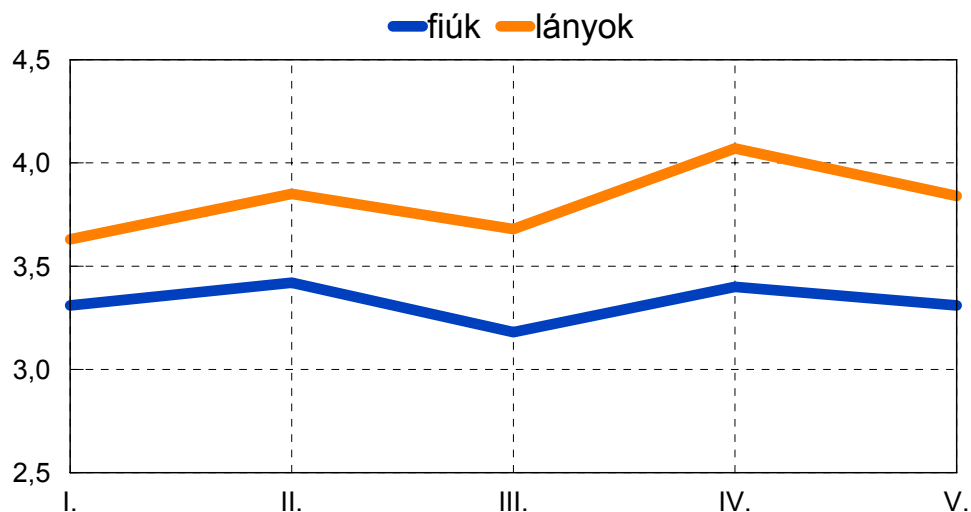
Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, mindössze a diákok 6 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 38 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók közel fele, 45 százaléka. 4,5-ös tehát jeles átlagot ért el minden tizedik diák. A lányok egy fél osztállyal jobb átlagot értek el. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolák adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnázium tanulói produkálták (4,07), szakközépiskolásoknál is valamivel a közepes eredmény feletti átlagot mértünk (3,50). A leggyengébben a szakmunkás tanulók szerepeltek, alig érték el a hármas átlagot (3,16).

Természetesen az egyes iskolákon belül sem teljesít mindenki egyformán. Jól kirajzolódó trend, hogy a két szakmai képzést adó iskolában az elsőéveseknek okoz legnagyobb problémát a követelmények teljesítése, míg a legjobb átlagot a másodikosok tudták felmutatni. A gimnáziumban a harmadikosok teljesítenek átlag alatt, míg - érthetően- az érettségizők érik el a legjobb tanulmányi eredményt. Hasonló szegregáló tényező a nem. A szorgalmasabb lányok mindhárom iskolatípusban jobb átlagot érnek el.

A tanulmányi eredmények évfolyamonkénti eltérése városi szinten érdekes hullámzást mutat. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét is, és az átlagokat a nem és az évfolyam közös metszetében szemléljük, két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok

minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál⁴, s a különbség az évfolyamok emelkedésével folyamatosan nő. A másik jellemző, az hogy a diákok első után másodikra erősítenek, majd harmadikra kiengednek, hogy a érettségi évére újra lendületet vehessenek. Különösen igaz ez a lányokra, akik ebben az évben érik el legjobb átlagukat, míg a fiúknak nem sikerül túlszárnyalni a másodikos eredményüket.

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

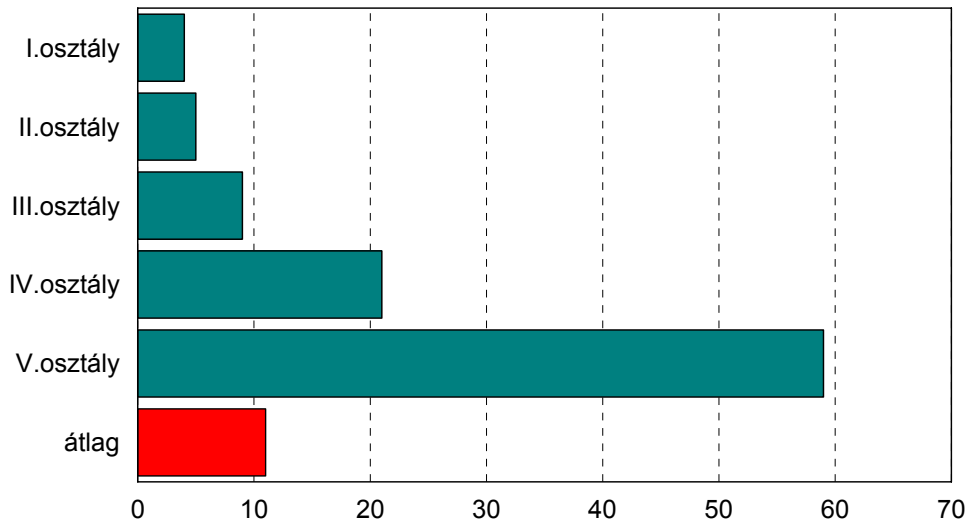

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják “használni” céljaik elérésére. A nyolc osztályt végzettek gyermekei városi szinten 3,36-os, a szakmunkásokéi 3,42-es, az érettségizettekéi 3,63-as míg a diplomás szülők gyermekei 3,85-ös tanulmányi átlagot értek el az elmúlt félévben.

Az iskolai munka eredményét mutatja az idegen nyelvek ismerete is. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul nagyon alacsony a nyelvvizsgálóval rendelkező tanulók száma.

⁴ A városi átlagba jelentősen beleszámít az, hogy a jó tanulmányi eredményű gimnáziumokban sokkal több fiú van,

Nyelvvizsgálóval rendelkező tanulók százalékos aránya az egyes évfolyamokban

A Szombathelyen tanuló diákok mindössze 11 százaléka rendelkezik nyelvvizsgálóval, fele-fele arányban vannak köztük az alap és a középfokú vizsgán megfelelték. A sikeres vizsgázók közül majdnem mindenki német nyelvből vizsgázott. Természetesen a nemek szerint differenciálódik a nyelvvizsgák megoszlása, a lányoknál 14 százalék az arány.

Ha a nyelvvizsgák számát az iskolák tanulóinak létszámához viszonyítjuk, a legjobb helyzet a gimnáziumban van. Itt a tanulók 16 százalékának van nyelvvizsgálója. A szakközépiskolákban 10, a szakmunkásképzőkben 7 százalék birtokol ilyen bizonyítványt. A tanulmányi átlag és a szülő iskolai végzettsége mentén is jelentős eltérés található, az összefüggés pozitív irányú.

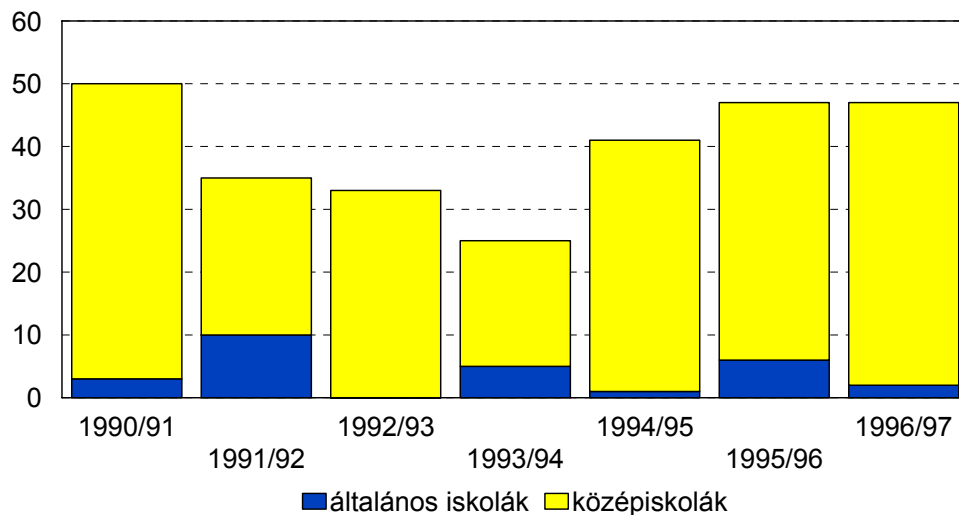
A nyelvtanulási lehetőségek hiányát, illetve alacsony színvonalát a fókuszcsoportos problémafeltáráson is hangsúlyozták a résztvevők. Az, hogy városi szinten átlagosan nagyon alacsony a sikeres nyelvvizsgák aránya elfedi az a tény, mely szerint az évfolyamok emelkedésével határozottan nő a nyelvvizsgák aránya. Az első három évfolyamban 10 százalék

mint lány.

alatt van, de negyedikre már minden ötödik tanuló tesz sikeres vizsgát, s az ötödik évfolyamon is ottmaradóknál már 59 százalék ez az arány.

Az iskolán belüli nevelési tevékenység szerves része a büntető, szankcionáló mechanizmusok működtetése. Az önkéntes jogkövető magatartás kialakítása azonban nem mindenkinél sikerül, szükség van időnként a felelősségre vonásra. Az iskolai fegyelmi tárgyalások száma az utóbbi nyolc évben ingadozást mutat.

Iskolai fegyelmi tárgyalások számának alakulása (1990-97)

A legtöbb tárgyalásra, szám szerint ötvenre az 1990/91-es tanévben került sor. 1991-94 között kevesebb (25-35) alkalommal került sor a diákok fegyelmissel való felelősségre vonására, majd 1995-től ismét 40 fölé emelkedett számuk. Az idei tanév első felében összesen 33 tárgyalás volt, így várható, hogy évvégére számuk eléri az ötvenet.

A fegyelmi számának alakulása a szombathelyi iskolákban (1990-1997)

	90/91	91/92	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97
<i>Puskás Tivadar Szakképző Iskola</i>	13	9	2	4	3	6	5
<i>Savaria Szakközépiskola</i>		1		3	1	1	3
<i>Gépipari Szakközépiskola</i>	9			1	1		2
<i>Élelmiszeripari Szakközépiskola</i>							
<i>Közgazdasági Szakközépiskola</i>							
<i>Kereskedelmi Szakképző Iskola</i>		1	7		2	1	
<i>Művészeti Szakközépiskola</i>					1		
<i>Szent-Györgyi Albert Középiskola</i>							
<i>Herman Ottó Szakközépiskola</i>	1		1		2	1	
<i>Hefele Menyhért Szakközépiskola</i>	5	7	19	10	20	21	21
<i>Teleki Blanka Szakképző Iskola</i>	19	7	4	1	4	10	13
<i>Nagy Lajos Gimnázium</i>				1	1	1	
<i>Kanizsai Dorottya Gimnázium</i>					5		1
<i>általános iskolák összesen</i>	3	10		5	1	6	2
mindösszesen	50	35	33	25	41	47	47

A fegyelmi túlnyomó többsége a középiskolákban zajlott le. 1990 és 1997 között 278 fegyelmi ügyből 251 középiskolásokat érintett. A legtöbb fegyelmi tárgyalást, 103-at a Hefele Menyhért Szakközépiskola bonyolított le. A Teleki Blanka Szakképző Iskolában 58, a Puskás Tivadar Szakképzőben 42, a Gépipariban Szakközépiskolában 13, a Kereskedelmiben pedig 11 fegyelmi volt a vizsgált időszakban. Fontos megjegyezni, hogy a Hefelében az idei tanév első felében 26 fegyelmiről adtak hírt.

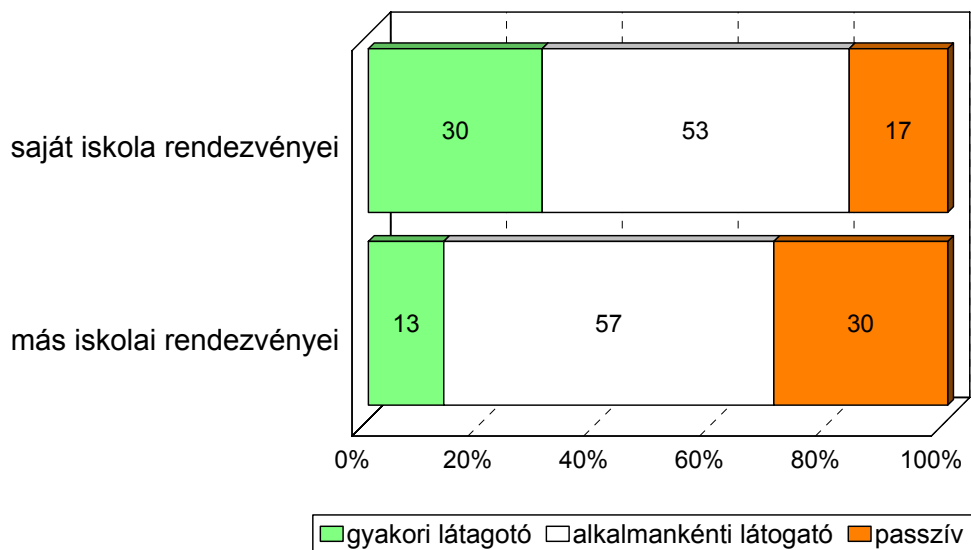
6.3. Az iskolán belüli és kívüli kapcsolatok

Az iskolai élet nem csak tanulásból áll. A tanulóknak lehetőségük van arra, hogy barátokat, társakat szerezzenek, iskolai rendezvényekre járjanak el, kapcsolatot építsenek ki és tartsanak más oktatási intézmények tanulóival. Az alábbiakban e kérdéseket elemezzük.

Az iskolák tanulóinak módjukban áll aktívan részt venni az iskolai programokon, rendezvényeken. Ezek a programok kötődhetnek tanulási/tanítási tevékenységhez (pl. szakkör, vetélkedők), kapcsolódhatnak az osztályközösség életéhez (pl. osztálykirándulás, osztálybulik) vagy éppen az egész iskolára kiterjesztett szórakozáshoz (disco, gólyabál, diáknep) és

protokolláris rendezvényekhez (évnyitó, évzáró). Az iskolai rendezvények közül a - gyakran kötelező részvétellel zajló - évnyitókon és évzárókon vesz részt a legtöbb tanuló. A legkevésbé népszerű “rendezvények” a szakkörök, a vetélkedők és a sportrendezvények.

Részvételi aktivitás az iskolai rendezvényeken

Ha a saját iskola rendezvényein való részvételi aktivitást összesítjük megállapítható, hogy a tanulók 30 százaléka gyakori, további 53 százaléka pedig alkalmi látogatója azoknak. Nemek tekintetében elmondható, hogy a lányok az iskolai rendezvényen magasabb arányban vesznek részt. Az is jellemző, hogy a jobb tanulmányi eredményt elérők szívesebben, aktívabban kapcsolódnak be az osztály és az iskola szabadidős és kulturális programjaiba, mint a gyengébb tanulók. E tekintetben a legaktívabbak a gimnazisták, míg ez a legkevésbé a szakmunkás tanulókról mondható el.

Városi szinten a diákok 30 százaléka soha nem jár el más iskola rendezvényeire. Ennek oka lehet az, hogy a diákok nem is mindig tudnak a másik iskola által szervezett rendezvényekről és azok nem is mindig nyitottak. Azok között, akik eljárnak más iskola rendezvényeire nagyobb arányban vannak a gimnazisták, ennek megfelelően magasabb a lányok és a jó tanulmányi eredményt elérők aránya is az aktívabbak között. A saját iskolai rendezvényeken és a másik iskolák programjain való részvétel között közepes erősségű, pozitív előjelű korreláció van. Ez azt

jelenti, hogy aki gyakran látogatja saját iskolájának rendezvényeit, azok nagyobb arányban látogatják más iskolák rendezvényeit is.

Annak ellenére, hogy csak alkalmanként vagy egyáltalán nem járnak el a diákok más iskolák programjaira, túlnyomó többségük (80 százalékuk) rendszeres kapcsolatot tart más iskolák tanulóival, mindössze 3 százalékuk nyilatkozott elutasítólag.

Ha a más iskola tanulóival való kapcsolattartást és a más iskola rendezvényein való részvétel arányait közös mátrixba írjuk az alábbi megoszlást kapjuk.

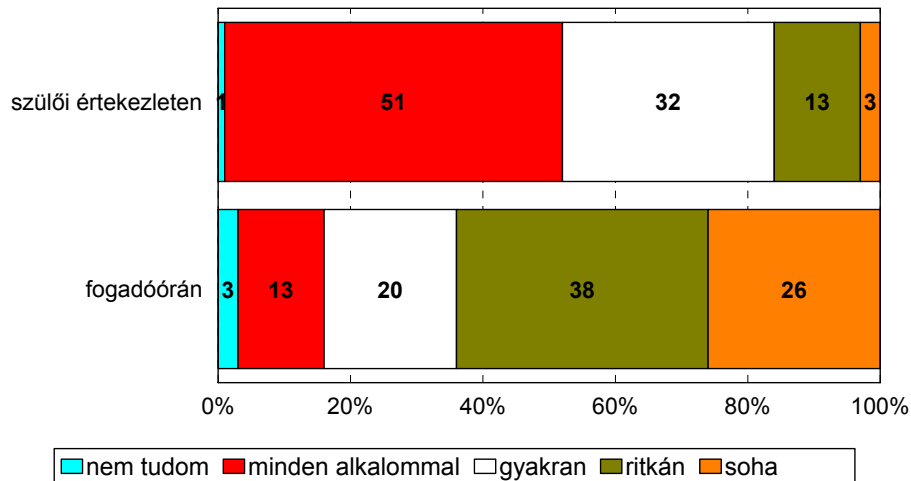
		<i>Kapcsolat más iskola tanulóival</i>		
		gyakran	alkalmanként	soha
<i>Részvétel más iskola programján</i>	gyakran	12	2	-
	alkalmanként	48	8	-
	soha	21	7	2

A táblázatból kiolvasható, hogy a válaszadók 2 százalékának nincs semmilyen kapcsolata idegen iskolával. Azok akik kapcsolatot tartanak (gyakran vagy alkalmanként) más iskolákkal és el is járnak rendezvényekre a tanulók 70 százalékát alkotják. A fennmaradó 28 százalék az, aki tart kapcsolatot ugyan, de más módon.

A diákok többségének igen széles baráti köre van, iskolán belül és iskolán kívül egyaránt vannak barátaik. Majdnem mindenki Szombathelyen kívüli barátokat is magáénak tudhat. Fontos megjegyezni, hogy a barát fogalmát nem határoztuk meg, az egyénre bíztuk annak eldöntését, miként definiálja.

Az iskola szempontjából nem csak az érdekes, hogy a fiatalok maguk hogyan vélekednek iskolájukról, hanem az is legalább ilyen fontos, hogy a szülők hogyan viszonyulnak az oktatási intézményekhez. A közoktatási törvény 14.§ 2/d. bekezdése előírja, hogy a szülő kötelessége hogy “rendszeres kapcsolatot tartson a gyermekével foglalkozó pedagógusokkal”. Ha ez nem lenne leszabályozva, akkor is joggal elvárható magatartás minden felelősségteljesen gondolkodó szülőtől, hogy gyermekek iskolai oktatását, nevelést a pedagógussal való személyes konzultációk segítségével is figyelemmel kísérje. Ennek két intézményesített és az iskolák által bejártott módja van, a szülői értekezlet és a fogadóóra.

A szülők részvételi aktivitása...

A szülői értekezletekre a szülők 83 százaléka gyakran vagy minden alkalommal eljár, 13 százalékuk ritkán, 3 százalékuk pedig soha nem vesz részt ezeken a tájékoztatókon. Megállapítható, hogy a diákok évfolyamának növekedésével nő a szülők ilyen irányú aktivitása. Az egyes iskolák között is van eltérés, a legmagasabb, közel 90 százalékos a szülői érdeklődés a szakközépiskolákban. A szakmunkásképzőkben ez az arány 77 százalék. Legélesebben a diákok tanulmányi eredménye szegregálja a véleményeket. A gyenge tanulók szüleinek csak 34 százaléka vesz részt minden alkalommal a szülői értekezleten, a közepes tanulónál ez az arány már 50, a jó tanulónál 58 százalék. A legjobb tanulmányi eredményt produkáló diákok szüleinek 60 százaléka megy el a minden alkalommal az ilyen tájékoztatókra.

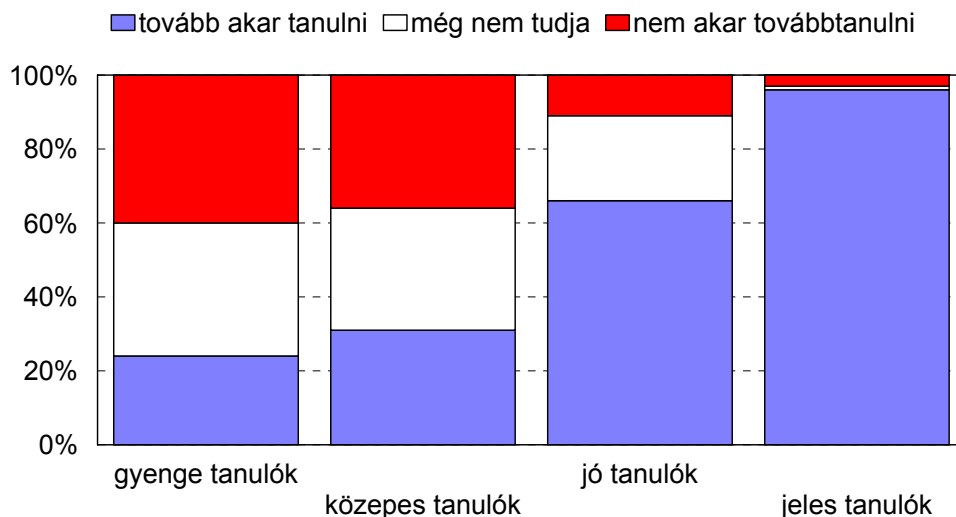
A tendenciákat tekintve hasonló a helyzet a fogadóórákat illetően, azzal a különbséggel, hogy a szülők sokkal passzívabbak e kérdésben. A tanulók 64 százaléka úgy vélekedik, hogy szülei soha, vagy csak nagyon ritkán mennek el fogadóórára. Az értekezleten és a fogadóórán való részvétel között közepes erősségű korreláció mutatható ki ($r=0,24$). Az összefüggés pozitív előjelű, tehát azt jelenti, hogy aki részt vesz az a szülői értekezleten, az nem zárkozik el fogadóórán való részvétel elől sem és fordítva. A fogadóórákon legmagasabb arányban a gimnáziumokban vesznek részt, a szülők 44 százaléka gyakran jár el, ezzel szemben a két szakmai képesítést adó iskolatípusban ez az arány csak 30 százalék körüli.

6.4. Továbbtanulás

Nagyrészt a tanulmányi eredmények függvényében merül fel a továbbtanulás kérdése. A Szombathelyen tanuló diákok 53 százaléka egyértelműen folytatni kívánja tanulmányait jelenlegi iskolája elvégzése után, negyede bizonytalan, még nem döntött, s a megkérdezettek 22 százaléka fogalmazott meg nemleges választ. Intézmények szerint - érthető módon - a szakképesítést nem adó gimnáziumból akarják a legtöbben beadni majd a felvételi jelentkezési lapot, a diákok 93 százaléka akar továbbtanulni. A szakközépiskola diákjainak 49 százaléka már most eldöntötte, hogy tovább akar tanulni valamilyen módon, 27 százaléuk még hezitál. Egyértelműen csak 24 százaléuk tekinti az iskoláját az intézményes tanulás utolsó állomásának.

Jól megfigyelhető, hogy a Szombathelyen lakó és Szombathelyen tanuló fiatalok sokkal magasabb, közel kétszer akkora arányban akarnak továbbtanulni, mint a környékről bejáró tanulók.

Továbbtanulási szándék és a tanulmányi eredmény

Az intergenerációs mobilitásra vonatkozó szándék jelen van a szakmunkás és az

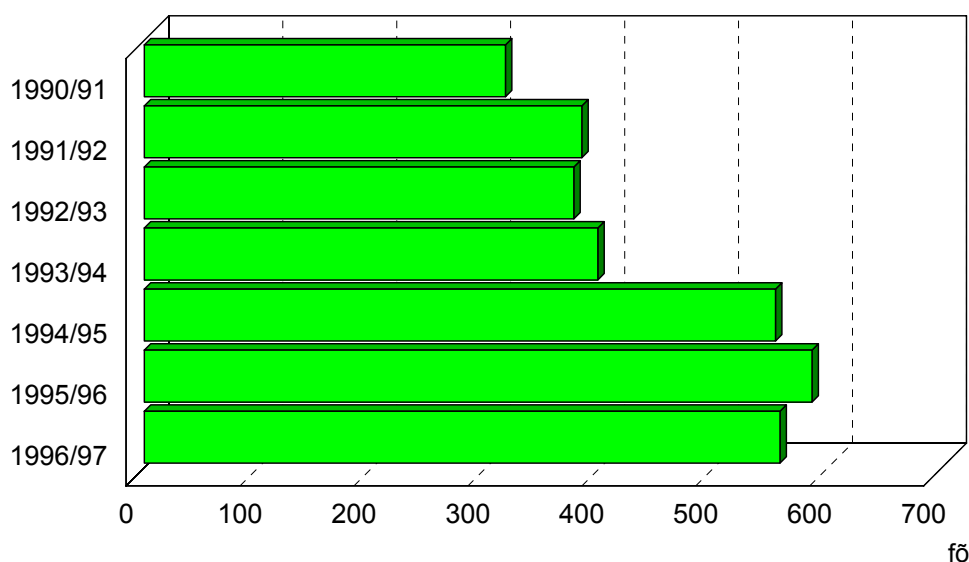
érettségizett szülők gyermekeinél. A szakmunkás szülők gyermekeinek 42, az érettségizett szülők gyermekeinek 57 százaléka tűzte ki célul a továbbtanulást. A diplomás szülők gyermekeinek 83 százaléka döntött úgy, hogy tovább akar tanulni.

Az iskolai tanulmányok állami oktatási rendszeren belül való folytatásának legmeghatározóbb eleme a diák jelenlegi tanulmányi eredménye. A jó tanulók számára evidencia, hogy folytatni kell a tanulmányokat.

Ha a továbbtanulás szempontjából megcélzott intézményeket nézzük a legnépszerűbb szakirány gazdasági és a jogi jellegű képzés. Közepesen népszerűek a művészeti, a mérnöki az egészségügyi és a pedagógiai főiskolák, egyetemek. A bölcsész, az agrár képzést nyújtó felsőoktatási intézmények kifejezetten népszerűtlenek.

A továbbtanulási szándék azonban - sikertelen felvételi miatt - nem mindig realizálódik. A városi középiskolákból továbbtanulók száma az utóbbi években jelentősen emelkedett, közel a duplájára nőtt. Az 1990/91-es tanévben mindössze 317 érettségiző tanuló jutott be felsőoktatási intézetbe. Ez a szám 67-tel nőtt a következő évben. A jelentős mennyiségi változás 1995-ben történt, mikor is a végzős tanulók közül 558 tett sikeres felvételi vizsgát.

Felsőoktatási intézménybe felvettek száma

**Felsőoktatási tanintézetbe felvettek számának alakulása
iskolánkénti bontásban (1991-97)**

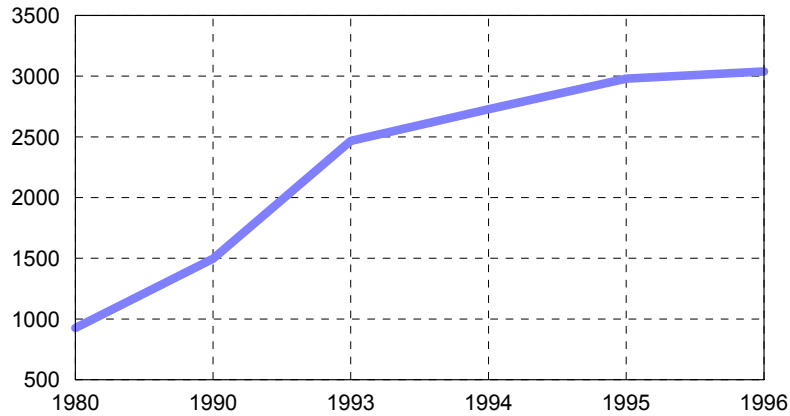
	'91	'92	'93	'94	'95	'96	'97	Össz
<i>Nagy Lajos Gimnázium</i>	91	100	101	92	130	126	114	754
<i>Kanizsai Dorottya Gimn.</i>	82	106	98	111	114	123	105	739
<i>Művészeti Szakközépiskola</i>	31	30	32	38	45	35	28	239
<i>Közgazdasági Szakközép.</i>	21	22	33	14	44	50	43	227
<i>Kereskedelmi Szakképző</i>	4	6	7	27	58	60	48	210
<i>Szent-Györgyi Albert Közép.</i>	27	23	22	33	36	28	33	202
<i>Savaria Szakközépiskola</i>	13	16	14	22	26	41	51	183
<i>Gépipari Szakközépiskola</i>	15	28	14	12	23	28	40	160
<i>Herman Ottó Szakközép.</i>	10	15	6	11	26	38	39	145
<i>Puskás Tivadar Szakképző</i>	6	19	24	18	25	20	16	128
<i>Élelmiszeripari Szakközép.</i>	9	8	13	11	17	23	19	100
<i>Teleki Blanka Szakképző</i>	7	10	11	9	8	11	20	76
<i>Hefele Menyhért Szakközép.</i>	1	1	2	0	2	3	2	11

1991-97 között a szombathelyi városi középiskolákból összesen 3174 végzős tanulót vettek fel felsőoktatási intézménybe. A legtöbb tanuló a két tiszta profilú gimnáziumból tudott továbbtanulni, hét év alatt több mint hétszáz érettségiző tanuló szerepelt sikeresen a felvételi vizsgákon. Ez az összes továbbtanuló diák közel felét teszi ki. A vizsgált időszakban kétszáz feletti számú tanuló nyert felvételt a Művészeti, a Közgazdasági, a Kereskedelmi és Szent-Györgyi Albert Középiskolákból.

A továbbtanuló diákok többsége nem talál a megyében érdeklődésének megfelelő képzési szakirányt, sőt a város régi fájdalma, hogy nem tud megfelelő egyetemi képzést nyújtani. A kínálati paletta elsősorban pedagógiai és egészségügyi vonalat jelenti. Ezekből logikusan következik, hogy a továbbtanuló szombathelyi középiskolások többsége elkerül a városból - legalábbis felsőfokú tanulmányaik idejére.

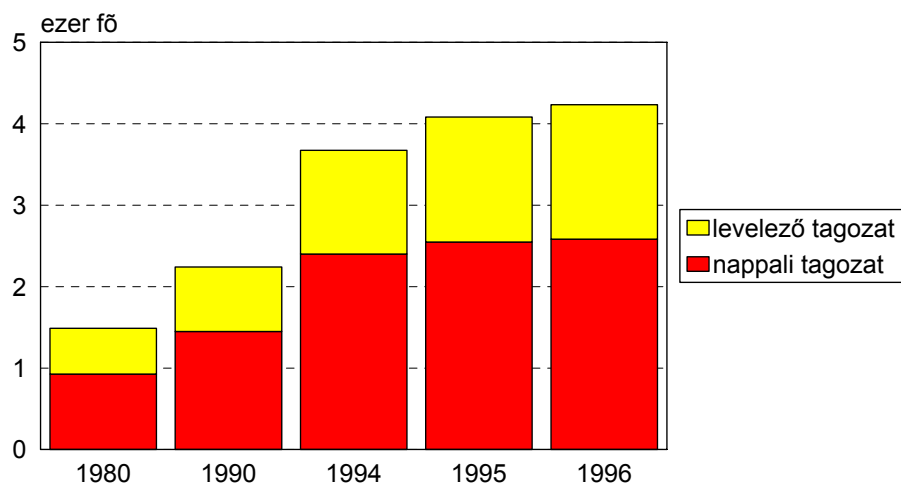
A megyében 1980-ban még csupán egyetlen felsőfokú intézmény volt, a mostani Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola. Jelenleg két nem szombathelyi székhelyű felsőoktatási intézmény kihelyezett tagozata is megtalálható a megyében.

A megyében lévő felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatói létszámának alakulása

A három intézmény nappali tagozatos hallgatói létszáma jelentősen bővült az utóbbi évtizedben. Míg 1980-ban mindössze 926 fő tanult nappali tagozaton, addig 1990-ben 1497, 1993-ban 2497, 1996-ban pedig már 3000 fölé emelkedett a nappalis diákok száma. A levelező tagozat befogadó kapacitása is jelentősen bővült, 1990 óta közel megháromszorozódott. A tanárképző főiskola hallgatói létszáma - a levelező tagozattal együtt - már meghaladta a négyezret.

A BDTF hallgatói létszámának alakulása

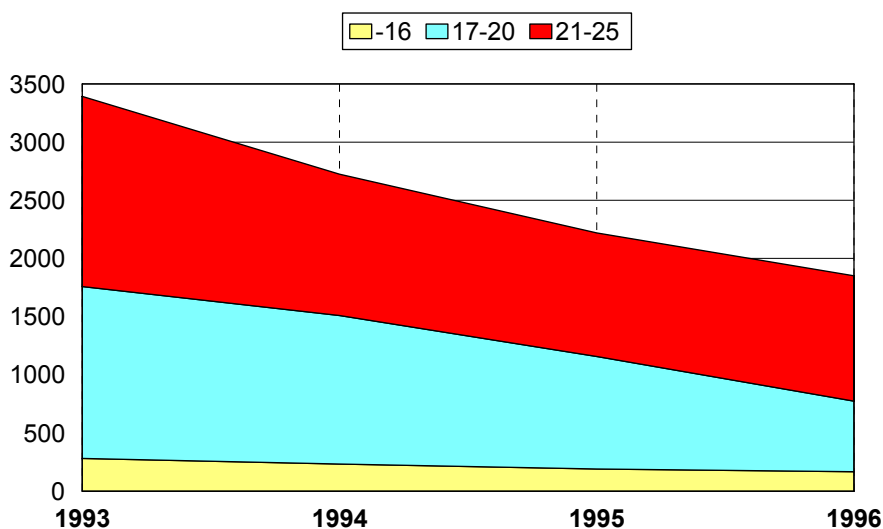
7. Az egzisztencia

7.1. A munkanélküliség problémája

A munkanélküliség Szombathelyen is a megoldandó problémák közé tartozik. A munkaképes korosztály 1997. decemberében 54.426 fő volt, ebből 2.698 regisztrált munkanélkülit tartottak számon, ami 5 százalékos munkanélküliséget jelentett. Ez az országos átlaghoz képest nem magas, és a megyei átlaghoz mérten is jónak mondható (pedig a megye mindig a legjobb három megye közt volt e tekintetben). Ami a megyét illeti, itt is 1993 volt a mélypont, az akkori 8.8 százalékos munkanélküliségi rátával. A munkanélküliek elsősorban a fizikai munkát végzők (ők teszik ki az összes munkanélküli négyötödét), köztük is a szakmunkások közül kerülnek ki. A megye regisztrált munkanélkülijeinek számát a vizsgált korosztály tekintetében a következő ábra mutatja.

Regisztrált munkanélküliek életkori csoportok szerint

(Vas megye)

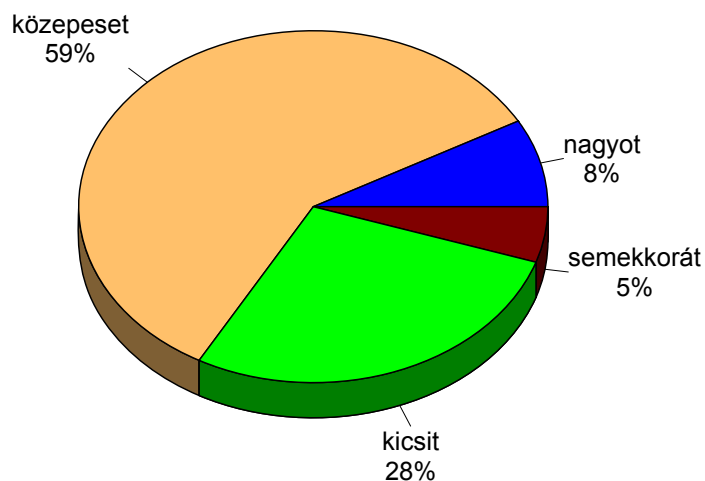

Az iskolai surveyben megkérdezett fiatalok 85 százalékának nincs a családjában munkanélküli, 13 százalékuknak egy fő, 2 százalékuknak kettő vagy több munkanélküli van a közvetlen családjában (akikkel együtt lakik).

Az, hogy van-e a családban munkanélküli, a politikai véleményt nem befolyásolja, ellenben a tanulmányi eredményt igen, akiknél nincs munkanélküli a családban, ott ez az átlag 3.57, ahol van, ott 3.46. Ez természetesen nem ok-okozati összefüggésben van egymással, sokkal inkább arról van szó, hogy mind a munkanélküliség, mind a tanulmányi átlag ugyanabba a tágra értelmezett társadalmi-szociális közegbe illeszkedik, és az itt elfoglalt státusz befolyásolja mindkettőt. Ennek egyik további mutatója az is, hogy a fiataloknak adott havi zsebpénz kb. 250 forinttal több azokban a családokban, ahol nincsenek munkanélküliek.

Azt, hogy maga a kérdezett mekkora esélyt lát arra, hogy a számára ideális munkahelyet megtalálja a városban a következő ábra mutatja.

Mekkora esélyt látsz az ideális munkahely megtalálására a városban?

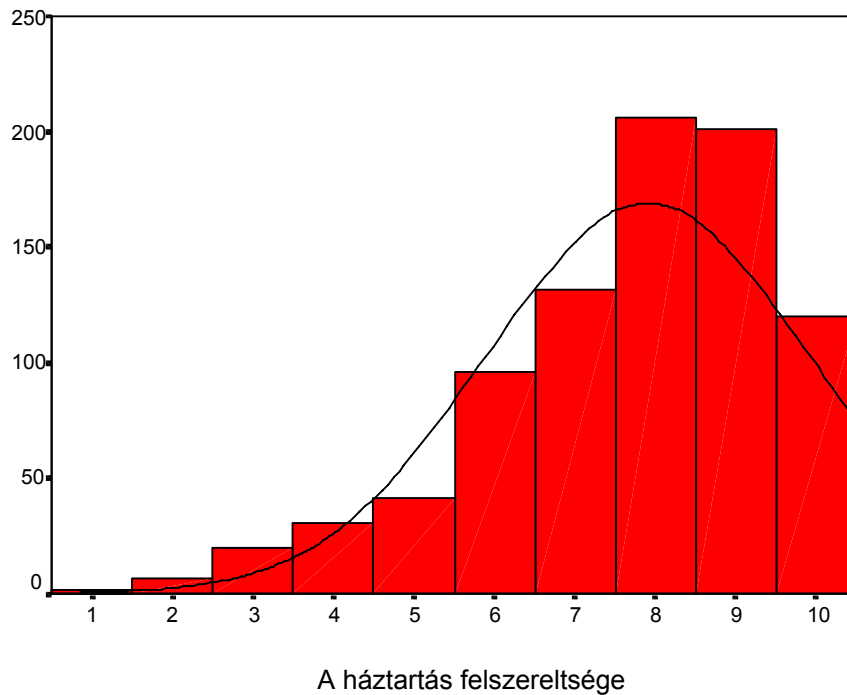

Az a tény – mármint az, hogy van-e a családban munkanélküli – természetesen nagyban befolyásolja azt a hitet, hogy a fiatalok mekkora esélyt látnak arra, hogy a számára ideális munkahelyet megtalálja a városban. E mutató értéke (százfokú skálán) 59, illetve 48 pont, az

optimistábbak természetesen a “dolgozó” családok tagjai. A fent említett társadalmi-szociális státusz további mutatója, hogy azoknál a családoknál, ahol van munkanélküli, a szülők ritkábban járnak mind szülői értekezletekre, mind pedig fogadóórákra. A fiatalok mentálhigiénés állapotának is megfelelő jellemzője, hogy azok a fiatalok, akiknél van a családban munkanélküli, szignifikánsan kevésbé tartják magukat mind boldognak, mind sikeresnek. Ez is rámutat arra a tényre, hogy a fiatalok helyzetét alapvetően határozza meg a családot érintő munkanélküliség.

7.2. A gazdasági státusz

A családok gazdasági helyzetének jellemzője a háztartás felszereltsége is. Ez váltotta ki a jövedelemre vonatkozó kérdéseket, mivel ezekre releváns választ nem kaptunk volna a fiatalokról. Az alábbi ábra a tíz feltett háztartási-szórakoztató elektronikai eszköz említési gyakoriságait mutatja, attól függően, hogy hány eszközre mondták a fiatalok, hogy háztartásban megtalálható. Az eszközök közül hat olyan volt, amely a legtöbb háztartásban már megtalálható (telefon, színes tévé, audio-lejátszó, automata mosógép, videomagnó, mélyhűtőláda), és négy olyan, amelyik (bár egyre kevésbé) még valamennyire luxuscikknek számít (mikrohullámú sütő, mobiltelefon, személygépkocsi, számítógép).

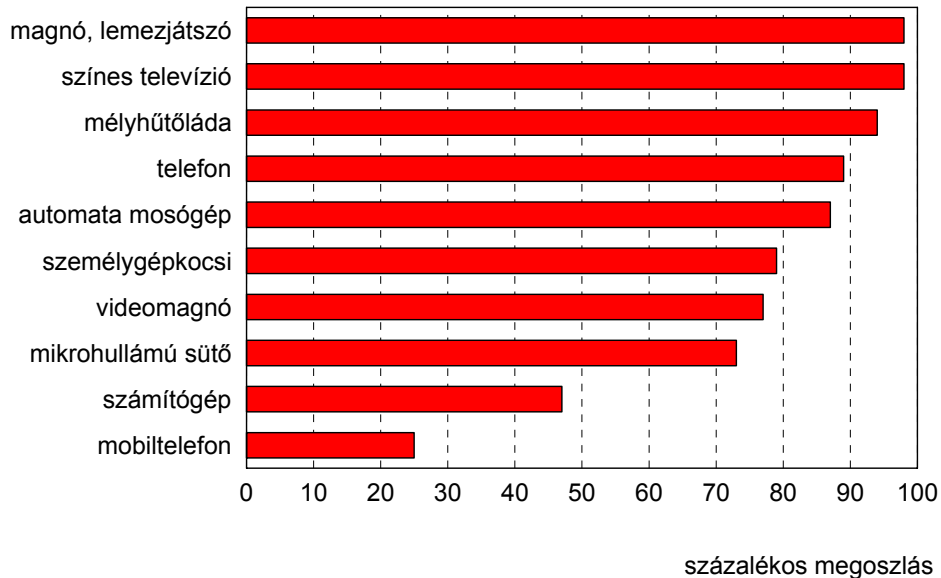

Az ábrán jól látszik, hogy a fiatalok több, mint egytizede említette, hogy mind a tíz eszköz megtalálható a háztartásukban, és további 40 százalék legfeljebb egy vagy két eszközt nem említett. Ez azt jelenti, hogy a kérdezettek több, mint fele kifejezetten jó anyagi körülmények közt élő család tagja.

Ha az eszközök átlagát számoljuk, akkor ez 7.68 eszköz/háztartás. Ez az index természetesen eltér az egyes családok esetén. Az egyik legjellemzőbb eltérés itt is a munkanélküliség kapcsán figyelhető meg, ahol van a családban munkanélküli, ott az átlag 7.30, ahol nincs, ott 7.74.

A technikai-háztartási eszközök belső megoszlását az alábbi ábra mutatja.

A családban meglévő technikai eszközök

Az ábrán az utolsó két itemre hívnánk fel a figyelmet, és paradox módon éppen a viszonylagosan magas említettségre. A személyi számítógépek már csaknem minden második háztartásban megtalálhatóak, míg mobiltelefonnal is rendelkezik minden negyedik háztartás.

A gazdasági státusz egyik alapja a lakástulajdon kérdése. 1992-ig az önkormányzat által a 35 év alattiaknak biztosított lakások száma folyamatosan csökkent, 110-re esett vissza (1993-tól ilyen adatgyűjtés már nem is történt). A lakásépítés vagy lakásvásárlás támogatása szintén visszaesett az elmúlt években. A támogatott családok száma éves szinten 300 körül mozog, és bár az évi összeg folyamatosan nő (az 1991-es 86 millióról 1997-re 178 millió forintra), ez épp hogy elég a támogatások reálértékének szinten tartásához. Az első lakáshoz jutás támogatására 1994 óta évi 20 millió forint körüli összeg jut, melynek valamivel több, mint egyharmada vissza nem térítendő támogatás.

8. Egészségügyi helyzet

A fiatalok egészségi állapotának megőrzését célzó iskola-egészségügyi munka a középfokú oktatási intézményekben az előző évekhez képest nehezebb körülmények között folyik. A középiskolákban egy kivétellel rendelkezésre áll orvosi rendelő a feladatok ellátásához, de a műszerezettség területén még szükségesek fejlesztések. Ezt a munkát négy orvos, hat ifjúsági védőnő és öt asszisztens látja el. 1997-ben az egy orvosra jutó tanulólétszám 2227 fő volt. A múlt évben a megvizsgáltak száma 5500 fő volt, egészségügyi okokból fokozott gondozásban 640 fiatal részesült. Az egészségügyi okok miatt veszélyeztetett fiatalok száma 549 fő volt. Negyvenhat esetben készült környezettanulmány és 240 esetben hoztak valamilyen intézkedést a fiatalok érdekében.

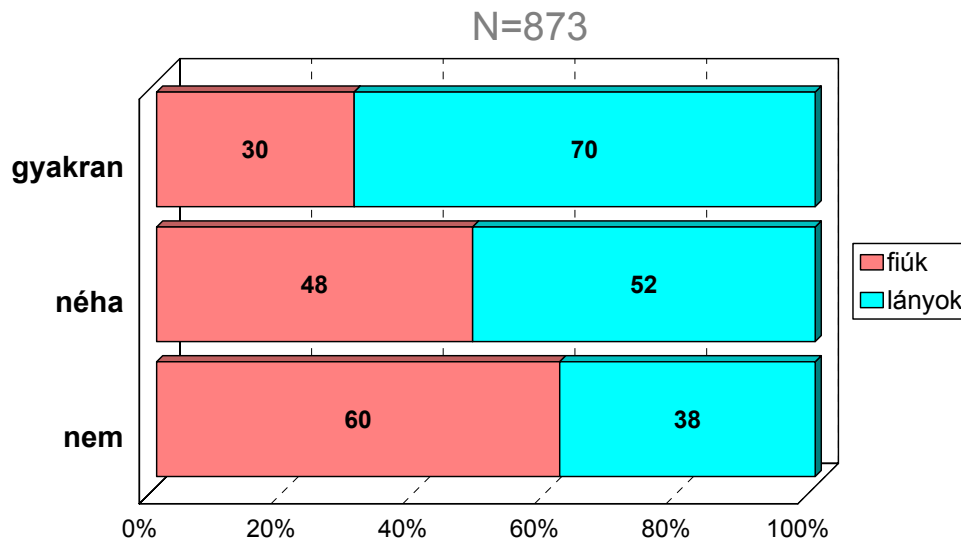
Az egyes intézményekben 274 alkalommal került sor egészségnevelési előadásra. Az iskola-egészségügy az intézményekben tanuló és a rendelőkben jelentkező fiatalokat folyamatosan ellátja, ellenőrzi az iskolai étkezést, a környezethigiénés viszonyokat.

A hivatali és külső szakértők körében végzett fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat során speciális problémaként vetődött fel, hogy *az ifjúsági egészségügyi ellátásnak, gondozásnak nincs gazdája, a 18 év feletti egészségügyi ellátása intézményesen nem megoldott.* 1997-ben szabályozták ennek a területnek a működését, azonban a jogszabály csak precíz szervezéssel hajtható végre. Ebben csak a város koordináló szerepével lehet eredményesen működni. Az iskola-egészségügyi ellátás személyi és tárgyi feltételei is hiányosak, az ellátásra szánt idő sem elegendő.

Ugyanezen csoportok megoldási javaslatként a következőket fogalmazták meg. Az ifjúság-egészségüggyel foglalkozó dolgozók főállásban láthassák el feladatukat. A védőnők folyamatosan jelen vannak a családok életében. Fel kellene használni ezt a kapcsolat- és információs rendszert úgy, hogy a szociális szférában is tudjanak adatokat adni és az oktatási szférát is tudják segíteni. Ennek a koordinálása nem könnyű, de érdemes lenne felvállalni. Hivatalon belül nem egy helyről irányítják az egészségügyi és szociális területeket, ehhez jönne plusz szempontként az ifjúság. Mentálhigiénés ismeretátadó tanfolyamok szervezése nagyon fontos, ezen a területen nagyok a hiányok.

Adatfelvételünk szerint a megkérdezettek 11 százaléka gyakran volt az elmúlt egy évben orvosnál, közel kétharmad néhány alkalommal és egynegyedük egyáltalán nem.

Az orvosi kezelések gyakorisága nemenként

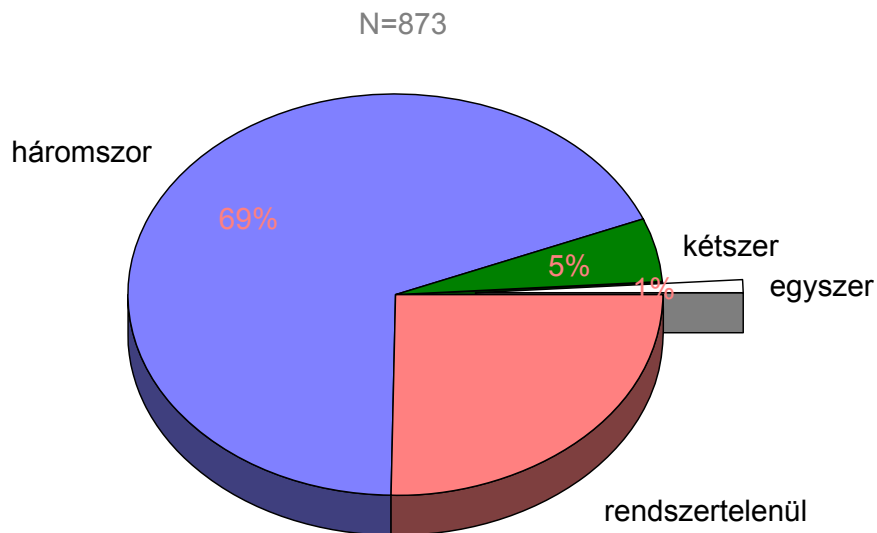
A gyakori betegek között lényegesen nagyobb arányban (16 százalék) voltak a lányok. Az orvoshoz egyáltalán nem fordulók között pedig a fiúkat találhatjuk nagyobb arányban. A leggyakrabban orvoshoz fordulók a 15 évesek voltak, a néhány alkalommal orvoshoz fordulók között a szakképző intézmények diákjait találjuk, míg a leginkább egészségesek a szakközépiskolások és a szombathelyi tanulók voltak, 28-28 százalékuk egyáltalán nem volt orvosnál az elmúlt egy évben.

A rendszeres dohányosok 14 százaléka gyakran, 63 százaléka néhányszor járt orvosnál. A gyakran orvoshoz járók egyötöde rendszeresen dohányzik.

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ebbe tartozik a káros szenvedélyeken kívül az életmódból adódó problémák köre is.

Ezek között első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. Bár a megkérdezettek kétharmada azt állítja magáról, hogy naponta háromszor étkezik és csak 5 százalék a kétszer és 1 százalék alatti a csak egyszer étkezők aránya, a mintába került fiatalok egynegyede saját bevallása szerint is rendszertelenül étkezik.

Naponta hány alkalommal étkezel?

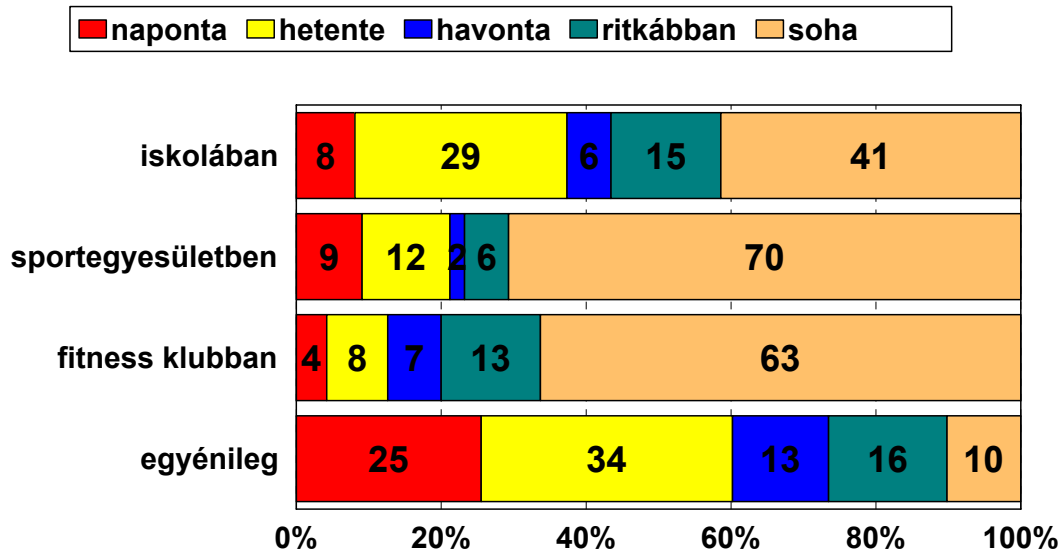

A rendszertelenül étkezők 16 százaléka gyakran fordult meg az orvosnál az elmúlt egy évben, míg a gyakori betegek 37 százaléka rendszertelenül étkezett. A lányok között az átlagnál jóval magasabb (31 százalék) a rendszertelenül és a háromnál kevesebbszer étkezők (8 százalék) aránya. A fiatalok lakóhelye szerint vizsgálva a kérdést megállapíthatjuk, hogy a szombathelyi fiatalok között az átlagnál magasabb a naponta csak kétszer étkezők aránya (7 százalék), míg a bejárók között 30 százalék a rendszertelenül étkezőké.

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy a tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

A középiskolás fiatalok sportolási szokásai

N=868

A legelterjedtebb testedzési mód az otthon, egyéni végzett mozgás ezt végzik a legmagasabb arányban naponta, hetente és havonta is. Erről a mozgásformáról csak 10 százalék nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem végzi. A második legelterjedtebb sportolási mód az iskolában tanórán kívüli sportolás. Ezzel a lehetőséggel a heti rendszerességgel sportolók 29 százalék-a él. Itt már 41 százalék a teljes elutasítás. Ez a sportolási mód inkább a fiúkat jellemzi, 11 százalékuk naponta, 35 százalék hetente és 9 százalék havonta él a lehetőséggel. A lányoknál 15 százalékkal magasabb az ebben a formában soha nem, és 7 százalékkal a nagyon ritkán sportolók aránya (19 százalék).

Az iskolákban működő diák sportkörök helyzete az utóbbi években egyre rosszabb lett. Az állami támogatás megszűnése miatt egyre csökkent a számuk. A keletkezett forráshiányt, ami sokszor az alaptevékenységet érintette, az önkormányzat próbálta pótolni városi versenyek, bajnokságok lebonyolításával vagy pl. a műjégpálya ingyenes használatának lehetőségével. Ezeket egészítik ki az iskolai sportnapok valamint a hétvégeken, szünetekben újra fellendülő kerékpártúrák, sporttáborok, melyeket az önkormányzat részben támogat. Az oktatási intézmények sporttevékenységén túlmenően az önkormányzat 17 sportágban rendez városi bajnokságokat.

A 15 évesek fele soha nem sportol, míg a 18 évesek 44 százaléka hetente végez valamilyen rendszeres mozgást. A szakképző iskolák és a gimnáziumok tanulói a

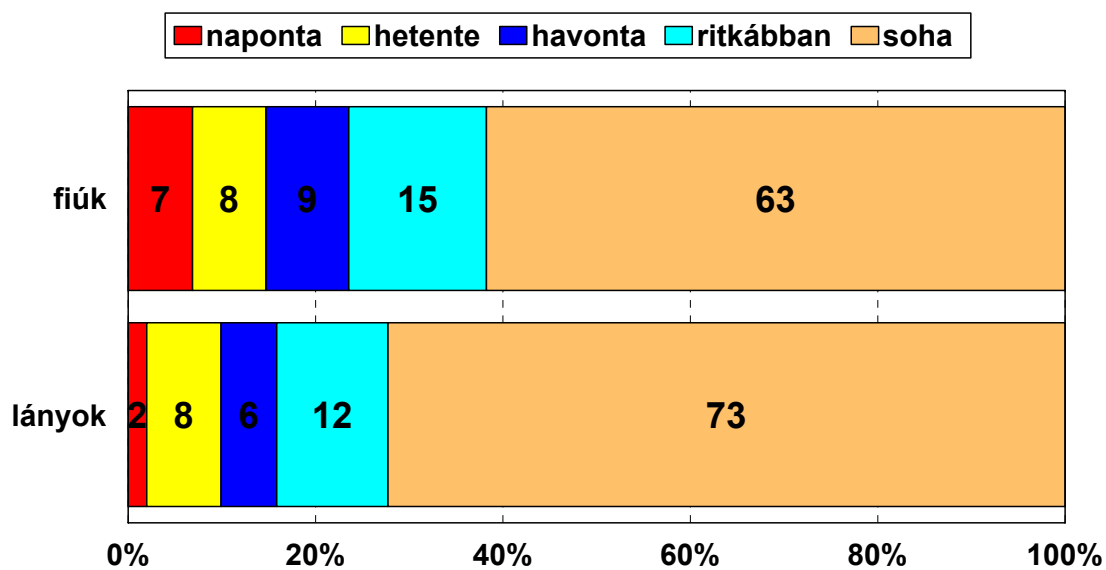
legkényelmesebbek, ők 49 és 46 százalékban soha nem sportolnak. Ennek ellenére a gimnazisták azok, akik legmagasabb arányban (11 százalék) mozognak naponta. A heti rendszerességű sportolásban a szakközépiskolások járnak élen (36 százalék).

Az egyesületekben sportolók fordulnak elő a legkevesebben (30 százalék) e korosztály tagjai között. Ezen belül azonban a második leggyakoribb testedzési mód a napi rendszerességgel mozgók között. A fiúk 15 százalék, míg a lányoknak csak 4 százalék jár naponta edzésre. Valamivel többen vannak (17 és 8 százalék) azok, akik hetente keresnek fel valamilyen sportegyesületet. A lányok 81 százaléka nem sportol egyesületi keretekben, míg a fiúknál ez a szám 60 százalék. Szintén nagyon magas a sportegyesületbe nem járók aránya a 15 évesek között (79 százalék). A legaktívabb egyesületi sportolókat a gimnazisták között találjuk, hiszen 15 százalékuk naponta edzi testét szervezett keretek között.

A fitness klubok, body termek látogatása inkább az alkalmi testedzési formák közé tartozik, hiszen a naponta és a hetente gyakorlók aránya a legalacsonyabb volt a négy választható forma közül. A havonta vagy ritkábban történő mozgás esetében azonban második legnagyobb gyakorisággal említették a fiatalok, bár közel kétharmad azok aránya, akik egyáltalán nem élnek ezzel a lehetőséggel.

A fitness klubba járás gyakorisága nemenként

N=868

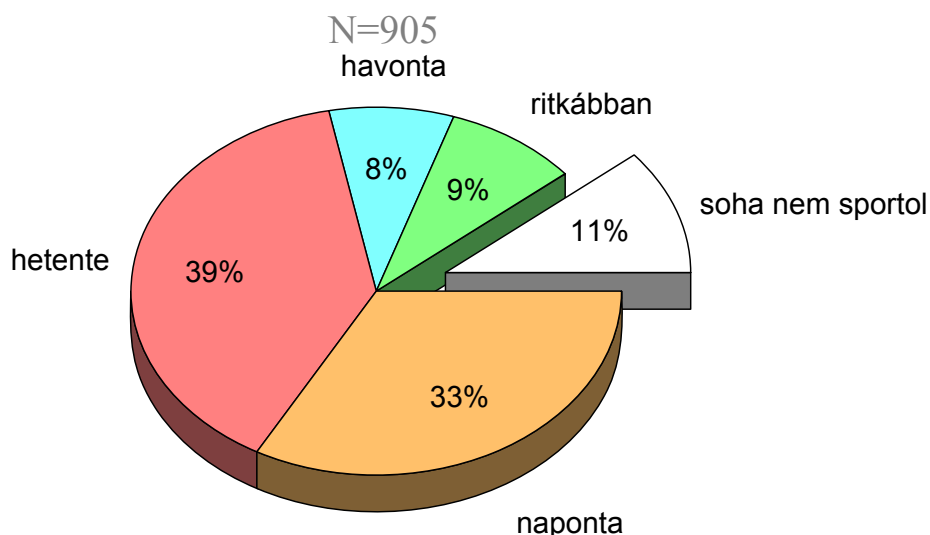

Ez a testedzési mód inkább a fiúkat jellemzi, hiszen 4 százalékuk naponta, 8 százalékuk hetente, további 9 százalék havonta jár edzőtermekbe, míg a lányok 73 százaléka soha nem él ezzel a lehetőséggel. Hasonlóan magas volt a nemleges válaszok aránya a szakközépiskolások (71 százalék) és a környező településről bejárók között (76 százalék). A legszorgalmasabbak e téren a szakképző iskolák diákjai, akiknek 7 százaléka naponta edz. Ezzel a lehetőséggel elsősorban a szombathelyiek élnek, hiszen 6 százalékuk naponta, 11 százalékuk hetente jár edzőtermekbe.

Minden vonatkozásban a legelterjedtebbnek tűnik az otthoni vagy egyénileg alkalmanként végzett testmozgás (pl. uszoda). A vizsgált fiatalok egynegyede naponta, további egyharmada hetente rendszeresen mozog ilyen módon és csak egytizedük nyilatkozott úgy, hogy soha nem sportol. Ez utóbbi kategóriában az átlagnál magasabb arányban találjuk a szakmunkásképzők tanulóit (16 százalék) és a fiúkat (12 százalék), bár mint korábban tapasztalhattuk, ők a szervezett keretek között végzett sporttevékenységben emelkedtek ki.

Külön mutatószám alapján vizsgáltuk, hogy a mozgás formájától függetlenül hányan vannak, akik a lehetséges négyből legalább az egyik módon sportolnak, illetve egyáltalán nem teszik azt. Az eredmények megoszlását az alábbi ábra szemlélteti.

A középiskolás fiatalok megoszlása a sportolás gyakorisága szerint

Az alapadatok mögött azonban több helyen jelentős eltérést tapasztalhatunk a főátlagtól.

A legsportosabbaknak a fiúk mutatkoztak, 39 százalékuk naponta sportol valamilyen módon. A lányokra inkább a heti rendszerességű (42 százalék) vagy az alkalmi mozgás (11 százalék) a jellemző.

Az iskolatípusok szerint vizsgálva a válaszokat azt láthatjuk, hogy a leglustábbak a szakképző iskolák tanulói, hiszen a legmagasabb arányban (17 százalék) itt fordultak elő soha nem sportoló tanulók. A szakközépiskolásokat (43 százalék) a heti rendszerességű, míg a gimnazistákat (38 százalék) a napi testedzés jellemzi leginkább.

Évfolyamonként vizsgálva az idősebbek tűnnek szorgalmasabbnak, hiszen a 4. évfolyamosok 46 százaléka, az ötödikesek 52 százaléka heti rendszerességgel sportol.

9. A fiatalok értékrendje

Az emberi viselkedés egyik legfontosabb mozgatórugója az egyén értékrendje, mely egyúttal abban is segít, hogy szemléletünk, világképünk koherens egészet alkosson, rendszerre szerveződjön. Ahhoz, hogy a fiatalok cselekedeteit megértsük, esetleges jövőbeni reakciójukat prognosztizálhassuk szükséges, hogy képet kapjunk értékrendjükről is. A kvantitatív adatfelvétel eredményeinek ismertetését e kérdéskörrel zárjuk.

Arra kértük a tanulókat, hogy értékeljenek különböző kijelentéseket a szerint, hogy melyikkel milyen mértékben értenek egyet. A kijelentések az alábbi négy dimenzióban helyezkedtek el: karrier, hit, liberalizmus, közélet.

Karrier, sikeres élet	Pontszám (százfokú skálán)	Nem tudja (százalék)
Saját sorsunkért önmagunk vagyunk felelősek.	81	1
Mindig azt akarom csinálni, amihez éppen kedvem van.	72	2
A fiatalok és az idősebbek érdekei között jelentős különbségek vannak.	71	8
A mai világban nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni.	70	5
Az álmok tartják fenn a világot.	38	6

A karrierre vonatkozó itemek megítéléséből kiolvasható, hogy az önmegvalósítást alapvető vezérelvként fogadják el, vallják, hogy saját sorsunk alakulásáért önmagunk vagyunk felelősek. Elfogadják az intézményes célokat és a célok eléréséhez rendelt - olykor kíméletlen - eszközöket egyaránt. A karrier és a boldogulás érdekében nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni. A szombathelyi diákok realisták, elvetik azt az állítást, hogy az álmok tartják fenn a világot. Az álmodozók aránya valamivel magasabb a gimnáziumokban, továbbá a fiatalabbak és a gyenge tanulók között. A fiatalok és idősök közötti érdekellentétről legtöbbször a szakmunkásképző iskolák tanulói közül számoltak be. Ez érthető hiszen nekik napi élményük a generációk között feszülő szakmai féltékenység. A legnagyobb arányban a szakmunkás tanulók vallják, hogy a lehetőségeket meg kell ragadni. Ha a válaszokat a többi demográfiai változó tükrében nézzük, láthatjuk, hogy a diplomás szülők gyermekei, a jó

tanulmányi eredményt elérők, továbbá a lányok kevésbé gondolják, hogy minden lehetőséggel élni kell, minőségi szempontokat is érvényesíteni akarnak döntéseikben, válogatosabbak.

Hit	Pontszám (százfokú skálán)	Nem tudja (százalék)
Az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be, ami van.	60	3
Az emberek egy áttekinthetetlen gépezet fogaskerekei lettek.	60	18
Hit nélkül nincs értelme az életnek.	53	10
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben.	44	4
Néha úgy érzem, senkinek sincs rám szüksége.	39	3

A karrier-orientált vélemények ellenére, a tanulók többsége (65 százaléka) úgy véli, hogy az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be ami van. Ez azt jelenti, hogy a karrier számukra addig érdekes, amíg nincs meg a biztos egzisztencia. Rezignált beletörődés, a kész helyzetek elfogadása különösen jellemző a szakmunkásokra, a gyengébb tanulókra, valamint a hátrányosabb helyzetű családok gyermekeire. Ők azok akik az átlagnál nagyobb arányban vallják, hogy az ember egy áttekinthetetlen gépezet, elidegenedett alkotórésze lett. Minden harmadik tanulónak vannak olyan időszakai amikor úgy érzik senkinek sem kellenek, feleslegesek. A lányok és a képzetlenebb családból származóknak közel fele éli át időközönként a feleslegesség érzését.

A diákok többsége nem hisz istenben, nem játszik a vallás fontos szerepet az életükben, ugyanakkor a hit nélküli élet kérdésében megosztottak. Sőt éppen a legvallásosabbak utasítják el leginkább azt az állítást, hogy a hit nélküli élet értelmetlen.

Korlátozott liberalizmus	Pontszám (százfokú skálán)	Nem tudja (%)
Helyes, ha dohányzó helyet jelölnek ki az iskolában a diákoknak.	66	4
A homoszexualitás erkölcstelen.	59	14
Helyes, hogy vannak nudista strandok.	59	16
A korábbi nemzedékek szokásait felül kell vizsgálni.	54	16
A házasságon kívüli szexuális élet helytelen.	43	5

A vizsgált tanulók alapvetően liberális beállítódásúak, de nem szélsőségesen. Az iskolai

dohányzóhelyeket a többség engedélyezné, de a nudista strandok megítélésében már bizonytalanabbak, csak úgy, mint a homoszexualitás kérdésében. A tanulók fele erkölcstelennek tartja az azonos nemű párkapcsolatot, s 40 százalékuk a szexuális kapcsolatot is csak a házassági köteléken belül tartja helyesnek. A fenti itemek alapján jól elkülöníthetők a liberális és a konzervatív felfogású fiatalok. Előbbiek a diákok 55, utóbbiak 45 százalékát teszik ki.

	Liberálisok (55 %)	Konzerva- tívek (45 %)
Helyes, ha dohányzó helyet jelölnek ki az iskolában a diákoknak.	81	46
Helyes, hogy vannak nudista strandok.	72	45
A korábbi nemzedékek szokásait felül kell vizsgálni.	60	49
A homoszexualitás erkölcstelen.	48	70
A házasságon kívüli szexuális élet helytelen.	23	68

Az egyes itemek megítélése között több változó mentén is különbséget lehet tenni. A nudista strandok létét támogatók között sokkal több a fiú, valamint a gyenge tanulmányi eredményt produkáló tanuló. Ezzel szemben a homoszexualitást éppen ők utasítják el a legmagasabb arányban. A házasságon kívüli szexuális életet a jobb tanulók, a gimnazisták veti el inkább. Ha összességében nézzük a válaszok megoszlását, az átlagosnál egy kicsivel több konzervatív tanuló van a gimnáziumokban, a jobb tanulmányi eredményt elérő tanulók között.

Közéleti viszony	Pontszám (százfokú skálán)	Nem tudja (%)
Szükség van egy ifjúsági önkormányzatra, hogy az érdekeinket képviselje	76	11
A politikusokat csak a pénz érdekli.	72	16
A NATO csatlakozás jó az országnak.	72	26
Amint lehet, Magyarországnak csatlakozni kell az EU-hoz.	71	18
Az Európai Unióhoz való csatlakozás rövid távon inkább hátrányokkal jár majd számunkra.	44	28

A politika iránt nem teljesen közömbösek, de az jól látható a táblázatból, hogy a közéleti viszonyra vonatkozó állítások megítélésében voltak a leginkább bizonytalanok, e kijelentések értékelésénél született a legtöbb nem tudom válasz. A legnagyobb egyetértés abban volt, hogy szükség van egy ifjúsági önkormányzatra, hogy érdekeiket képviselje. Többségében támogatják

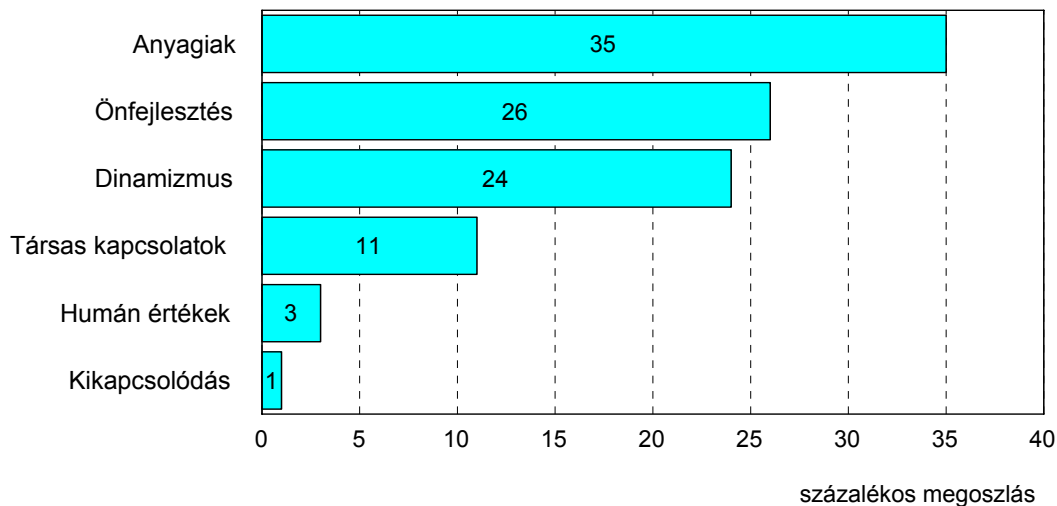
az ország euroatlanti integrációs törekvéseit, de a politikusokról lesújtó véleménnyel vannak. Különösen az alacsonyabb iskolázottsági szintű családok gyermekei és a gyengébb tanulók, valamint a politika iránt kevésbé érdeklődők.

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra is, hogy mint gondolnak a sikeres és a boldog élet jellemző értékeiről. Az empirikus adatokat e témában nyitott kérdés segítségével gyűjtöttük. A kapott válaszok csoportjait fokozatosan, egyre szélesebb fogalom alá rendelve kategorizáltuk.

A sikeres élet jellemző értékei (a fő kategóriák és összetevőik)

1. Társas értékek	barátok, partner, család jó viszony az emberekkel
2. Anyagi, egzisztenciális értékek	munka, lakás, tárgyak birtoklása, pénz, anyagi háttér
3. Dinamizmus, aktivitás értékei	karrier, szakmai megbecsülés, célok, kreativitás, jövő, vállalkozás, szerencse
4. Belső, humán értékek	lelki egészség, hit, megbízhatóság, becsület, szociális érzékenység
5. Önfejlesztés értékei	önbizalom, művelődés, tudás, képzettség, tanulás
6. Kikapcsolódás értékei	örömök, szórakozás

A sikeres élet jellemző értékei

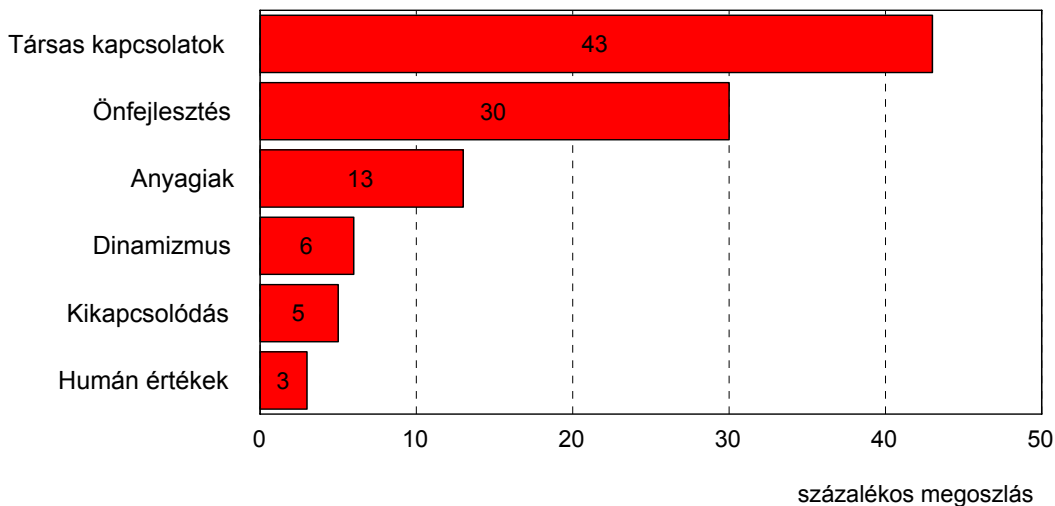
A diagramból jól látszik, hogy a sikeres élet legjellemzőbb értéke az anyagiak, az egzisztenciális biztonság, a fiatalok 35 százaléka ilyen választ adott kérdésünkre. Ezt követi az önfejlesztés értéke és az aktív, vállalkozó, célokkal teli élet vagyis a dinamizmus. A sikeres élet legjellemzőbb értékeként a társas kapcsolatokat csak minden tizedik válaszoló említette. A legmegdöbbentőbb a sikeres életet alkotó értékek között a humán értékek elenyésző részaránya.

Ha az egyes értékeket külön vizsgáljuk megállapítható, hogy számos demográfiai jellemzővel kapcsolatban állnak. Az anyagi értékek szignifikánsabban fontosabbak a szakmunkás tanulóknak és a fiúknak. Míg a lányok 26 százaléka említette az anyagiakat, addig a fiúk közel fele vélte a sikeres élet legfontosabb jellemzőjének.

Az önfeljesztő értékek szignifikánsan fontosabbak azok számára, akiknek van munkanélküli a családjukban, továbbá fontosabb azoknak is, akik jobb tanulmányi eredményt érnek el. Gyenge összefüggés mutatkozik a nem tekintetében a lányok, továbbá képzettebb szülők gyermekei javára. Iskolatípusonként vizsgálva a szakközépiskolák tanulói körében mértük a legmagasabb arányt e kérdésben.

A dinamizmus a lányok és a gimnazisták, a társas értékek pedig szakmunkás tanulók preferenciájában van az átlagnál hangsúlyosabban jelen, mint a sikeres élet jellemzője.

A boldog élet jellemző értékei

A boldog élet legjellemzőbb értéke a társas kapcsolatok léte. A tanulók 43 százaléka mondott olyan jellemzőt, ami ide sorolható. Az önfelnevelés a boldog életben hangsúlyosabban van jelen mint a sikeresben. A tanulók 13 százaléka vallja a “pénz boldogít” elvet, s a humán értékek, valamint a kikapcsolódás e kérdésben is leértékelt szerepet játszik. Az egyes válaszok demográfiai változók mentén történő megoszlását ugyanazok a tendenciák jellemzik, mint amiket a sikeres élet jellemző értékeinek kérdésében vázoltunk.

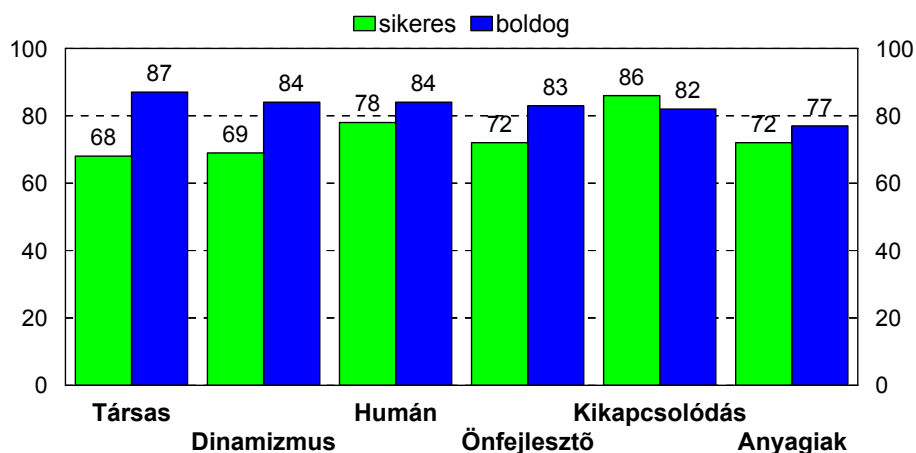
Érdekes a boldog és sikeres élet jellemző értékeit egymás mellé írunk, mert a mindennapi életben, amikor cselekvési alternatívák között választunk, súlyozzuk az egyes cselekedetek fontosságát, értékességét. A jellemző értékek mindennapi döntéseinken keresztül életstratégiákat is hordoznak, s ha sikeresek és boldogok akarunk lenni, akkor fontos tudni, hogy az egyes értékek milyen viszonyban állnak egymással.

Fontosság	Sikeres élet	Boldog élet
1.	Anyagiak	Társas kapcsolatok
2.	Önfelnevelés	Önfelnevelés
3.	Dinamizmus	Anyagiak
4.	Társas kapcsolatok	Dinamizmus
5.	Humán értékek	Kikapcsolódás
6.	Kikapcsolódás	Humán értékek

Látható, hogy az anyagiak a sikeres élet szempontjából első helyen szerepelnek, ugyanakkor a boldog élet szerint csak a harmadik helyre csúsztak le. A legszélsőségesebben a társas kapcsolatok mozog, a siker szempontjából csak negyedrangú, míg a boldogság dimenziójában a legfőbb érték. Ha az értékek közötti konfrontációt nézzük, a legjobb helyzetben azok vannak, akik számára az önfejlesztés jelenti a legfőbb értéket, mert ez a többség szerint kulcs a **boldog és a sikeres** élethez egyaránt. A többieknél a **boldog vagy sikeres** élet közötti különbözőség tényleges feszültséget eredményezhet későbbi életük során, ha döntési helyzetbe kerülnek.

A kérdőívben arra is rákérdeztünk, hogy a tanulók boldognak és sikeresnek tartják e magukat. A válaszadás idején a diákok 83 százaléka vallotta magát boldognak. Valamivel kevesebben, 70 százalékauk gondolta úgy, hogy sikeres az életben. A diákok többsége számára jelenleg nem merül fel a siker vagy boldogság kérdése, mert - saját bevallásuk alapján - a szombathelyi tanulók 66 százaléka sikeresnek és boldognak is érzi magát, 13 százaléka egyiknek sem. A sikeres vagy boldog alternatívából 4 százalék a sikeres életet, 17 százalék pedig a boldog életet tudja élni.

A sikeresek és a boldogok aránya a vallott értékek mentén

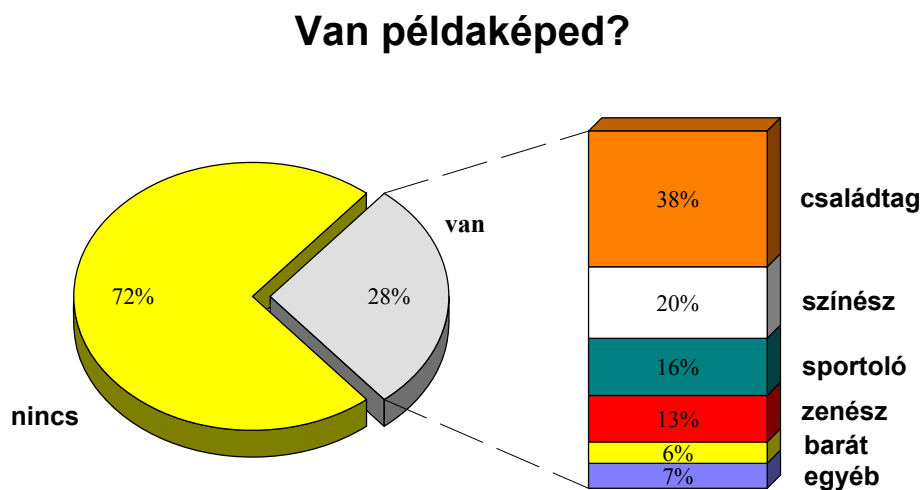
százalékos megoszlás

A következő kérdés amit meg kell vizsgálnunk az az, hogy a sikeres és a boldog élet vallott értékei közül melyek azok amelyek szerint leginkább élnek a tanulók. A diagramból jól

kiolvasható, hogy a boldog élet jellemzőiként meghatározott értékek közül a legtöbb “élhető” a diákok számára. Sokkal kevesebben élnek ugyanakkor sikeres életet. A leginkább megélt siker-érték az kikapcsolódás és humánum. A legfontosabb értékek, az anyagiak, a dinamizmus és az önfejlesztés a diákok 69-72 százalékára élhető. Ezek a sokak által vallott, de nem mindenki által megélt értékek komoly zavart okozhatnak az egyén identitásában, sőt az egyén cselekedetein keresztül a társadalom működésében.

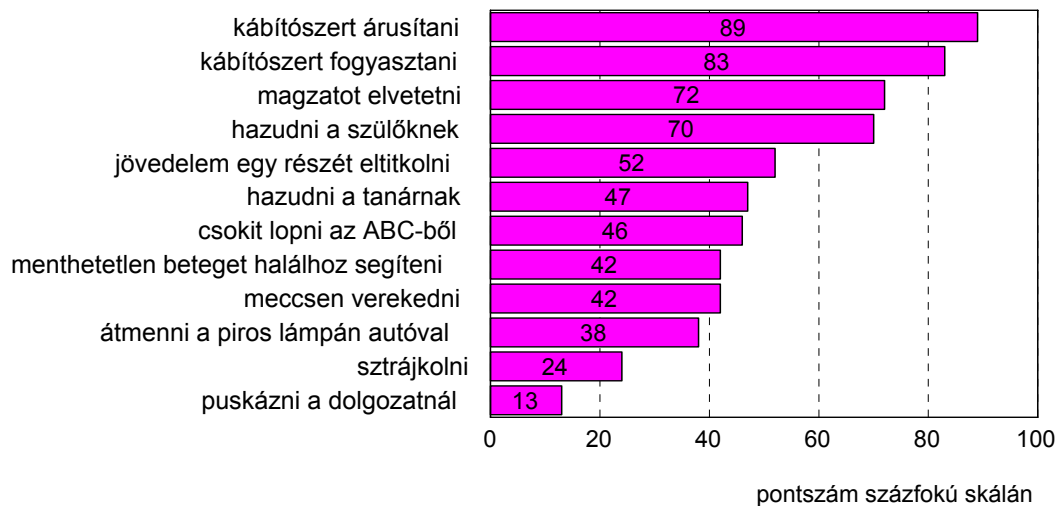
Komoly jelzés, hogy a gimnazisták, a képzettebb szülők gyermekei és a jobb tanulók között többen tartják magukat sikeresnek és boldognak.

Az értékrend kérdésköréhez érdekes adalékkal szolgál, hogy a megkérdezett tanulók túlnyomó többségének (28 százalék) nincs példaképe, akinek van, azok legnagyobb számban (59 fő) valamelyik családtagjukat nevezték meg.

Az empirikus adatfelvétel során olyan adatokat is gyűjtöttünk, amely alapján képet kaptunk a különböző destruktív cselekedetek megítéléséről. Arra kértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt cselekményeket értékeljék aszerint, hogy mennyire érzik súlyosnak.

Mennyire súlyosak az alábbi cselekedetek?

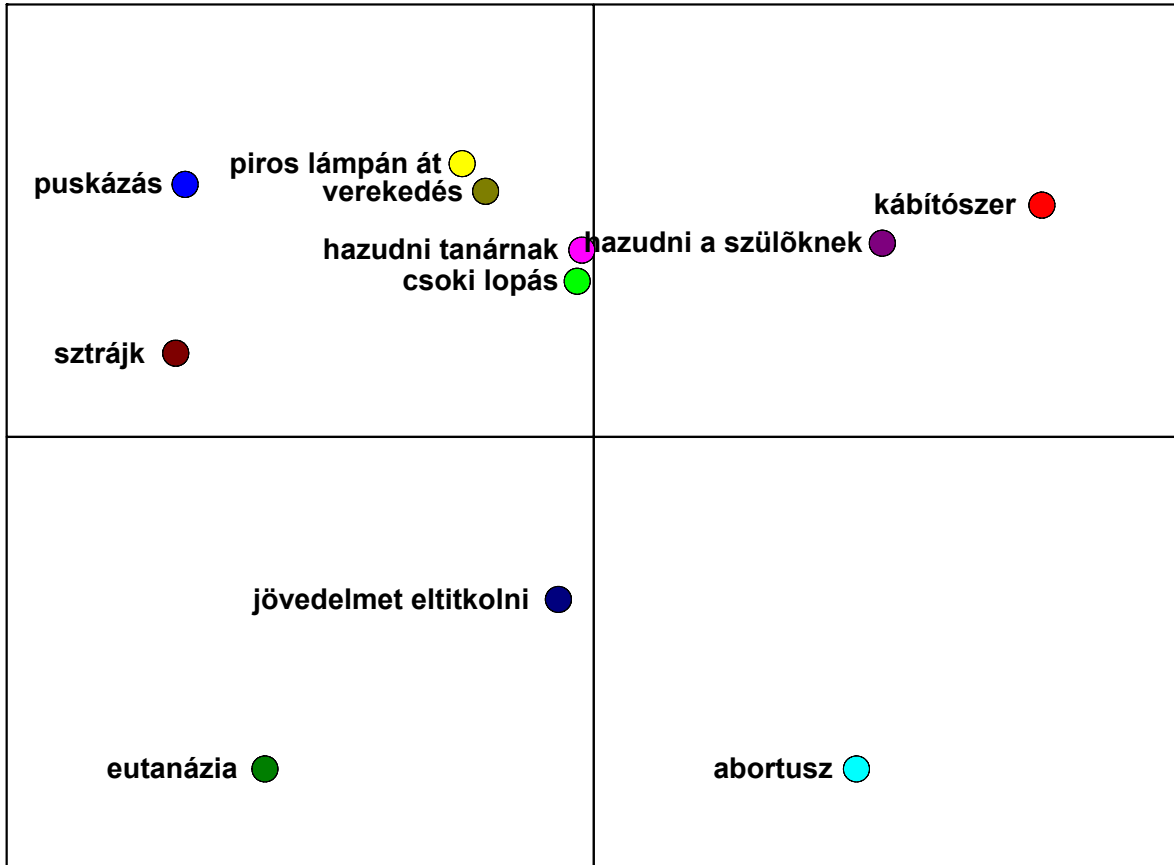
A legsúlyosabb cselekedetnek a kábítószer árusítása és fogyasztása minősül. Közepesen súlyosnak ítélik a tanulók az abortuszt, valamint a szülőknek való hazudást. Bizonytalan a megítélése a jövedelem adóhatóság előtt való eltitkolásának. Inkább nem súlyos a tanároknak való hazudás, a csoki lopás, az eutanázia, valamint a verekedés. Egyáltalán nem súlyos cselekedetnek a csekély társadalmi veszélyességű közlekedési kihágást, a sztrájkot és a dolgozatnál való puszkázást minősítették a diákok.

Az egyes cselekedetek megítélése közötti korrelációs számítások azt mutatták, hogy az egyes válaszok között összefüggés van. A szorosan korreláló vélemények alapján az egyes cselekedetek három elkülönülő halmazba rendeződnek a diákok gondolkodásában.

Az első csoport a csekély társadalmi veszélyességű cselekedeteket tartalmazza. Ide tartozik a puszkázás, a verekedés, a hazugság, továbbá kis értéke miatt a csoki lopása. A társadalmilag veszélyes cselekedetnek minősítik a tanulók a kábítószer árusítását és fogyasztását. E két cselekedet között gyakorlatilag nem tesznek különbséget a diákok. Jól elkülönült halmazba rendeződnek a jogilag vagy erkölcsileg vitatott cselekedetek. Így itt található meg az eutanázia, az abortusz és a nálunk már-már nemzeti sportként zajló adóeltitkolás.

Az egyes társadalmi cselekedetokről alkotott vélemények alapján - többdimenziós skálázással - meghatároztuk az egyes cselekedetek egymáshoz viszonyított helyzetét. A diagramon az itemek egymástól való távolsága azt jelzi, hogy megítélésük mennyire hasonló.

Akkor kerül két változó egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

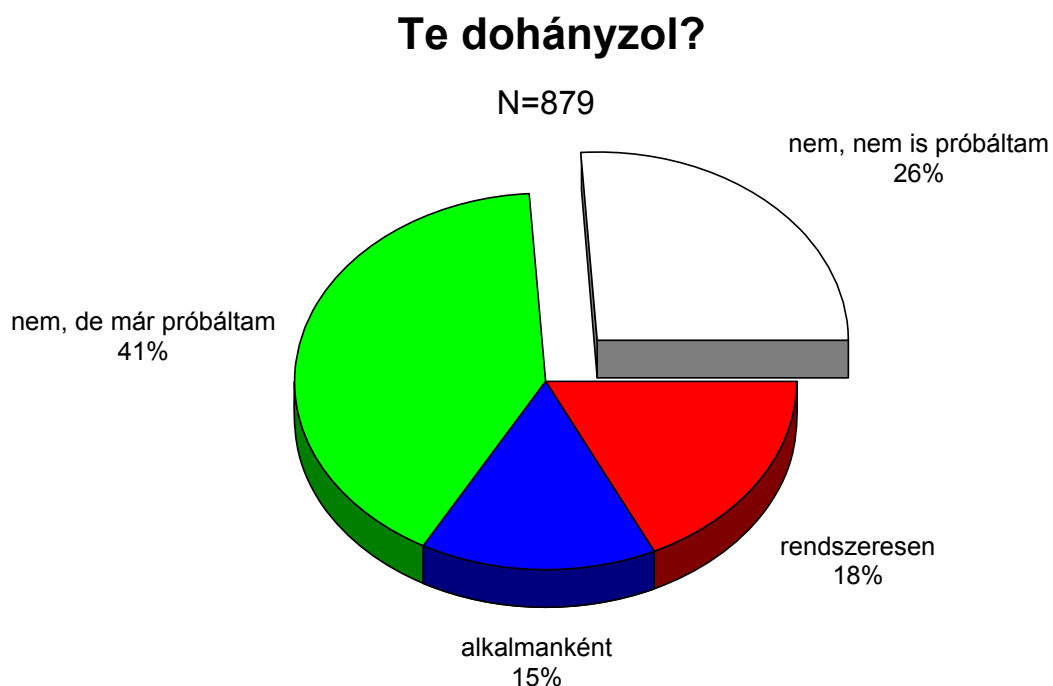

A fenti ábrán a vízszintes tengely az enyhe-súlyos dimenzió, a függőleges tengelyt pedig a vitatott-egyértelmű fogalompárral lehet azonosítani. Jó látható, hogy a vitatott és enyhének ítélt cselekedetek halmazába a menthetetlen beteg halálhoz segítése és jövedelem adóhatóság elől való eltitkolása tartozik. Igazán súlyosnak csupán három cselekedet minősült, a kábítószerrel kapcsolatos tevékenységek (árusítása, fogyasztása), a szülőknek való hazugság és az abortusz. Ez utóbbi a vitatott mezőben van. Érdeemes megfigyelni, hogy nem ugyan úgy vélekednek a tanárnak való hazugságról és arról, hogy ha valaki a szülőnek hazudik. A legtöbb item a társadalmilag egyértelmű és nem súlyosnak ítélt cselekedetek dimenziójában található.

10. Devianciák

10.1. Dohányzás

A vizsgált minta alapján megállapítható, hogy saját bevallásuk szerint a 14-19 éves, középiskolás korosztály 18 százaléka rendszeresen, további 15 százaléka alkalmanként dohányzik. A megkérdezettek 41 százaléka nem dohányzik, de már kipróbálta, 26 százaléka pedig még nem is próbálta. Ennek az adatnak némileg ellentmond a megkérdezettek egy más helyen adott válasza, mely szerint 91 százalékauk nyilatkozta azt, hogy osztálytársai között van dohányos. A torzítást okozhatja az a korosztály jellemző attitűd, amely a dohányzást a felnőtté válás egyik szimbólumaként fogadja el. Ezért saját kortárs csoportjukban azok is dohányosnak vallják magukat, akik esetleg csak kipróbálták, de nem szoktak rá.

A rendszeres dohányzás elsősorban a fiúkat jellemzi, hiszen a válaszadó fiúk 21 százaléka,

míg a lányoknak “csak” 14 százaléka vallotta magát rendszeres dohányosnak. A rendszeres dohányzás átlagon felüli megjelenése elsősorban a 17, valamint a 19 és 20 éveseket, a szakmunkásképzőbe járókat, a gyenge és közepes tanulmányi átlagúakat és a szombathelyi fiatalokat jellemzi leginkább.

Érdekesen alakul a magukat alkalmi dohányosnak vallók összetétele. A fiúk 13 százaléka, míg a lányok 17 százaléka tartozik ebbe a kategóriába, a korkategóriáknál az előzőekben említettek mellett átlagukat meghaladó mértékben megjelentek a 15 évesek. Az iskolatípusok szerinti vizsgálatnál azt láthatjuk, hogy az alkalmi dohányzás leginkább a gimnazistákat jellemzi. Szintén ebben a kategóriában szerepeltek legmagasabb arányban a kollégiumban lakó diákok.

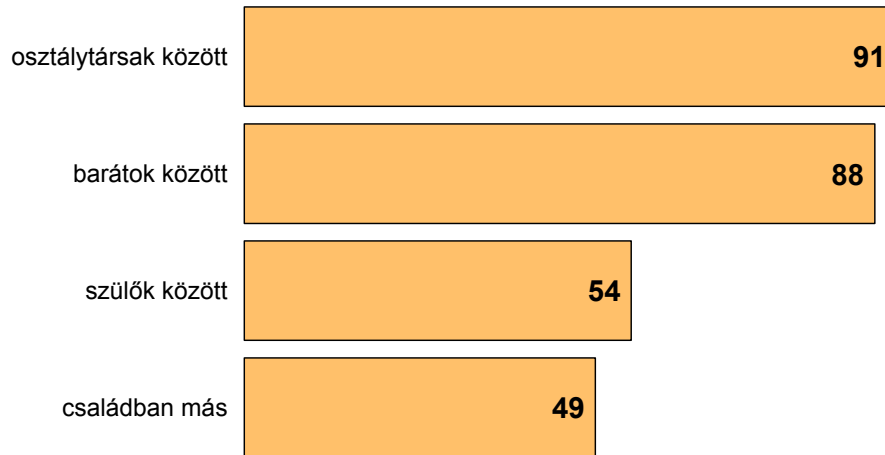
A nemleges válaszok között elkülönítettük azokat, akik ugyan nem vallják magukat még alkalmi dohányosnak sem, de kipróbálták már és azokat, akik még nem. A válaszadók relatív többsége (41 százalék) abba a kategóriába sorolta magát, akik már próbálták. A fiúk 43 százaléka, a lányok kétötöde adta ezt a választ. Ez a válasz leginkább a 14 éveseket jellemezte, akik kétharmadban sorolták magukat ide.

A “szigorúan” nem dohányzók aránya kicsivel meghaladja a válaszadók egynegyedét (26 százalék). Ezen belül a fiúk 3 százalékkal kevesebben, a lányok ugyanennyivel többen adták ezt a választ. A 16 évesek körében a legnépszerűtlenebb a dohányzás, hiszen közel egyharmaduk (32 százalék) még nem gyújtott rá, és az előzőekben részletezett „megalkuvó” nemleges válaszokat (44 százalék) is figyelembe véve, ennek az évfolyamnak háromnegyede saját bevallása alapján nem dohányzik. A kiváló és jó tanulmányi eredményű tanulók körében is magas (41, illetve 30 százalék) a nem dohányzók aránya.

Természetesen megpróbáltuk vizsgálni a dohányzást kiváltó, elősegítő okokat is. Külön kérdeztük a vizsgáltaban résztvevőket arról is, hogy szűkebb-tágabb környezetükben van(nak)-e dohányos(ok).

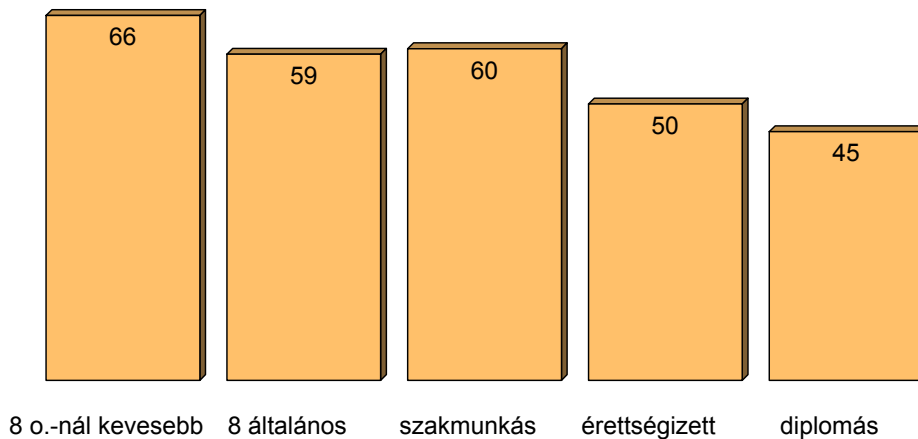
A középiskolás fiatalok környezetében lévő dohányosok arányai (%)

N=905

A középiskolás diákok 54 százalékának szülei között is van dohányos. A legmagasabb arányban (58 százalék) a 15 évesek jelezték, hogy szüleik valamelyike dohányzik. A problémát iskolatípusonként vizsgálva is jelentős eltéréseket tapasztalhatunk, hiszen a szakképző intézmények tanulóinak 61 százaléka, a szakközépiskolákénak 53 százaléka, míg a gimnáziumokénak csak 49 százaléka jelezte ezt a problémát. Ez a változó összefüggést mutatott az apák iskolai végzettségével, hiszen mint ábránk is mutatja, minél alacsonyabb a szülő iskolai végzettsége, annál nagyobb arányban található köztük dohányos.

A középiskolás fiatalok szülei között lévő dohányosok aránya az apák iskolai végzettsége szerint (%)

Hasonló arányokat tapasztaltunk a családokon belüli más dohányosokat vizsgálva. A válaszadók családjainak csaknem felében (49 százalék) a szülőkön kívül más családtag is dohányzik. Ennek a számnak az értékét súlyosbítja, hogy a vizsgálat alapján e korosztály tagjainak csak 80 százaléka él négy vagy annál több tagú családban. Más családtag dohányzása átlagon felüli mértékben volt jelen a 20 évesek (78 százalék), a szakmunkásképzőbe járók (63 százalék) és a gyenge tanulmányi átlagúak (73 százalék) között valamint azon tanulók családjában, ahol az apa csak 8 általánost végzett (67 százalék).

Sokkal rosszabb helyzetet tapasztalunk a kortárs csoportok vonatkozásában. A barátok körében a megkérdezettek 88 százaléka jelzett dohányost. Ezen belül a fiúk körében még ennél is jóval magasabb (92 százalék), a lányoknál alacsonyabb (87 százalék) ez az arány. Két korkategóriában, a 14 és 20 évesek között mindenki azt mondta, hogy a baráti körében van dohányos. Az iskolák közötti különbségek a korábban is láttak szerint alakulnak, azaz a leginkább a szakképző iskolák diákjainak baráti körében találunk dohányosokat (97 százalék), legkevésbé a gimnáziumok tanulóinak baráti köre "fertőzött", bár az arány itt is magas (83 százalék).

Még kedvezőtlenebb képet kapunk, ha az osztálytársak körében tapasztalt szokásokat vizsgáljuk. A megkérdezettek 91 százaléka azt válaszolta, hogy osztálytársai között van dohányos. A válaszadók között a lányok körében volt magasabb az erre a kérdésre adott igenlő

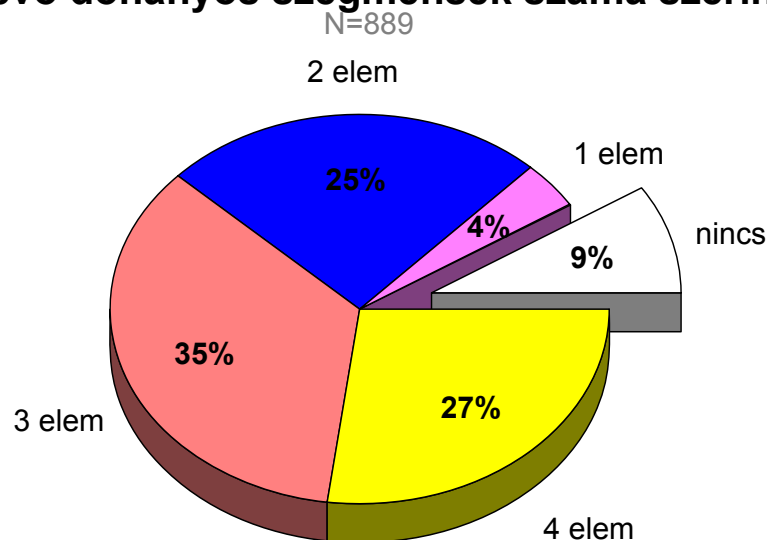
válaszok aránya (98 százalék). Három korcsoportban (14, 19 és 20 évesek) és a szakképző intézmények diákjai közül minden válaszadó azt mondta, hogy osztálytársai között van dohányos.

Milyen kapcsolatok mutathatók ki a fiatalok és a környezetük dohányzási szokásai között? A rendszeresen dohányzó fiatalok szüleinek 68 százaléka, más családtagjainak 83 százaléka, baráti körük 98 százaléka szintén dohányos.

A fiatalok dohányzási szokásának kialakulására a család és a szülők példája van a legnagyobb hatással és csak ezt követi a baráti kör. Láthatjuk, hogy a baráti kör hatása azoknál a legnagyobb, akik nem dohányoznak, de már kipróbálták. A gondozott családokban regisztrált dohányosok számát a középiskolások létszámára vetítve 29 százalékos arányt kapunk, ami megközelíti az általunk rendszeresen és alkalmanként dohányzó középiskolás fiatalok 33 százalékos arányát.

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik ki vannak téve a környezet káros hatásának. Az index értékei az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok körében hányan dohányoznak a környezetben. Az ábra ezen mutató értékeit jelzi. Ebből látszik, hogy elenyésző azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek. Ötven százalék felett van azok aránya, akik életük három vagy négy meghatározó környezetében is jeleztek dohányosokat.

A középiskolás fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

Mint a táblázatból is láthatjuk, a környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, hiszen akik „veszélyes” környezetben élnek, azok 35 százaléka erős dohányos, további 22 százalék alkalmi és 30 százalék már próbálkozott.

A fiatalok dohányzási gyakoriságai a különböző veszélyességű környezeti elemeken belül

százalékok	<i>rendszeresen</i>	<i>alkalmanként</i>	<i>nem, de próbálta</i>	<i>nem</i>	sorszázalékok
nincs dohányos a környezetében	13	6	39	42	9
egy...	3	0	44	53	4
kettő...	4	14	48	34	25
három...	17	16	44	24	35
négy dohányos környezeti elem	35	22	30	14	27
oszlopszázalékok	18	15	41	27	100

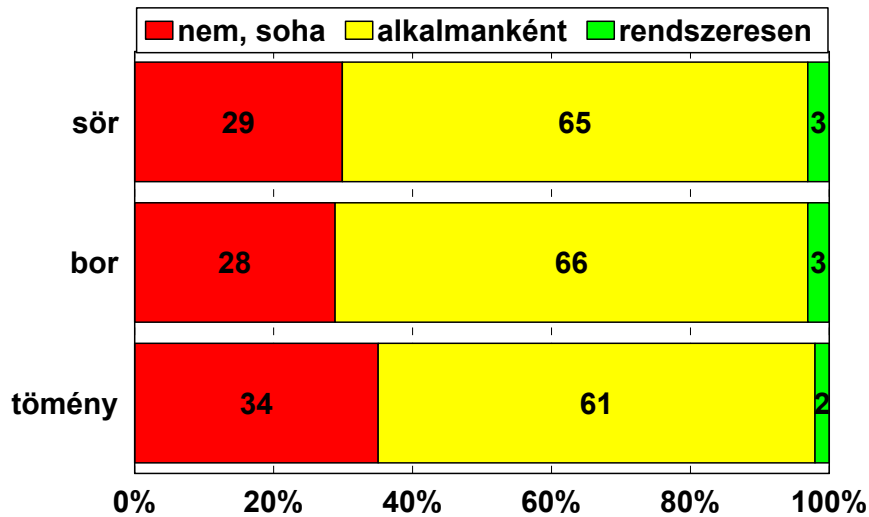
Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, magasabb arányban maradnak nem dohányosok.

10.2. Alkoholfogyasztás

A vizsgált korosztály deviáns magatartásformáinak másik hagyományos formája az alkoholfogyasztás. A hagyományos kategóriák között a vizsgált sokaság egészen jelentős különbség csak a tömény szeszesital fogyasztásánál tapasztalható. A gondozott családokban regisztrált alkoholfogyasztók számát a középiskolások létszámára vetítve 3,2 százalékos arányt kapunk, ami megegyezik az általunk mért rendszeresen alkoholt fogyasztó középiskolás fiatalok 3 százalékos arányával.

A középiskolás fiatalok alkoholfogyasztási gyakoriságai

N=864

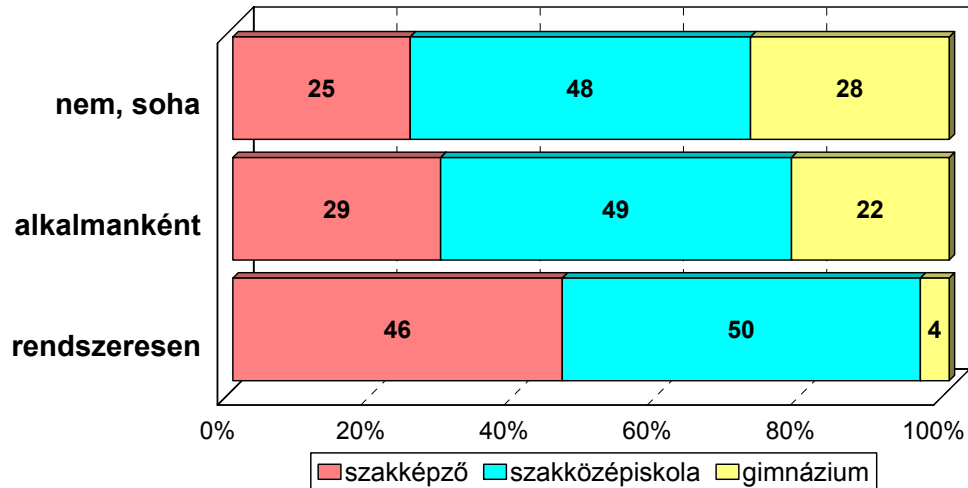

A fenti számok háttérét vizsgálva azonban már jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. A sörfogyasztás esetében a kérdezettek neme is meghatározó, hiszen a fiúk háromnegyede, míg a lányok 59 százalék alkalmi, 5 illetve 1 százalékuk pedig rendszeres fogyasztója ennek az italfajtának.

Hasonlóan nagy eltérést mutatnak az egyes korkategóriák, különösen a rendszeres fogyasztók között, hiszen míg a 14 éveseknél senki nem tartja magát rendszeres sörivónak, addig a 20 éveseknél ez a szám 13 százalék. Az alkalmi fogyasztóknál már nincs ilyen különbség a fiatalabbak és idősebbek között, bár a legnagyobb arány itt is a 18 évesek között tapasztalható. Az iskolatípusok szerinti vizsgálat csak a rendszeres fogyasztók között mutatott ki eltéréseket. A szakmunkásképzőbe járók 5 százalék rendszeres sörfogyasztó, a szakközépiskolások 3 százaléka, míg a gimnáziumba járóknak csak 0.5 százaléka tartozik ebbe a körbe.

A középiskolás fiatalok sörfogyasztási szokásai iskolatípusok szerint

N=878

Mint az ábrán is láthatjuk a rendszeresen sört fogyasztók 46 százaléka szakmunkás tanuló, 50 százaléka szakközépiskolás és csak 4 százalék gimnazista.

Az átlagnál magasabb arányban találunk rendszeres sörivókat azok között, akiknek édesapja csak nyolc általánost végzett, míg az alkalmi fogyasztók között magasabb arányban találjuk a szakmunkás szülők gyermekeit. Az alkalmi sörfogyasztók között az átlagnál magasabb a közepes, a rendszeres fogyasztók között a gyenge tanulmányi eredményű tanuló, míg a másik oldalon a sört nem ivók között magasabb a jó és kiváló eredményűek aránya.

Mint a fentebbi ábra is mutatja az előzőekkel csaknem teljesen megegyező alapadatokat tapasztaltunk a fiatalok borfogyasztása területén is. A rendszeres fogyasztók között a nemek vizsgálatánál megmaradt az előzőekben tapasztalt 4 százalékos különbség, bár mind a két érték növekedett 1-1 százalékkal. Az alkalmi fogyasztóknál viszont csökkent a fiúk (69 százalék) és növekedett a lányok aránya (66 százalék). Az alkalmi fogyasztók között legmagasabb arányban a 18 éveseket találjuk, e korkategória négyötöde sorolta magát ide. A rendszeres fogyasztók 30 százaléka gyenge tanulmányi eredményű.

A tömény szeszesitalt alkalmilag és rendszeresen fogyasztók aránya alacsonyabb, mint az előzőekben vizsgált két italfajtáé. Az átlagnál nagyobb arányban találjuk az alkalmi fogyasztók között a 17 és 19 éveseket (70, 85 százalék). Az átlagot meghaladó mértékben (4 százalék) a

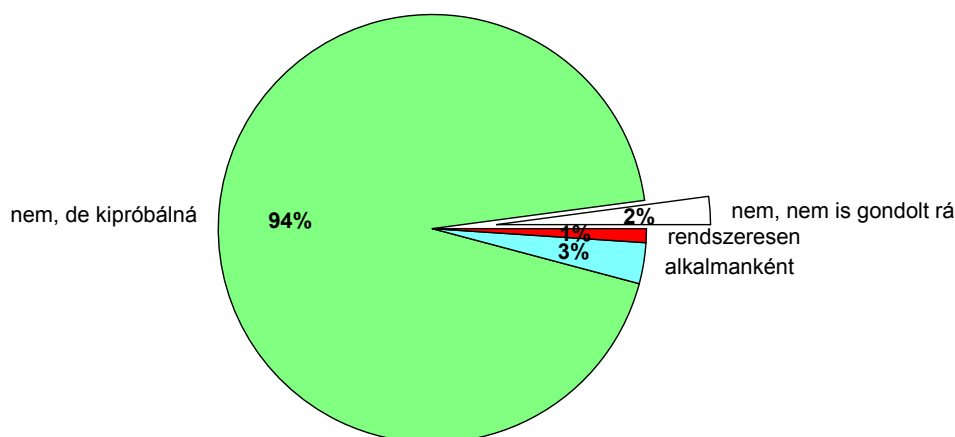
rendszeresen fogyasztók jellemzően a szakmunkástanulók, a 17 évesek és a gyenge tanulmányi eredményűek között fordulnak elő.

10.3. Drogok

Az elmúlt évek ifjúságot érintő problémái között első helyen kell említenünk a drogfogyasztás megjelenését és jelentős elterjedését. A drog fogyasztása, beszerzése, illetve ezek megelőzése, megakadályozása vált az ifjúsági problémák kezelésének legfontosabbikává. Ehhez azonban sok esetben azok az alapvető információk sem állnak rendelkezésre, hogy milyen mértékben terjedt el a különböző narkotikumok fogyasztása, hol és milyen módon jutnak hozzá a fiatalok. A gondozott családokban hivatalosan csak két drogot regisztráltak, amiből arra lehet következtetni, hogy a fiatalok által bevallott 1 százaléknyi rendszeres drogfogyasztó, ami a vizsgált populáció egészén 70-90 fő is lehet, kívül esik a gondozó szolgálatok, az önkormányzat látókörén.

A középiskolás fiatalok megoszlása a drogfogyasztás gyakorisága szerint

N=905

A rendszeres drogfogyasztók aránya a vizsgált minta alapján 1 százalék, az alkalmi fogyasztóké 3 százalék. A megkérdezettek 93 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem próbálta

még, de megfordult a fejében, hogy megteszi és mindössze csak 2 százalék azok aránya, akik teljesen elzárkóznak a drog fogyasztásának gondolatától is.

Jelentős eltérést találunk a nemek között, hiszen a fiúk között 2 százalék vallotta magát rendszeres fogyasztónak, míg a lányok közül senki. Az alkalmi próbálkozók között is magasabb a fiúk (5 százalék) aránya. A lányok között átlagot meghaladó arányban (97 százalék) találunk olyanokat, akik nem próbálták még, bár foglalkoztatja őket a gondolat.

A rendszeres fogyasztók száma olyan alacsony, hogy statisztikai elemzések nem végezhetők vele, ezért csak a nagyságrendeket jelöljük ebben az esetben. A 14 és 15 évesek között nem került elő a rendszeres drog fogyasztás, a 14 éveseknél alkalmilag sem. A rendszeres fogyasztásról legtöbben a 16 évesek közül tettek említést (4 fő), az alkalmi fogyasztók között a 17 évesek voltak legtöbben (12 fő).

A rendszeres fogyasztók közel egyharmada a szakmunkásképzőkben, több mint kétharmada a szakközépiskolákban fordult elő. A gimnáziumokban ez a kategória nem fordult elő. Az alkalmi fogyasztók arányai már kissé más képet mutatnak. Itt közel kétötödös aránnyal a szakmunkástanulók vannak legtöbben, tőlük csak 3 százalékkal maradnak el a gimnazisták, és a szakközépiskolások aránya alig haladja meg az egynegyedét. Mind az alkalmi, mind a rendszeres fogyasztók között közel azonos számban találhatunk szombathelyi és naponta bejáró diákokat. A kollégisták között nincs rendszeres fogyasztó és az alkalmi kábítószer-élvezők száma is jóval alacsonyabb.

A rendszeres és alkalmi drogfogyasztók száma a mintában 40 fő volt, közülük harmincötön válaszoltak arra a kérdésre, hogy milyen kábítószeret fogyasztottak. A felmerült válaszkategóriákat az említési gyakoriságokkal az alábbi táblázatban közöljük.

A kábítószeret fogyasztó fiatalok által említett drogok említési gyakoriságai

Drog fajta	Említések száma
füves cigaretta	24
speed	9
marihuana	6
joint	2
extasy	2
LSD bélyeg	2

hasis	1
vízpipa	1
calypso	1
szipu	1
heroin	1

A megkérdezettek 59 százaléka adott valamilyen választ arra, hogy tapasztalata vagy ismerete szerint hol lehet hozzájutni drogokhoz. Az 534 fő válaszadó által megfogalmazott kategóriákat és az említési gyakoriságokat az alábbiakban közöljük.

Beszerezési hely	Említések száma
disco	396
szórakozóhelyek	79
bárhoz	55
utcán	43
ismerősöktől	41
iskolában, iskola előtt	25
dealernél	12
bulikon	12
rendezvényeken, koncerteken	10
Budapest	2
boltokban	1

A táblázat adataiból jól látható, hogy elsősorban a discók, szórakozóhelyek a beszerzés lehetséges helyei, de az utcán, iskolák környékén is jelentős számban megjelentek az árusok.

Természetesen a drog esetében is megpróbáltuk a fogyasztás környezetét is megvizsgálni. Ennek alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a megkérdezettek 13 százalékának baráti körében van drogfogyasztó. Mint a fogyasztásnál itt is a fiúk aránya a magasabb (20 százalék). Kiemelkedően maga két korkategóriában azok aránya, akik kábítószeres baráti körbe tartoznak. A 17 éveseknél 27 százalék, a 19 éveseknél 24 százalék ez az arány. A szakmunkásképzősök között az átlagot leginkább meghaladóan magas ez az arány (22 százalék), őket követik a gimnazisták (18 százalék), majd a szakközépiskolások (14 százalék). A gyenge tanulmányi eredményű tanulók több mint egyharmadának (35 százalék) baráti körében van kábítószeres drogfogyasztó fiatal. A lakóhely szerinti megoszlást tekintve a szombathelyi fiatalok körében a legnagyobb ez az arány (22 százalék).

Ahhoz, hogy a drogfogyasztás mértékét jobban közelíthessük, a mintába került tanulók

tágabb ismeretségi körében érdeklődtünk arról, hogy ismernek-e olyan fiatalt, aki fogyaszt kábítószer. A megkérdezettek 37 százaléka tud ilyen fiatalról, úgy hogy a fiúk itt is magasabb arányban szerepelnek (44 százalék). A leggyakoribb említés a 17 és 19 évesek köréből érkezett (46 és 55 százalék). A szombathelyiek és a kollégisták közel azonos mértékben (41 és 42 százalék) tettek említést ilyen fiatalokról, ami azt jelzi, hogy a probléma elsősorban a városban van jelen. A kollégisták, attól függetlenül, hogy ők nem tartoznak a jelentős fogyasztók közé és baráti körükben is viszonylag alacsony a drogosok aránya, érzékelik és jelzik a probléma létezését.

A drogfogyasztás területén meghatározó a közösség szerepe, illetve a korábban bemutatott viselkedésformákhoz való viszonyulás. Akinak a baráti körében van kábítószer-fogyasztó, azok 4 százaléka maga is rendszeres, további 22 százalék pedig alkalmi kábítószer-fogyasztó. Az ellenkező oldalon, azok között akiknek nincs drogos a baráti körükben 99 százalékban nem is fogyasztanak drogot.

A baráti kör vizsgálatára létrehoztunk egy mutatót, amely a válaszadó baráti körében a rendszeres dohányos és drogfogyasztókat jelöli. Akinél mind a két változó igen választ adott, azokat úgy tekintettük, mint akiknek a baráti köre veszélyes. A rendszeres drogfogyasztók 50 százalékának, az alkalmi fogyasztók 81 százalékának baráti köre tartozik ebbe a kategóriába. Ezen veszélyes vagy inkább veszélyeztetett baráti körök tagjainak 4 százaléka rendszeres, további 22 százaléka alkalmi kábítószer-fogyasztó.

Végezetül a drogkérdés fontos, ám riasztó mutatója, hogy a korábban említett 70-90 rendszeres drogfogyasztóhoz képest a bűnügyi nyilvántartásban 14 kábítószerrel való visszaélés esete található, ami igen kis hányada a drog körüli bűnözésnek (pl. egy fő volt, aki kábítószer hatása alatt követett el bűncselekményt).

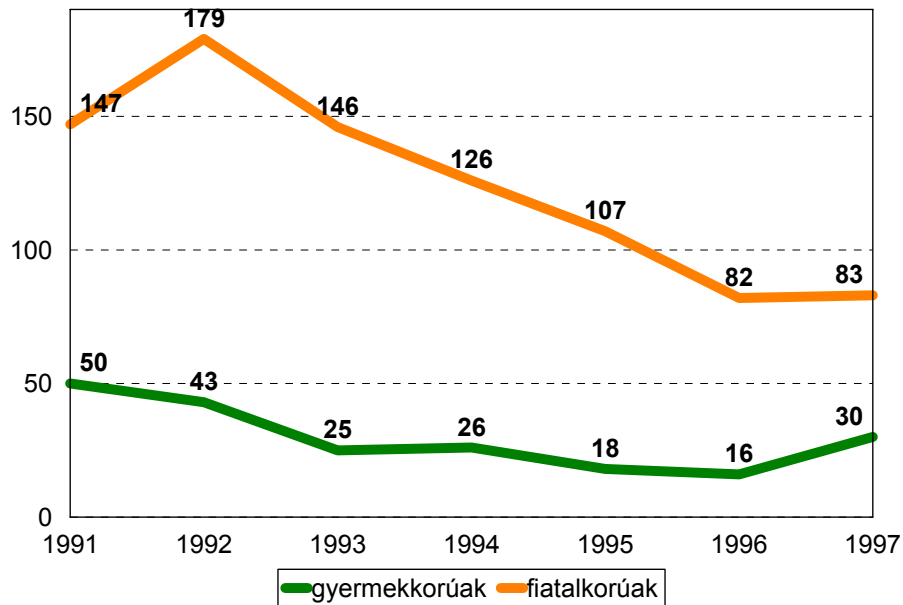
10.4. Fiatalkori bűnözés

A bűnözés terjedése Vas megyét sem kerülte el. 1997-ben az ismertté vált bűncselekmények száma nőtt. A megyeszékhelyen 4369 bűncselekményt követtek el tavaly, ez az összes bűncselekmény 44 százaléka.

1997-ben a városban 83 fiatalkorú által elkövetett bűncselekményt regisztráltak. Ez

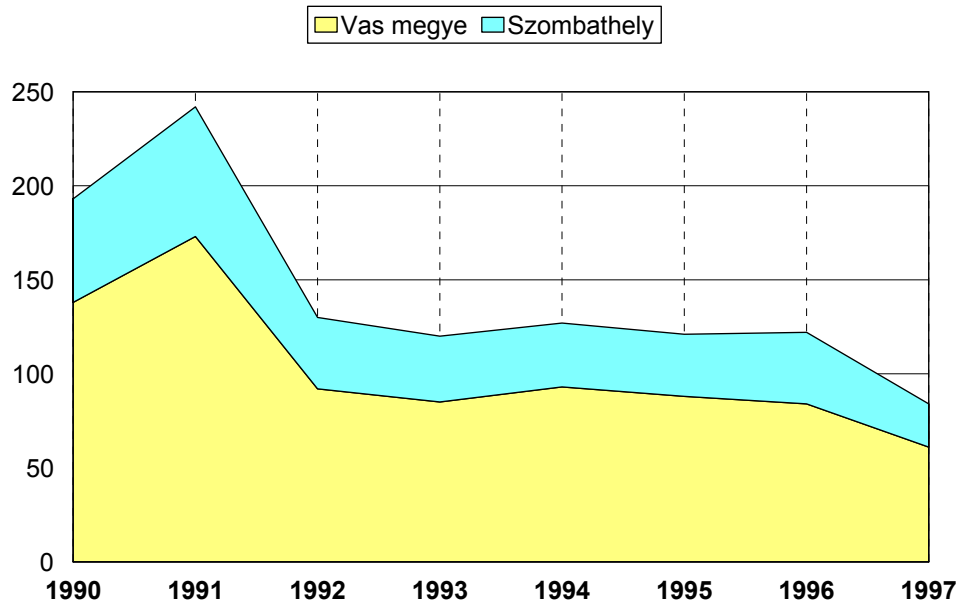
lényegében megegyezik az egy évvel korábbival, és egy 1992 óta folyamatosan csökkenő trendet igazol. Ugyanakkor jelentősen nőtt a gyermekkorú elkövetők száma, ami látszólag a trend megváltozását jelenti.

Gyermekkorú és fiatalkorú bűnelkövetők Szombathelyen

Az ifjúsággal kapcsolatos bűncselekmények számának alakulását a következő ábra mutatja.

Házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények alakulása

Az ábrából jól látszik, hogy a csúcspont 1991-ben volt, majd 1996-ig stagnálás, és tavaly jelentős csökkenés volt tapasztalható. Azt még nem tudjuk megmondani, hogy ez a csökkenés trend, vagy csak átmeneti állapot.

Ami a sértetteket illeti, a gyermekkorú sértettek száma 1994-ig folyamatosan emelkedett, a csúcspont 55 sértett volt, majd azóta közel a felére csökkent. A fiatalok sértettek számának alakulása pontosan ugyanezt a trendet tükrözte, csak nagyobb volumenben, itt az 1994-es csúcspont 189 volt. Mindkét sértetti csoportnál a legtöbb bűncselekmény a vagyon elleni kategóriából került ki.

10.5. Prevenció

Az ifjúsági korosztály szociális és egészségügyi segítségét ellátó intézmények munkáját a Regionális Szellemi Forrásközpont által működtetett "Gyermek és ifjúságvédelmi műhely" próbálja összefogni. Munkájukat a város önkormányzata is támogatja. Tőlük függetlenül

működik a városban a Mentálhigiénés Programiroda Vas és Veszprém megyei régiójának központja. A fiatalok testi-lelki egészségének védelmére szerveznek tanfolyamokat, előadásokat, konferenciákat.

Az elmúlt években megnövekedett a kortárs segítő csoportok szerepe, amelyekben a jól képzett fiatalok közvetlenebbül tudnak segíteni társaiknak. Ilyen csoportokat szervez és működtet az ÁNTSZ, a Gyermekvédő Liga, a Mi-Ti Ifjúsági Iroda. Utóbbiak tartják fenn a Kamasz Panasz telefonos segélyszolgálatot.

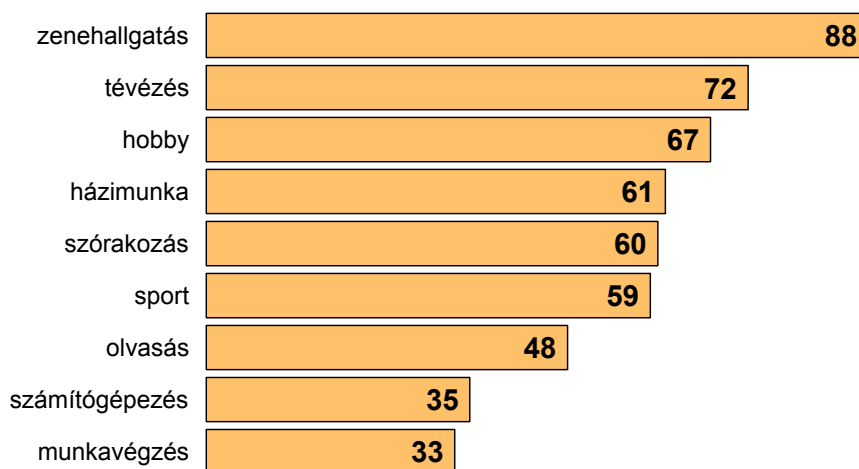
A rendőrség bűnmegelőzési munkája során elsősorban a nagyvárosi bűnözés, a kábítószeres és azok hatásainak bemutatására helyezi a hangsúlyt. A fiataloknak az iskolákban, kollégiumokban tartott előadásokon mutatták be a problémákat. A szülők bevonásával ifjúságvédő őrjáratokat próbáltak szervezni a legveszélyeztetettebb szórakozóhelyeken. A rendőrség komplex nevelési programja, a jelenleg négy osztályban folyó DADA-program, ugyan az általános iskolásoknak szól, de a program fokozatos elterjedésének eredményeként várható a jövőben a középiskolások szemléletének változása.

A városi szakértői fókuszcsoporthoz során megoldási javaslatként fogalmazódott meg, hogy az ifjúságot védő helyi rendeletek megalkotására lenne szükség, természetesen összhangban a hatályos törvényi rendelkezésekkel. Az egészség védelme (szesziesital, drog ellen) érdekében, vagy a feketemunka ellen hatékonyabban kellene fellépni, mert ezzel kapcsolatban a központi szabályozások ezt helyi szinten teszik lehetővé. Többségében jegyzői, szakhatósági hatáskörben lehet számos problémát kezelni. A helyi szinte nem megoldható problémákat továbbítani kellene a törvényhozás, minisztériumok felé.

11. Szabadidő

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, milyen tevékenységet végeznek ezen rendelkezésre álló idő alatt. A válaszok során a megkérdezett fiataloknak kilencféle szabadidős tevékenységet kellett értékelniük iskolai osztályzatokkal aszerint, hogy milyen gyakorisággal végzik azt. Az egyes válaszok jelentették azt, hogy soha, az ötösök, hogy nagyon gyakran végzik azt a tevékenységet. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért az értékeléseket rávetítettük egy százfokozatú skálára, ahol így a nulla és a százazas érték lett az értékelési skála két végpontja.

A középiskolás fiatalok szabadidős tevékenységeinek gyakoriságai (százfokú skálán mért értékek) N=905

Mint az ábra is mutatja, a vizsgált fiatalok körében a leggyakrabban előforduló szabadidős tevékenység a zenehallgatás, majd sorrendben a tévzés, videózás, valamint a hobbi tevékenység következik. Legritkábban az olvasás, a számítógépezés és a pénzkereső tevékenység fordult elő.

A szabadidő toplistát vezető zenehallgatás elsősorban a lányok körében kedvelt, hiszen 42 százalék gyakran vagy nagyon gyakran hallgat zenét, ugyanez az arány a fiúknál 19 százalék. A gyakori zenehallgatás inkább a gimnazistákat jellemzi (41 százalék), míg a szakmunkástanulók

egyötöde egyáltalán nem, további közel egyharmada (32 százalék) csak ritkán hallgat zenét.

Világjelenség, hogy a fiatalok nagyon sok időt töltenek a televízió képernyője előtt. Mint láthatjuk, ez a szokás már hazánkban is meghatározóvá vált. A leggyakoribb tévézők a 16 évesek, közülük majdnem minden második tanuló (46 százalék) nagyon gyakran ül a képernyő elé. Hasonló magas arányt tapasztaltunk a szakmunkástanulók körében (44 százalék). A nagyon gyakran tévézők között az átlagot jelentősen meghaladóan magasabb (8 százalék) a gyenge, a gyakran tévézők között a közepes (43 százalék) tanulmányi eredményűek aránya.

A saját hobbival való foglalatosság elsősorban a fiúkat jellemzi, hiszen 36 százalék nagy gyakorisággal tölti ezzel idejét. A 14 évesek 72 százaléka említette gyakori, a 15 évesek 40 százaléka nagyon gyakori tevékenységként. A legmagasabb arányban (10 százalék) a szakmunkástanulók nem folytatnak soha ilyen szabadidős tevékenységet.

A rangsor végén található a könyvolvasás, ami viszont inkább a lányok körében gyakoribb, hiszen 42 százaléuk olvas gyakran, ellentétben a fiúkkal, akiknek több mint fele (54 százalék) nem vagy csak ritkán olvas könyvet. Az iskola típusok között is érződik a különbség, míg a szakmunkástanulók egyötöde egyáltalán nem olvas szabadidejében, ugyanez az arány a szakközépiskoláknál 10 százalék, gimnáziumoknál 4 százalék. Ez utóbbi intézménytípus tanulóinak 41 százalék gyakran olvas.

Az olvasás illetve annak hiánya érezhetően megmutatkozik a tanulmányi eredményekben is. A soha nem olvasók 15 százaléka gyenge, 49 százaléka közepes tanulmányi eredményű, a ritkán olvasók 47 százalék szintén a közepesek közé tartozik. A gyakran olvasók 53 százaléka jó, 17 százaléka kiváló eredményű, ez utóbbi kategóriába tartozik a nagyon gyakran olvasók egyötöde is.

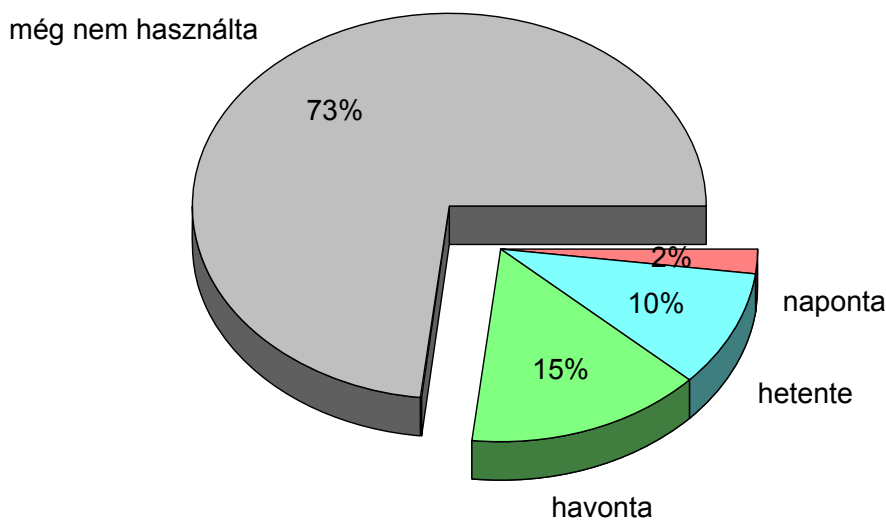
A rangsor vége felé található a számítógépezés, ami még nem terjedt el olyan mértékben, mint Nyugat-Európában, vagy az Egyesült Államokban. A vizsgálat alapján azt láthatjuk, hogy a középiskolás fiatalok egyharmada soha nem számítógépezik, különösen magas ezen belül a lányok aránya (44 százalék) és további egynegyedüknek is csak ritkán lesz ez a szabadidős elfoglaltságuk. A nagyon gyakran a gép elé ülők aránya csak 13 százalék, de ezen belül jelentős eltérés van a nemek között, a fiúk aránya 20 százalék, a lányoké csak 6 százalék. A gyakori számítógépezés jellemzően a szombathelyi fiatalok sajátossága, arányuk itt a legmagasabb (15 százalék).

A számítógép használaton belül egyre jobban terjed a világhálózat, az internet

felhasználása információszerzésre, levelezésre. Ennek elterjesztését célozta meg a közelmúltban útjára indított Sulinet program is. Vizsgálatunk azt mutatja, hogy szükség is van erre, hiszen a középiskolás fiatalok 73 százaléka még nem használta az internetet. Csak 2 százalék a napi, további 10 százalék a heti rendszerességgel netezők aránya és 15 százalék csak havonta vagy ritkábban él ezzel a lehetőséggel.

Az internet használatának gyakorisága

N=878

Akik használják az internetet, azok háromnegyede az iskolában teszi, 16 százalék otthon és csak 7 százaléknak van lehetősége arra, hogy a szülők munkahelyén üljön a gép elé. A gimnazisták 28 százaléka hetente, 21 százalék havonta internetezik, míg a szakmunkástanulók 88, a szakközépiskolások 78 százaléka egyáltalán nem.

A számítógép-használati kultúra kialakításában meghatározó szerepe van a szülőknek, a családi háttérnek is. A 8 általánost és szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekeinek 91 és 82 százaléka soha nem internetezik, míg a diplomás szülők gyermekeinél ez az arány csak 55 százalék.

A szabadidős tevékenységek sorában az utolsó helyen a pénzkereső tevékenység áll. Ez a tevékenység inkább a 17, 19 és 20 évesekre, a közepes tanulmányi eredményűekre és a szakmunkás tanulókra jellemző. Legnagyobb arányban adtak nemleges választ a lányok (41

százalék), a 15 és 15 évesek, a gimnazisták (44 százalék) és a kiváló tanulmányi eredményű tanulók (38 százalék).

A vizsgált korosztályt is erőteljesen jellemzi az alkalomszerű munkavállalás. Korábban inkább csak a nyári iskolaszünet ideje alatt, ma viszont már a tanév közben is egyre többen próbálnak pénzt keresni. A változás okai kereshetők az általános gazdasági helyzet romlásában, ami a családok és ezen keresztül a fiatalok többségét is kedvezőtlenül érintette, illetve a fiatalok igényeinek ezzel párhuzamos növekedésében. Ez utóbbi leginkább a szabadidő eltöltésének drágulásában érhető számukra tetten. Szombathelyen négy diákmunkát szervező iskolaszövetkezet működik. A diákok számára kínált órabérek 1997-ben 100-250 Ft között mozogtak.

Bár a megkérdezett tanulók szabadidős tevékenységei között utolsó helyen szerepelt a pénzkereső tevékenység, 18 százalék ott is azt nyilatkozta, hogy gyakran tölti szabadidejét munkával. Egy másik kérdésre a fiatalok 62 százaléka azt válaszolta, hogy legalább egyszer életében végzett nyári vagy más rendszeres munkát és csak 35 százalék volt a nemleges válaszok aránya. A válaszadók a következő területeket jelölték meg:

Munkavégzés módja	Említések száma
Bolti eladó	52
Kertész	49
Mezőgazdasági munka	37
Újságkihordás	27
Építkezés	22
Gyári munka	19
Felhasználó	14
Kukorica címerezés	13
Irodai munka	13
Fizikai munka	8
Fagyú árusítás	7
Csomagolás	7
Takarítás	7
Segédmunka	7
Varroda	6
Elektronikai szerelés	6
Forgalomszámlálás	5
Pékség	5
Családi vállalkozás	5
Terület felmérés	4
Asztalos	4

Patyolat	4
Autó javítás	3
Gyermekfelügyelet	3
Lovász	2
Jegyáros	2
Tűzőr	2
Festés	2
Ragasztás	2
Rakodó	2

(Egyszeri említéssel szerepeltek a következők: aláírásgyűjtés, teremőr, zenélés, szabás, újságárusítás, pizza kihordás, esztergályos, éjjeli őr, korrepetálás, gyűjtés.)

Láthattuk, hogy a szórakozni járás a szabadidős tevékenysége között a rangsor közepén helyezkedik el, de gyakori tevékenységnek tekintendő. A fiatalok 22 százaléka nagyon gyakran, 27 százalékuk gyakran jár szórakozni és csak 8 százalék nyilatkozott úgy, hogy soha. A leggyakrabban a szakmunkástanulók, a 17 évesek és a környező településekről bejárók keresik fel a szórakozó helyeket. A túl gyakori szórakozás a fiatalok tanulmányi eredményén is érezhetővé válik, hiszen a nagyon gyakori választ adók között az átlagot meghaladóan nagy arányban találunk gyenge (10 százalék) és közepes tanulmányi eredményű (45 százalék) tanulókat, ugyanakkor a gyakori szórakozni járók 50 százaléka jó eredményű.

A szórakozási lehetőségek között külön vizsgáltuk az erre valamilyen formában lehetőséget kínáló intézményeket és külön bizonyos szórakozási módokat.

Először vegyük sorra az intézményeket. A város lakóinak kulturális, művelődési és szabadidő eltöltési igényeit öt művelődési, ifjúsági ház, öt képtár, kiállító terem, egy mozi két könyvtár, egy koncertterem, három múzeum, egy állandó bábszínház és két uszoda igyekszik kielégíteni. Ezen intézményi kereteken kívül 1997-ben huszonöt kulturális egyesület, klub, kör és hét kulturális célú alapítvány működött a városban. Kiemelkedő szerepet töltenek be a helyi művészeti együttesek (zenekarok, kórusok, tánccsoportok, színjátszó együttesek).

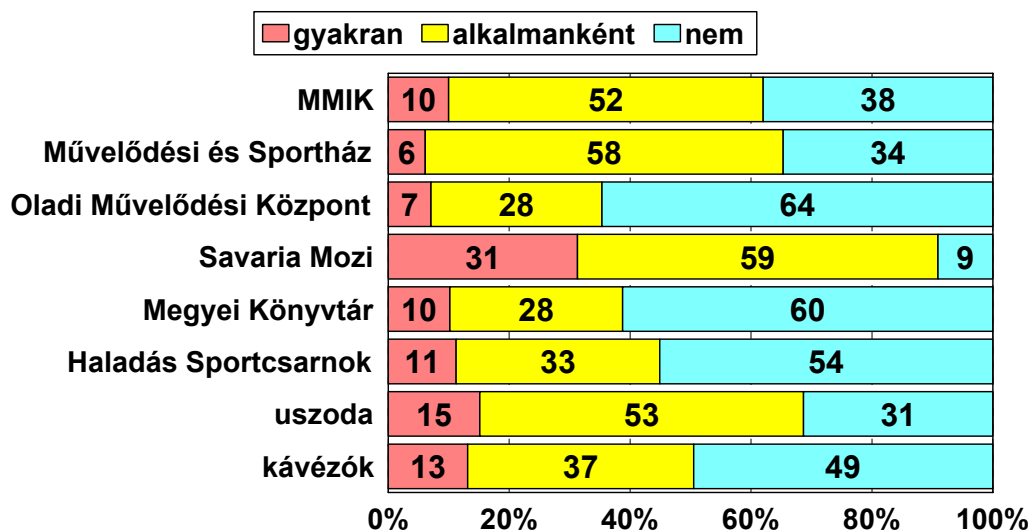
A hivatali és külső szakértők körében végzett fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat során problémaként vetődött fel, hogy nincsenek a városban szesz- és drogmentes szórakozóhelyek. A discokban 18 év alattiaknak is felszolgálnak szeszestalt, büntetlenül. Nem működik az ellenőrzés, ami részben a város felelőssége is.

Az iskolákon belül kis mértékben vagy egyáltalán nincs lehetőség szabadidős tevékenységekre, szervezett programokra. A jól működő, széles kört megmozgató ifjúsági

szervezetek hiánya is okozza a kulturált szórakozás hiányát. A szabadidő eltöltésének igénye és a városban biztosítható lehetőségek nem esnek mindig egybe.

Az ábrán látható intézményeket felsorolva arra kértük a diákokat, hogy jelezzék, milyen gyakran látogatják azokat. A gyakran látogatott intézmények rangsorát a Savaria Mozi vezeti, ezt követi az uszoda, majd a kávézók következnek, a sort a Művelődési és Sportház zárja.

Egyes művelődési-, sport intézmények és szórakozóhelyek látogatottsága

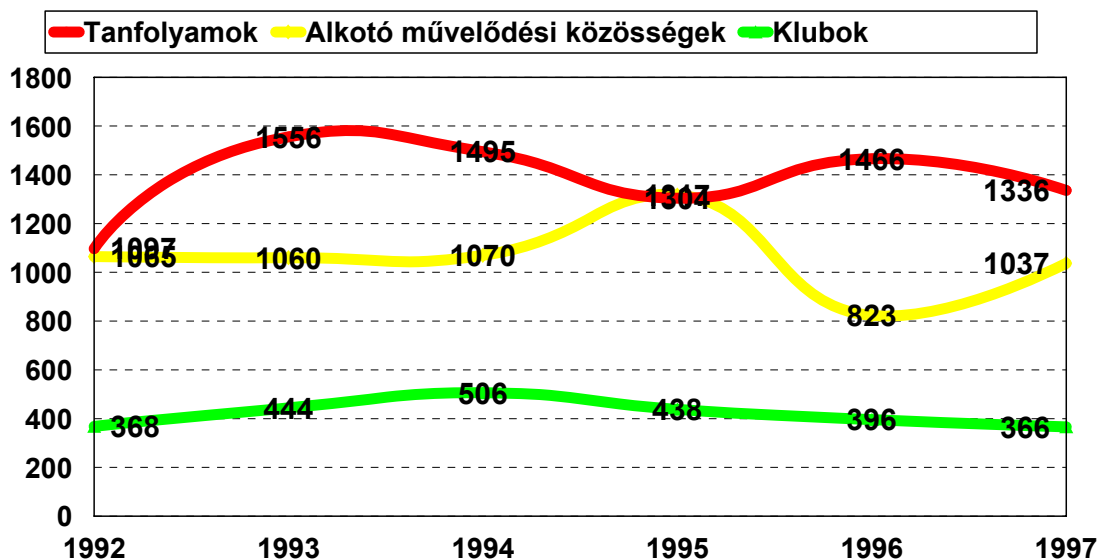
Az alkalmanként látogatott intézmények között is a Savaria Mozit említették legtöbben, de csak minimálisan maradt el mellette a Művelődési és Sportház, e kategóriában a legkevésbé látogatott a könyvtár és az Oladi Művelődési Központ. A leginkább nem látogatott intézmények az Oladi Művelődési Központ, a könyvtár és a Haladás Sportcsarnok.

A Savaria Mozi a leglátogatottabb kulturális intézmény a városban. Különösen magas arányban találjuk a gyakori látogatók között a lányokat (35 százalék), az alkalmanként moziba járók között pedig a fiúkat (64 százalék). A gyakori látogatók között kell említenünk a 15 éveseket, a szombathelyi lakosokat és a gimnazistákat (39 százalék), az alkalmi látogatók között a szakközépiskolások (64 százalék) és a 18 évesek (68 százalék) fordulnak elő nagy arányban. A mozit nagy arányban nem látogatók között találjuk a szakmunkás tanulókat (16 százalék), a 17 éveseket és a környező településekről bejárókat (15-15 százalék). A Savaria Mozi főleg

sikerfilmeket vetít. Az értékeket hordozó filmek területén jelentkező hiányt az Örökmozgó Művészmozi igyekszik pótolni. A vetítések látogatói elsősorban a főiskolás korosztályból kerülnek ki.

Az MMIK programkínálatának időbeni változásai

(alkalmak száma)

Az MMIK programjai közül a különböző tanfolyamok a leggyakoribbak. Az alkotó művelődési közösségek tevékenysége az 1996. évi nagy visszaesést követően 1997-re elérte az öt évvel korábbi szintet. A klub programok száma 1994 óta folyamatosan kis mértékben csökkent.

A Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ látogatói többnyire alkalmakhoz kapcsolódóan keresik fel az intézményt, a rendszeresen odajárók aránya csak 10 százalék. Ez utóbbi kategórián belül kiemelkedik a 18 és 19 évesek kategóriája (18 és 24 százalék), de a kollégisták átlagon felüli arányban látogatnak ide (15 százalék).

Az alkalmi látogatók között átlagot meghaladó mértékben találjuk természetesen a szombathelyieket (61 százalék), a gimnazistákat (67 százalék) és a lányokat (58 százalék).

Az MMIK programjai legkevésbé a fiúkat (44 százalék), a szakmunkástanulókat (50 százalék) és a környező településről bejárókat vonzza (48 százalék). Ez utóbbi kategóriánál természetesen nem csak az érdeklődés hiánya, hanem az utazás körülményessége is szerepet játszik a programoktól való távolmaradásban. Az MMIK-ba alkalmanként látogatók 36 százaléka koncertek, 47 százaléka az egyesületi programok miatt jár oda.

A Művelődési és Sportház látogatottsága majdnem megegyezik az MMIK-éval. Négy százalékponttal kisebb a gyakori és az egyáltalán nem és hattal magasabb az alkalmi látogatók aránya. A gyakori látogatók között átlagot meghaladó mértékben találjuk a szombathelyi tanulókat (9 százalék), a 15 éveseket (10 százalék) és a gimnazistákat (11 százalék). Az alkalmanként az intézménybe látogatók leginkább a 14 és 18 évesek (83 és 68 százalék), a szakközépiskolák (63 százalék) és gimnáziumok (66 százalék) tanulói és a szombathelyi lakosok közül kerülnek ki. Az intézmény programjai az előzőekhez hasonló okok miatt a bejárók 47 százaléka számára egyáltalán nem érhetőek el, de a kollégisták csaknem fele (45 százalék) és a szakképző iskolák tanulóinak 50 százaléka is érdektelen.

A középiskolásoknak meghirdetett "ifjúsági" bérletet 1200-an váltották meg. A három alkalommal megrendezett programon 2900-an vettek részt, ami az előző évekhez képest folyamatos visszaesést jelent.

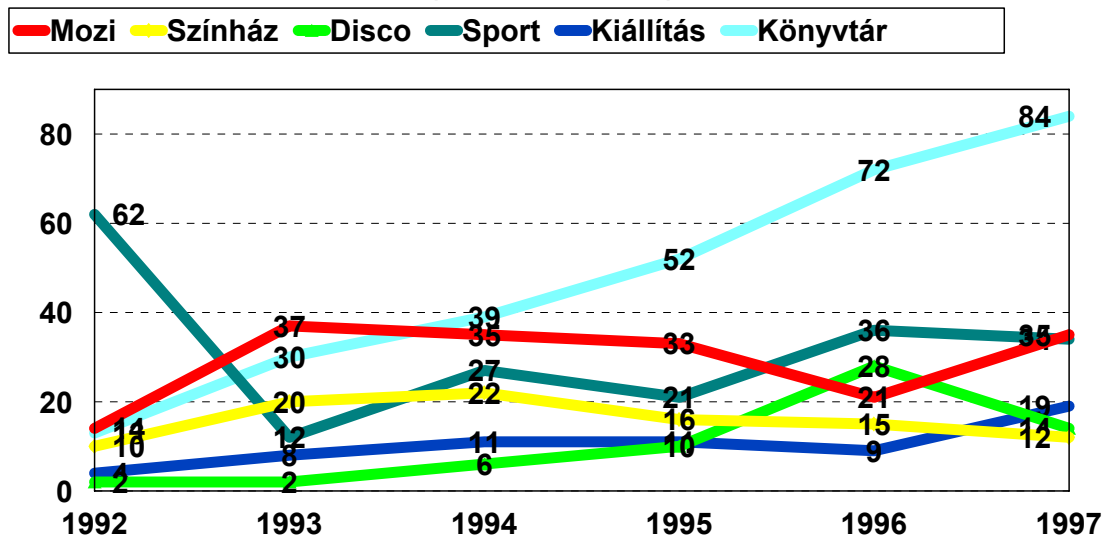
Szintén itt rendezik meg rendszeresen az általános és középiskoláknak szánt vetélkedő sorozatokat, a Kölyökbazárt és a TRI Show-t. Ezekben az elmúlt évben 3500 illetve 4800 tanuló vett részt, ami jelentős szám, de sajnos folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Az intézményt gyakran felkeresők 18 százaléka a sportrendezvények 43 százaléka a disco miatt látogat oda.

Sajátos szerepet tölt be az intézmények sorában az Oladi Művelődési Központ, melynek tevékenységei nagyon színes képet mutatnak. A szervezett programok közül emelkedő tendenciát mutatnak a sportrendezvények, a könyvtári állomány és a látogatók gyarapodása, valamint a kiállítások. Hosszú csökkenés után 1997-re növekedett a filmvetítések száma a moziban, viszont az 1996-ig folyamatosan növekvő tendenciát mutató discok száma felére csökkent. A színházi előadások száma 1994 óta folyamatosan csaknem a felére csökkent.

A gyakori látogatók között itt legmagasabb arányban a szakmunkástanulókat találjuk (15 százalék), de az átlagnál gyakrabban jönnek ide a lányok is. Az alkalmi látogatók között találunk sok szombathelyit (39 százalék) és a gimnazistákat (36 százalék) is, akiket nem riaszt a városon belüli relatíve nagy távolság. A bejárók háromnegyede és a kollégisták 78 százaléka a távolság miatt nem látogatja a programokat. A gyakori látogatók 47 százaléka a disco, 37 százalék az alkalmi koncertlátogatók közé tartozik.

Az Oladi Művelődési Központ ifjúsági programkínálatának időbeni változásai

(alkalmak száma)

A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár is az alacsony látogatottságú intézmények közé tartozik. A vizsgált fiatalok 61 százaléka egyáltalán nem jár könyvtárba. E kategórián belül az átlagnál magasabb a fiúk (66 százalék), a 17 évesek (70 százalék), a szakmunkástanulók (78 százalék), a gyenge és közepes tanulmányi eredményűek (86 és 74 százalék), valamint bejárók (75 százalék) aránya. A gyakori könyvtárba járók között nagy arányban találjuk a lányokat (14 százalék), a 14 éveseket (25 százalék), a gimnazistákat (22 százalék), a jó és kiváló tanulmányi eredményűeket (12 és 29 százalék) és a szombathelyi diákokat (16 százalék). A könyvtárba látogatók az olvasni vágyás mellett az egyesületi programok és az alkalmanként megrendezett koncertek miatt is odajárnak.

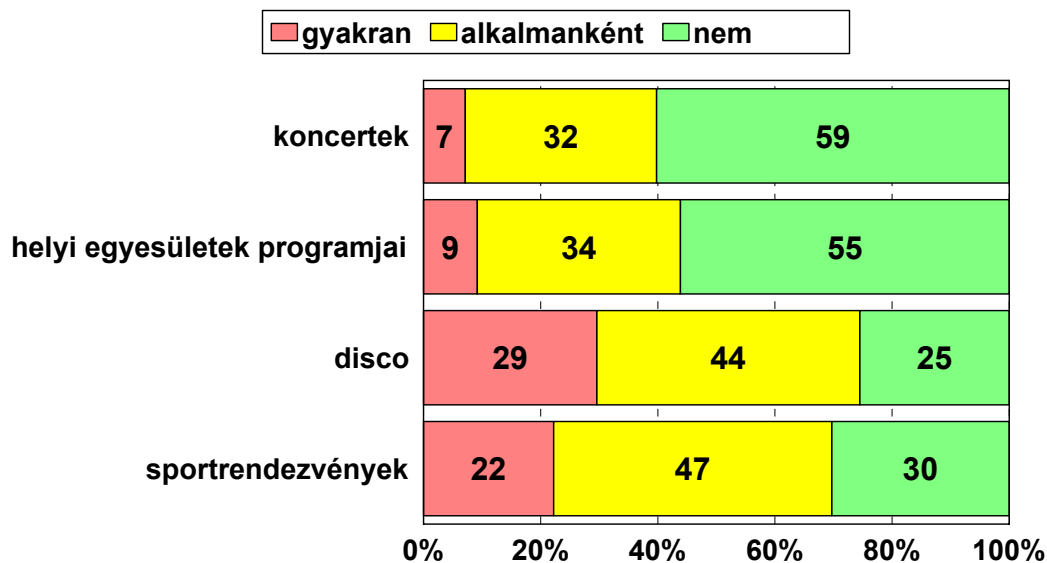
A sportlétesítmények közül az uszoda a leglátogatottabb, mind a gyakori, mind az alkalmi vendégeket tekintve. Mint korábban láttuk ennek egyik oka, hogy a fiatalok egyéni, saját időbeosztásukhoz igazodó sportolási lehetőségeiket inkább az uszodában tudják megvalósítani.

A sportcsarnokba leggyakrabban a fiúk (16 százalék), a 17 évesek (15 százalék) és a szombathelyiek járnak, viszont a lányok (62 százalék), a 15 évesek és a bejárók (61 százalék) egyáltalán nem.

Az uszodában viszont elsősorban a lányok (17 százalék), a gimnazisták (23 százalék) és a 16 évesek a törzsvendégek (27 százalék). A szombathelyiek (18 százalék) mellett a kollégisták is gyakran (22 százalék) eljárnak az uszodába.

A kávézók csak a vizsgált korosztály felének jelentenek valamilyen mértékben szórakozási lehetőséget. Leggyakrabban a 18 és 19 évesek, a gimnazisták látogatnak ezekre helyekre, de a kollégisták is átlagot meghaladó mértékben fordulnak elő ezeken a helyeken.

Egyes rendezvények látogatottsága

A fiatalok által leggyakrabban látogatott rendezvény a disco, az alkalmanként látogatott események között is nagy arányban említették, de itt a sportesemények néhány százalékponttal magasabb értéket kaptak. A koncertek és a helyi egyesületi programok látogatottsága közel azonos, egyik sem éri el összességében az 50 százalékot.

A koncertekre nem járók között nagy arányban találjuk a 16 éveseket és a szakközépiskolásokat (65 százalék). Az alkalmi koncertre járók között a gimnazisták (37 százalék) és a 19 évesek fordulnak elő gyakrabban.

A helyi egyesületek programjain gyakran vesznek részt a szakközépiskolások (11 százalék) és a bejárók (13 százalék), alkalmanként nagyobb arányban a fiúk (41 százalék), míg a kollégisták többsége (63 százalék) egyáltalán nem.

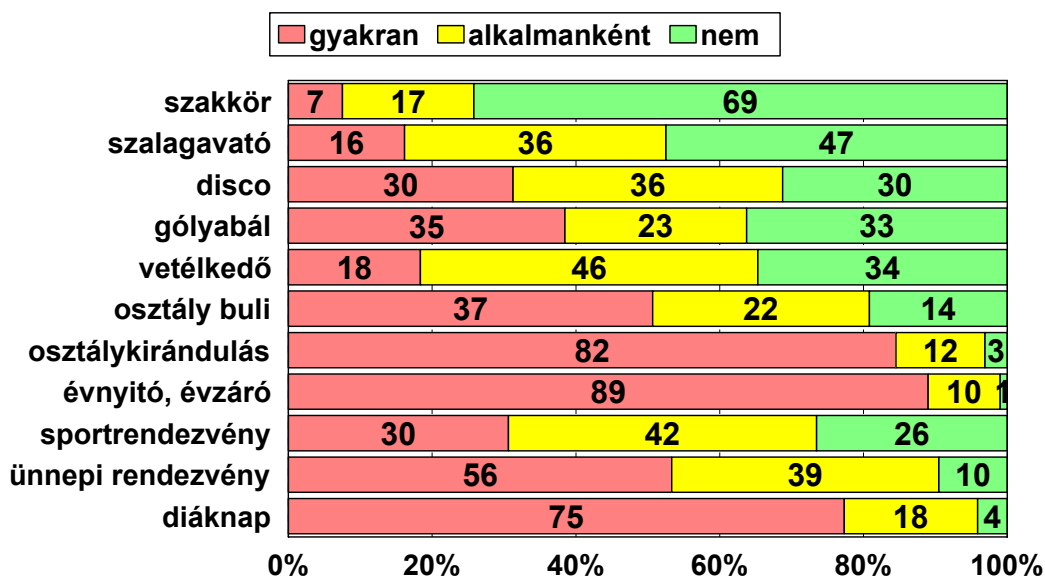
A discók leggyakoribb látogatói a 17 évesek (40 százalék), a szakmunkás tanulók (42 százalék), a környező településekről bejárók (33 százalék) valamint a gyenge és közepes tanulmányi eredményűek (46 és 34 százalék). Egyáltalán nem jár discoba a 15 évesek közel

egyharmada és a gimnazisták 35 százaléka.

A sportrendezvények gyakori látogatói leggyakrabban a fiúk (30 százalék), az alkalmi látogatók közül kiemelkednek a 17 évesek (53 százalék), míg a lányok 37 százaléka nem jár ilyen helyekre.

A középiskolai tanulók tevékenységének egy része a tanórán kívül is az iskolához kötődik. Ezek egy része alkalmi rendezvény, mások több-kevesebb rendszerességgel megrendezésre kerülő program. A vizsgált iskolai programok között vegyesen található művelődési, szabadidős és ünnepi alkalmakhoz kötődő rendezvény.

Egyes iskolai rendezvények látogatottsága

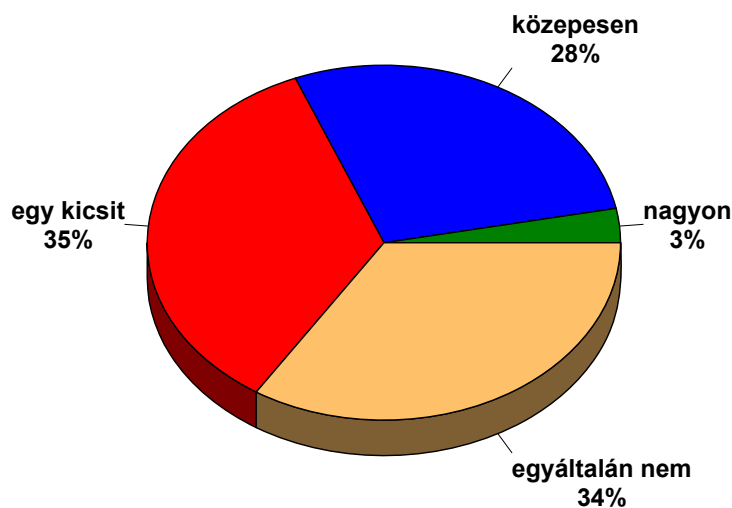
A felsorolt iskolai rendezvények között két olyan található, amelynek megtalálható volt a "külső" megfelelője is. Ezen programok részvevőinek összetételét vizsgálva azt láthatjuk, hogy az iskolai rendezvények törzsközönsége másokból áll. Az iskolai discokba a fiúk 36 százaléka nem jár el, a lányok 41 százaléka viszont alkalmi látogató. A gyenge és közepes tanulmányi eredményűek nem, viszont a kiválóak gyakran járnak ide. Hasonlóképpen a gimnáziumok tanulói gyakori látogatók.

Az iskolai sportrendezvényeket legnagyobb arányban nem látogatják a szakmunkástanulók, az első évfolyamosok. Az alkalmi látogatók leginkább a lányok és a gimnazisták, míg a gyakran résztvevők a fiúkat, a szakközépiskolásokat és a 18 éveseket találjuk.

12. Közélet és informálódás

Bármely városhoz hasonlóan Szombathelyen is csak a fiatalok kisebb részét érdekli a politika. Az érdeklődés indexe a százfokú skálán 34 pont, ami lényegében megegyezik az 1997 őszi kutatás során a 18-29 éves korosztály körében mért értékkel (33 pont). Akkor a teljes minta átlaga 40 pont volt. A mostani felmérésben jelentős különbségeket tapasztalhatunk az egyes iskolatípusok szerint. A szakmunkásképzőkben tanulóknál ez a szám 25, a szakközépiskolákban 35 és a gimnáziumokban 41 pont. Ez előrevetíti azt az általános megállapítást, mely szerint a magasabb iskolai végzettségűek jobban érdeklődnek a politikai események iránt. Ennél a kérdésnél a válaszadók közt az is különbséget tesz, hogy szombathelyiek vagy sem, a helyiek esetén ez az index az átlagnál magasabb (36 pont), és a fiúk is érdeklődőbbek, mint a lányok (36, illetve 32 pont).

Mennyire érdekel a politika?

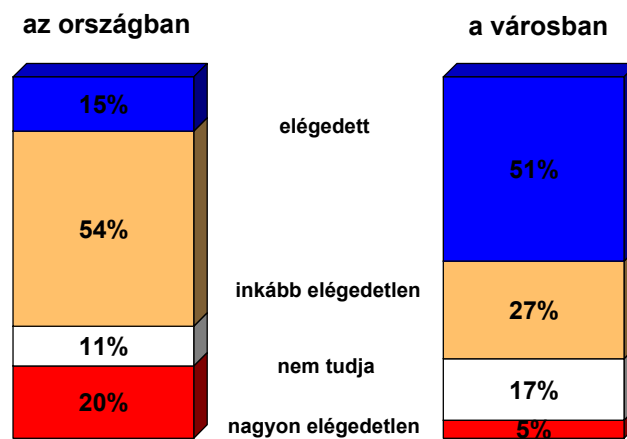

A politika iránti érdeklődést nagyban befolyásolják a fiatalok médiafogyasztási szokásai is – itt természetesen a politikával foglalkozó helyi és országos médiumokról van szó. Érdekes

módon a városi TV nézettsége ezt nem befolyásolja, csak az írott sajtó. Leginkább az országos lapok olvasása az, ami a politika iránti érdeklődést magasan tartja, az olvasási gyakoriságnak megfelelően a politika iránti érdeklődés indexe 26 és 50 pont között mozog. Ugyanez az intervallum a Savaria Forum esetén 30-48 pont, a Vas Népénél pedig 21-36 pont.

Az őszi vizsgálatban is megállapított tény, mely szerint az emberek elégedettebbek a helyi viszonyokkal, mint az ország ügyeivel ismét beigazolódott. A szombathelyi fiatalok körében az országos elégedettség értéke 32 pont a százfokú skálán, míg a helyi elégedettség már túllépte a határvonalat, 53 pont.

Mennyire vagy elégedett azzal, ahogy a dolgok mennek...?

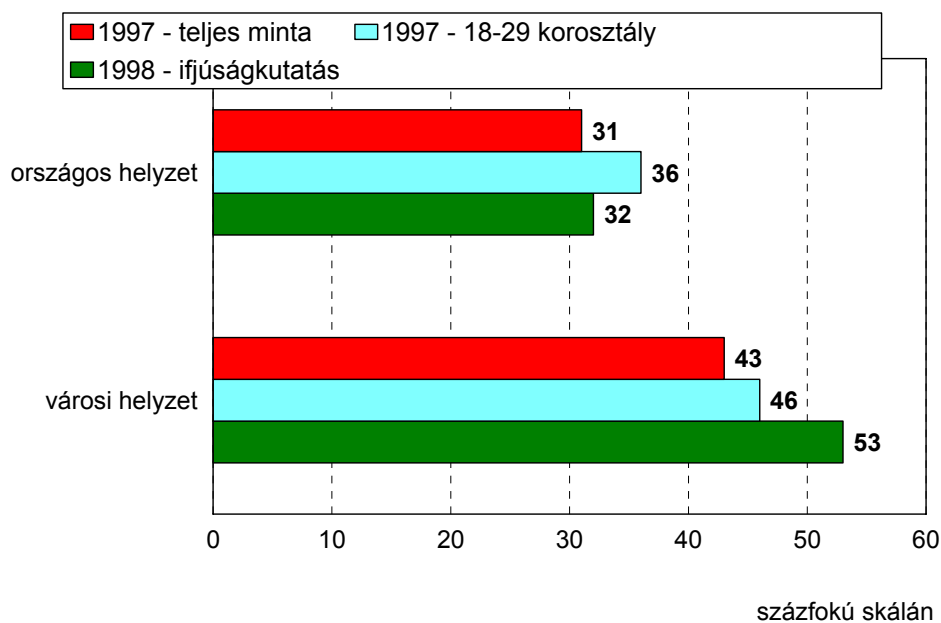
Az elégedettséget kevesebb jellemző befolyásolja, mint a politika iránti érdeklődést. Az ország helyzetével való elégedettség magasabb a gimnáziumokban és alacsony a szakmunkásképzőkben – ez többek közt a tájékozódási szokásokkal függ össze. Az országos napilapok olvasottsága is befolyásolja ezt, aki gyakran olvas ilyen lapokat, az elégedettebb az átlagnál.

A helyi ügyekkel való elégedettséget már nem befolyásolja az iskola típusa, viszont a Vas Népének olvasottsága igen. Akik gyakran olvassák a megyei lapot, azok elégedettebbek a város helyzetével. Ez némiképp összefügg az előző megállapítással, itt valószínűleg a tájékozottság mértéke az, amely befolyásolja az értékítéletet, akik több helyről, gyakrabban tájékozódnak,

azoknak mindig kedvezőbb a véleménye.

Ha összehasonlítjuk az ifjúságkutatás adatait az 1997-es városi közvélemény-kutatás adataival, és azon belül is a vonatkozó korosztály véleményével, akkor a következő eredményt kapjuk.

Az elégedettség az országos és a szombathelyi helyzettel

Az ábrából jól látszik, hogy a fiatalok, fiatal felnőttek 1997-ben elégedettebbek voltak mind az országos, mind a városi helyzettel (bár szignifikáns különbség csak az országos helyzet esetén volt). A két populáció ermésztesen nem ugyanaz, hiszen most a 14-19 éves korosztályt kérdeztük meg, de a egyértelmű, hogy ők a városi helyzettel kapcsolatban már inkább elégedettek, mint elégedetlenek.

Arra a kérdésre, hogy “szerinted az ország vezetői jó munkát végeznek?” 34 pont jött ki a százfokú skálán, aminek belső megoszlása kísértetiesen hasonlít az ország helyzetének megítéléséhez: a gimnáziumba járók és az országos lapokat olvasók pozitívabban nyilatkoztak. Ez nem csoda, hiszen a két kérdés szorosan összefügg, az ország helyzetét a többség a vezetők munkájával párosítja. Százalékokra lefordítva ez azt jelenti, hogy 21 százalék gondolja azt, hogy a vezetők jó munkát végeznek, 46 százalék nem igazán hiszi ezt, 18 százalék biztos benne, hogy

nem végeznek jó munkát, és 15 százalék nem tudott véleményt nyilvánítani.

Arra, hogy az önkormányzatnak a fiatalokkal kapcsolatban milyen feladatai vannak (lennének) a megkérdezettek 37 százaléka válaszolt valamit. Legtöbben – az életkori sajátosságoknak megfelelően – azt szeretnék, ha az önkormányzat több rendezvényt szervezne, biztosítaná a szórakozási lehetőségeket. Emellett, ha a táblázat első helyein álló kívánságokat megnézzük, akkor feltűnően sok a “biztosítása” szó, ami egyfajta generál elvárást tükröz, az önkormányzat biztosítson szórakozási, továbbtanulási, sportolási és munkalehetőségeket és persze anyagilag is támogassa a fiatalokat. Ez a lista azt mutatja, hogy a fiatalok gondolkodásában nem válik el az önkormányzat bármely más szereplőtől, nem látszik világosan, hogy milyen lehetőségei vannak, hol tud fellépni sikeresen, speciális hatáskörök birtokában.

Feladatok	Említések száma
Több közös rendezvény	54
Diákok anyagi támogatása	38
Szórakozási lehetőségek biztosítása	33
Továbbtanulás biztosítása	31
Sportolási lehetőség, rendezvények	29
Munkalehetőségek biztosítása	23
Közbiztonság, bűnmegelőzés	13
Felvilágosító programok, tanácsadás	11
Diákjogok betartásának ellenőrzése	10
Jogvédelem	8
Utazási kedvezmény	7
Ifjúságvédelem	7
Kollégiumok állapotának javítása	7
Iskolák gondjainak enyhítése	6
Kulturális életbe bevonni a fiatalokat	6
Iskolák modernizálása, számítógép, sporteszköz	6
Diákszervezetek támogatása	6
Ne csak névlegesen foglalkozzanak a diákokkal	5
Szellemi támogatás	5
Kábítószer kiiktatása a szórakozóhelyekről	5
Biztonságos közlekedés	5
Információ	5
Lakáshoz jutás segítése	5
Ösztöndíj pályázat	4
Parkok, játszóterek	3
Lehetőségeket biztosítani	3
Klubok létrehozása	2
Létebiztonság	2
Tankönyvsegély	2

Kirándulás szervezése	2
Egészséges környezet megteremtése	2
Diákok tanulmányi és sporteredményeinek értékelése	2
Közös értekezleten megbeszélést tartani	1
Közönyösség megtörése	1
Új iskolák létrehozása	1
Kiállítások	1
Iskolareform	1
Állandó Színház	1
Fiatal házások támogatása	1
Tandíjcsökkentés	1

A helyi közéleti szereplők esetén a polgármesterre és az önkormányzati képviselőkre kérdeztünk rá. A kérdezett fiatalok 75 százaléka nevezte meg Wagner András Szombathely polgármestereként, és további 10 százalék tudta a nevét úgy, hogy mellette még a saját önkormányzati képviselőjeként is említett egy nevet. Ez azt jelenti, hogy a polgármester lényegében közismert, a fiatalok 85 százaléka tudta megnevezni (az 1997-es vizsgálatban a polgármestert 97 százalék tudta megnevezni).

Az önkormányzati képviselőt a fentiekkel együtt a válaszadó fiatalok 11 százaléka tudta megnevezni (ez az arány 1997-ben 27 százalék volt). Ez természetesen nem azt jelenti, hogy helyesen tudta a választ, csak azt, hogy mondott egyáltalán valamilyen nevet. Emellett figyelembe kell venni, hogy a fiatalok egy része nem szombathelyi, így ha a saját településének képviselőjét mondta, akkor nem tudjuk ellenőrizni az állítását.

<i>Képviselő neve</i>	<i>Említések száma</i>
szombathelyi egyéni választókerületekből	
Csinger Péter	12
Kovács Jenő	3
Pál Róbert	3
Feiszt György	2
Szabó Gábor	2
László Győző	1
Prugberger Emil	1
Tóth Imre	1
szombathelyi kompenzációs listáról	
Heckenast Gusztáv	1
szombathelyi parlamenti képviselők	
Hankó Faragó Miklós	10
Rácskay Jenő	7

további említések

Horváth Vilmos	6
Dénes Tibor	4
Básti Tamás	3
Gömbös Ferenc	3
Kovács Ferenc	3
Németh Zsolt	3
Hollósi József	2
Tengesi Zoltán	2
Csupi László	1
Gyimesi József	1
Hirsch József	1
Horváth István	1
Huzl István	1
Imre György	1
Jó Imre	1
Kiricsi Miklós	1
Mészáros Béla	1
Nagy Antal	1
Németh György	1
Papp Lajos	1
Rigó Béla	1
Sági József	1
Simon József	1
Soós István	1
Szele Ferenc	1
Szemes István	1
Tóth Péter	1
Vadász István	1
Varga Lajos	1

A kérdezett fiatalok fele említett legalább egy szervezetet arra a kérdésre, hogy milyen egyesületet, alapítványokat ismer Szombathelyen. Legtöbbször a helyi sportklubot, a Haladás VFC-Milost nevezték meg, de sokan említették az I. osztályú városi kosárlabda-csapatot, a Falco Léptek-et is. A harmadik helyen egy országos szervezet, a Vöröskereszt végzett. Ez gyakori jelenség, a szervezet neve ismert, és az emberek feltételezik, hogy működik a saját településükön, akkor is, ha még nem kerültek kapcsolatba vele. Az alábbi, 96 nevet tartalmazó lista mellel a városi és városkörnyéki civil élet sokszínűségét bizonyítja, még akkor is, ha a fiatalok mindössze 21 százaléka említette, hogy tagja valamelyik szervezetnek. Ez a szám csak első látásra alacsony, az országos felnőtt mintán végzett felmérések ennél jóval alacsonyabb arányokat mutatnak.

Szervezet	<i>Említések száma</i>	<i>Tagként említette</i>
Haladás VFC-Milos	268	27
Falco Léptek KC	100	2

Vöröskereszt	57	16
Savaria Táncklub Egyesület	25	5
Rébusz Iskolaszövetkezet	24	8
Máltai Szeretetszolgálat	24	-
Füstoszlátók	19	8
Országos Gyermekvédő Liga	16	3
Karitás	15	1
Jövő Mérlege Alapítvány	15	1
Melo-Diák	13	1
Tanárképző Raszter	13	1
Savaria SE	10	-
Alapítvány a szakképzésért	9	-
Kaptár Diákmunka	7	1
BIT	6	3
Ungaresca	6	2
TIT	6	1
Viktoria FC	6	1
Szépítő Egyesület	6	-
Szombathelyi Cserkész Szövetség	5	5
Savaria Polgárőrség	4	4
Vas Megyei Munkás Horgászegyesület	4	3
Korcsolya szakosztály	4	2
MABÉOSZ	4	2
Galaxy Sportcentrum	4	1
Soros Alapítvány	4	-
Néptáncműhely	3	3
Haladás táncsoport	3	3
Immanuel Gyülekezet	3	1
Dobó SC	3	-
Lurkó FC	3	-
Controll SE	3	-
Mozgássérültek Egyesülete	3	-
Szolgálat Alapítvány	3	-
Fürge-diák	3	-
MEOE	2	2
Versmondó Stúdió	2	2
Erika C táncsoport	2	2
Werner kórus	2	2

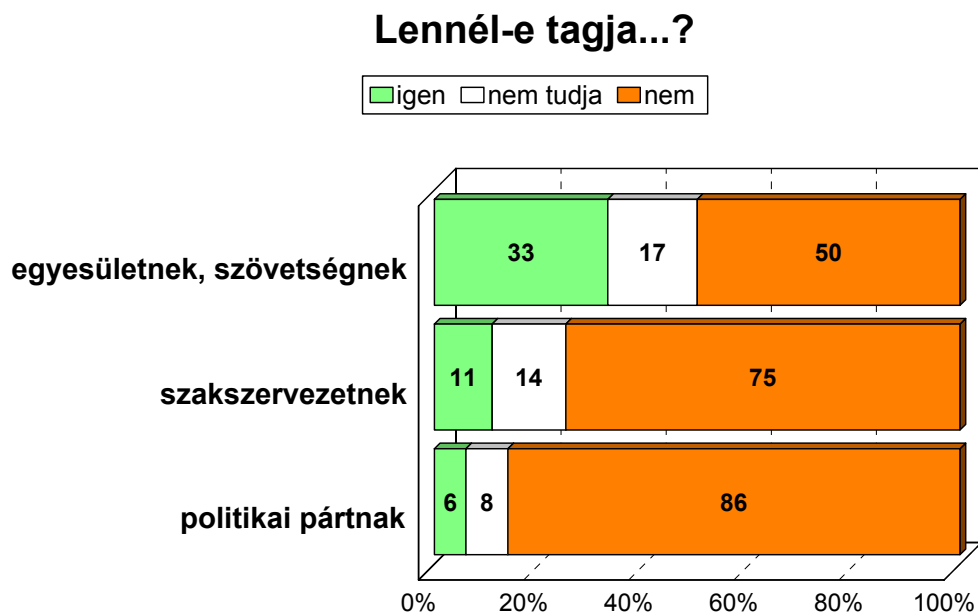
Onestep táncgyűttes	2	1
Görkoris Klub	2	1
Progres TK	2	-
Családsegítő Központ	2	-
Marathon	2	-
Öntöde Sportcentrum	2	-
Szombathelyi Kötélugró Klub	2	-
BAU Extra	2	-

Ifjúsági Fúvószenekar	2	-
Apácai Csere János Alapítvány	2	-
Aranyág Alapítvány	2	-
GBC	2	-
Vízmű SC	2	-
Fittnes klubok	2	-
Vasi Diákszövetség	2	-
Baraboly Népzenei Egyesület	1	1
MMIK Fitness Klub	1	1
Sotokan Klub	1	1
Ippon SC	1	1
Garabonciás táncgyűttes	1	1
Bem utcai alkoholelles Alapítvány	1	1
BMX SE	1	1
Csempeszkopács SC	1	1
Gradiscei Néptáncgyűttes	1	1
Ikarusz Aero Klub	1	1
Horvát Néptáncsoport	1	1
Európa Klub	1	1
Magyar Virágkötők Orsz. Egyesülete	1	1
Répcelaki SE	1	1
Lovas szakosztály	1	1
Vasi Népdalstúdió	1	1
Evangélikus Ifjúsági Gyülekezet	1	1
Kemenes Néptáncsoport	1	1
Majorette	1	-
Brenner Alapítvány	1	-
Vasi Diákszövetség	1	-
Horgászok Világszövetsége	1	-
HIT Gyülekezete	1	-
Esőemberke Alapítvány	1	-
Kondor Alapítvány	1	-
Asztalitenisz klub	1	-
Markusovszky Kórház Alapítványa	1	-
Börtön Alapítvány	1	-
Soborla táncgyűttes	1	-

Segítőház	1	-
Zöld Szív Természetvédő Mozgalom	1	-
Rum és Vidéke Takaréksz. Alap.	1	-
WGB	1	-
Szent Norbert Alapítvány	1	-
Bartók Zeneiskola Alapítványa	1	-
Vasi Volán	1	-
Bilux	1	-
Mi-Ti	1	-
Gyermekekért Alapítvány	1	-

Target	1	-
Prenor	1	-

Három szervezettípusra tettük fel a kérdést, hogy a fiatalok lennének-e tagjai. Valamilyen civil szervezetnek a kérdezettek egyharmada lenne tagja, szakszervezetnek már csak egytizede és politikai pártnak mindössze hat százaléka. Az egyes itemek közti korreláció értéke igen alacsony, ami azt jelenti, hogy a tagsági kívánságok nem vonódnak össze, lényegében három különböző csoportról van szó, akik a három szervezettípus tagjai szeretnének lenni. A mért arányok hasonlóak más ifjúságkutatásban tapasztalt értékekhez.

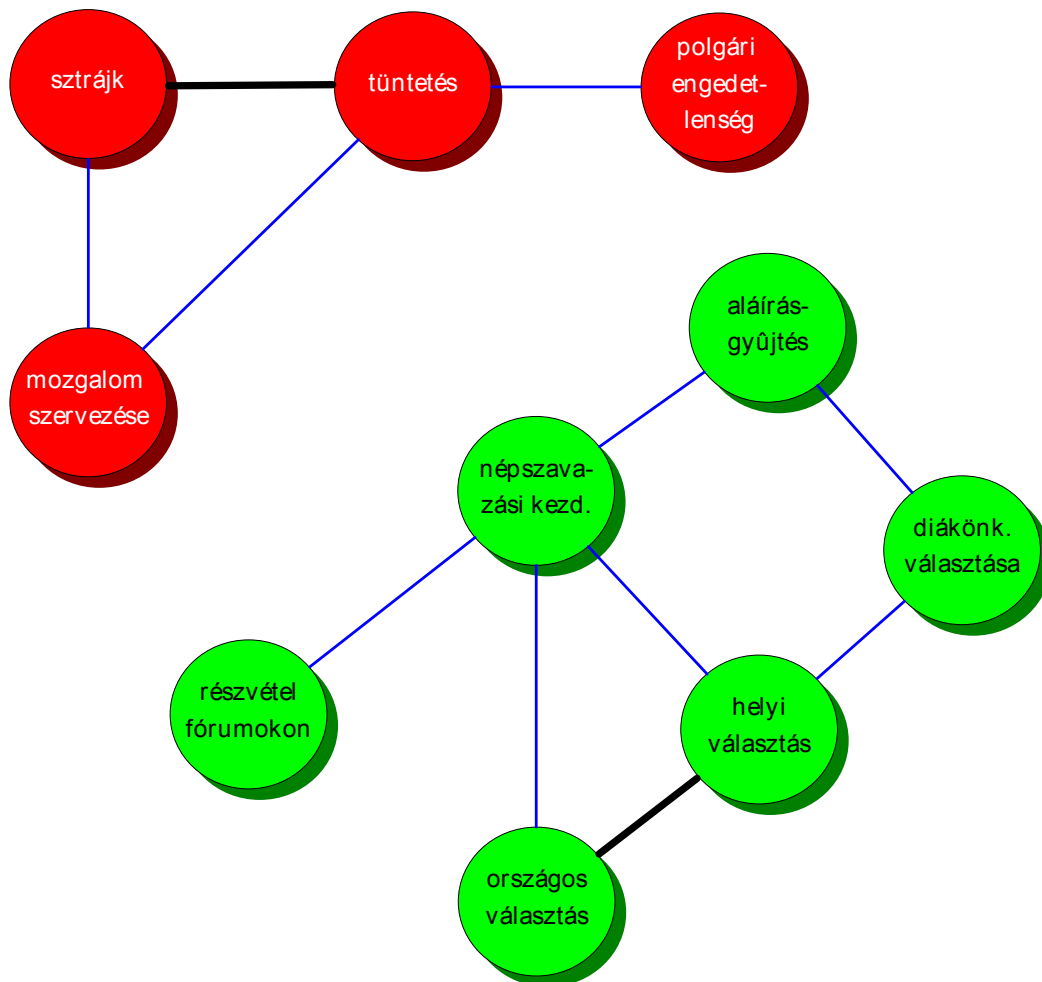

A fiataloktól megkérdeztük azt is, hogy amennyiben lehetőségük nyílna rá, és a célokkal egyetértenének, részt vennének-e különböző politikai-közéleti tevékenységekben.

A legtöbben az aláírásgyűjtés és a helyi diákönkormányzat megválasztását jelölték meg, ez a két item a válaszadók több, mint felét vonzotta. Feltehetően e két tevékenységben már részt is vett a diákok jelentős része. Jelentős elutasításban a polgári engedetlenség részesült (ez valószínűleg az iskola világába nem illeszthető "engedetlenség" szó miatt volt így), illetve a fórumokon, közmeghallgatáson való részvétel, amelynek hasznosságával kapcsolatban merülhettek fel kételyek.

A következő ábra a tevékenységek összefüggés-rendszerét ábrázolja. Mint látható két jól elkülönült csoportra oszlik az itemsor, a politikailag “keményebb” (sztrájk, mozgalom, tüntetés, polgári engedetlenség) és “puhább” tevékenységekre. E két csoport tagjai a másik csoportba tartozó itemekkel nincsenek szoros összefüggésben. Az ábrán a **vékony kék vonal** jelzi a $r=0.3$ és 0.5 közötti korelációt (közepes erősség), míg a **vastag fekete vonal** az $r=0.5$ feletti korelációt (erős kapcsolat). Ez utóbbiból kettő van, a sztrájk és tüntetés, valamint a helyi és országos választás közt.

Az egyes közéleti tevékenységek korelációs mátrixa

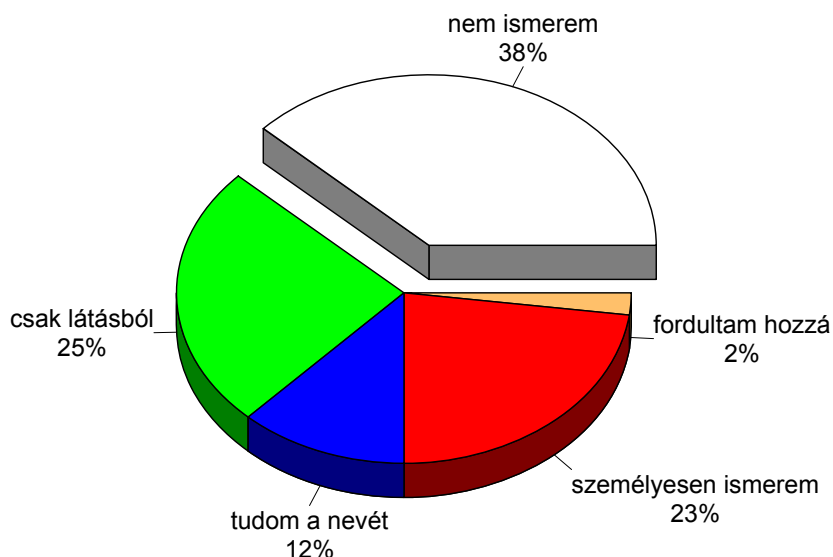

Az ifjúság közéleti tevékenységéhez viszonylag kevés keretet találhatunk. A városban vannak ifjúsági szervezetek, melyek az úttörőmozgalom, illetve a KISZ megszűnése után igyekeznek megfelelni a fiatalok ilyen irányú törekvéseinek, de tömegesen nem tudták a fiatalokat maguk köré vonni. Ennek oka lehet a korábbi kötelező jelleggel ellentétes viselkedés, a közömbösség magyarázata. Emellett az új szervezetek nem tömegszervezetek, hanem rétegigényeket elégítenek ki, az ideológiai-politikai alapon szerveződő egyesületek, szövetségek (cserkészmozgalom, BIT) pedig viszonylag kevésbé népszerűek (ld. a politikai szerepvállalás elutasítása). Az ifjúsági szervezetek integrálására 1996-ban történt kísérlet, az Ifjúsági Kerekasztal Szombathelyért nevű egyeztető fórum keretében.

Ami a szombathelyi diákönkormányzatokat illeti, ebből összesen 37 van a városban. 14 középiskolákban működik, 15 általános iskolákban, 8 különböző kollégiumokban. Emellett két helyen van hallgatói önkormányzat, a BTDF-en és a POTE kihelyezett tagozatán.

A diákönkormányzati elnökök ismertsége nem túl magas, a fiatalok alig egynegyede ismeri öt személyesen, míg 38 százaléknak fogalma sincs arról, hogy kicsoda. Azok száma, akik már fordultak hozzá szintén elenyésző.

Ismered iskolád diákönkormányzatának elnökét?

A diákönkormányzat működésével való elégedettség 55 pont a százfokú skálán.

Érdekeség, hogy itt a szakközépiskolákban tanulók a legelégedettebbek. A fiúk sokkal kritikusabbak voltak, mint a lányok (50, illetve 60 pont), míg a rosszabb tanulók is negatívabban ítélték az átlagnál.

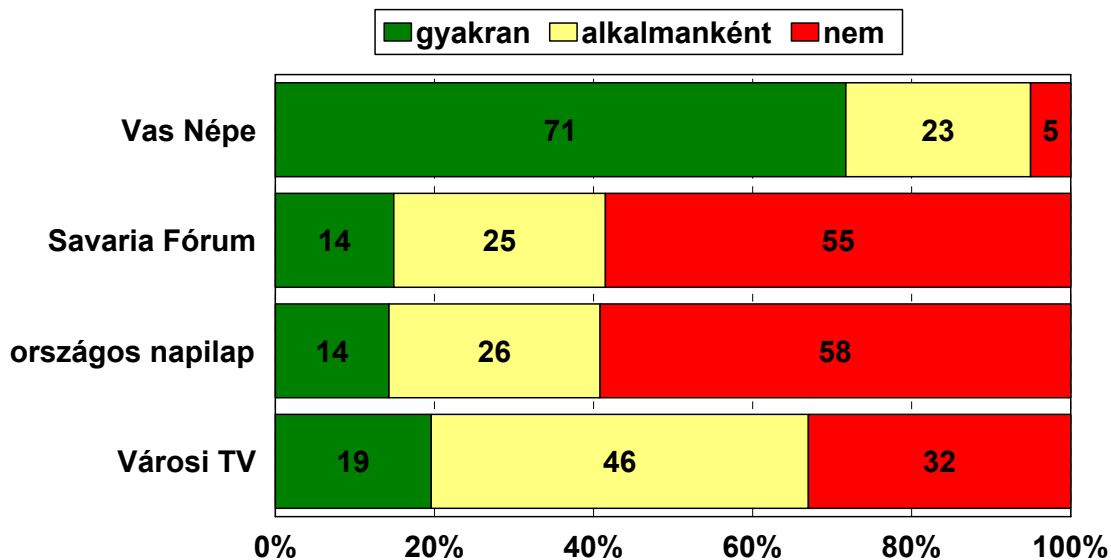
A diákönkormányzatok feladataival kapcsolatban is megoszlottak a vélemények. Jelzésértékű, hogy a kérdezett diákok 42 százaléka egyetlen feladatot sem tudott mondani, nem volt ötlete arra nézve, hogy mivel kellene foglalkoznia egy diákönkormányzatnak.

Feladatok	Említések száma
Diák érdekképviselő	95
Diákok problémái	85
Rendezvények, programok szervezése	78
Diákjogok	48
Tanár-diák konfliktus	23
Vetélkedők, sportversenyek	20
Diákok életének megkönnyítése	14
Oktatás színvonalánál emelése	12
Diákság és iskolavezetés kapcsolata	11
Iskolán belüli közös program	10
Dohányzás elleni küzdelem	7
Diákok közérzetének javítása	6
Kirándulások szervezése	4
Napirend megszervezése	4
Ünnepségek szervezése	3
Természetvédelem	3
Diákok viselkedése	3
Tanárok tanítási módszerei	2
Étkezés, kollégium	2
Diákok kötelességei	2
Iskola állapota	2
Elsősök beilleszkedésének segítése	2
Pályázatok elnyerése	2
Tanárok felelőssége és jogai	2
Segélyek	2
Diákok elhelyezkedésének segítése	1
Támogatások rendszerének kialakítása	1
Táborok	1
Iskola ügyeiről tájékoztatás	1
Diákokkal való személyes kapcsolat bővítése	1
Napi óraszám csökkentése	1
Gyenge tanulók felzárkóztatása	1
Diákok véleménye	1
Tanácsadási tanfolyamok	1
Nyári munkák	1
Diákok egészségének védelme	1

Ahhoz, hogy a fiatalokban kialakult és a korábbiakban bemutatott értékítéleteket jobban megértsük, érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen csatornákon szereznek információkat az őket körülvevő szűkebb-tágabb környezetük eseményeiről, azaz milyen médiumokat használnak.

A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai

N=885

A vizsgált korosztály számára a legfontosabb tájékozódási forrás a megyei napilap, amit valamilyen rendszerességgel majdnem minden fiatal kézbe vesz. A gyakori olvasók között nagy arányban találjuk a 17 éveseket, a szakközépiskolásokat és a környező településekről bejárókat.

Teljesen más a helyzet a városi lap és az országos napilapok esetében. Itt a válaszadók több mint fele egyáltalán nem olvassa ezeket a sajtótermékeket. Mind a két esetben 14-14 százalék a gyakori és 25 százalék az alkalmi olvasók aránya.

A Savaria Fórumot jellegéből adódóan a bejárók és a kollégisták szinte egyáltalán nem (89-90 százalék), a szombathelyiek 28 százaléka és a gimnazisták 23 százaléka viszont gyakran olvassák.

Az országos napilapokat elsősorban a fiúk, a szombathelyiek (17-17 százalék) és a gimnazisták (19 százalék) olvassák nagyobb arányban, míg a szakmunkástanulók (67 százalék), a bejárók (63 százalék) és a lányok (64 százalék) többnyire kézbe sem veszik.

Valamivel jobb a helyzet a városi televízió esetében, ahol csak egyharmad a nem nézők aránya. Bár mint korábban láttuk a televízió-nézés elsősorban szabadidős tevékenység, feltehetően ez igaz ebben az esetben is.

13. Lokálpatriotizmus

A vizsgált korosztály viszonyát a városhoz először azzal a kérdéssorral próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék a városban, mit szégyellnek és mit hiányolnak.

A megkérdezettek 59 százaléka nevezett meg olyan dolgot a városban, amire büszke. A válaszadók 51 százaléka szombathelyi, egyharmada környező településen élő és 15 százaléka kollégista.

A megkérdezettek több, mint kétharmada (68 százalék) szégyellt valamit a városban. A válaszadók között ugyanolyan arányban találjuk lakóhely szerinti bontásban a tanulókat, mint az előző kérdésben.

Végül a megkérdezettek 56 százaléka írt le olyan dolgot, amit hiányol a város életéből. Ennél a válasznál kicsit magasabb (54 százalék) volt a szombathelyi lakosok és alacsonyabb a más településen élők aránya.

A három kérdés során keletkezett válaszkategóriákat a következő táblázatokban foglaltuk össze.

Arra a kérdésre, hogy mire büszkék a diákok a városban, a következő válaszkategóriák és megoszlások születtek:

Válaszkategóriák	Említések száma
Történelmi épületek, emlékművek	72
Iskolámra	52
Szép parkok	45
Fő tér	44
Haladás, FALCO	43
Szép a város	34
Rendezvények, szórakozóhelyek	30
Fejlődik a város	26
Csónakázó - tó	18
Sportélet	18
Uszoda	14
Savaria Mozi	13
Igényes disco	11
Tisztaság	11
Székesegyház, püspöki palota	11

Nyugodt város, közbiztonság	11
Múzeumok, képtár	10
McDonalds	10
Város kulturális élete	10
Iseum	8
Romkert	7
Idegenforgalom	6
Bevásárló központok	6
Savaria táncverseny	5
Sportolási lehetőségek	5
Minden megvan a városban	5
Zeneiskola	4
Falu múzeum	4
MMIK	4
Történelmi múlt	4
Kisvárosi hangulat	3
Savaria szálloda	2
Betegeken segítő programok	2
Szobrok	2
Levegő	2
Sok iskola	2
Kosárlabda csapat	2
Savaria Múzeum	2

(Csak egy alkalommal említett kategóriák: Új építkezések, alacsony munkanélküliség, Örökmozgó Művészmozi, diákszervezetek, arborétum, zsinagóga, Városi TV, lovasiskola, könyvtár, magas szintű oktatás, Savaria Polgárórség, Tavaszi fesztivál, Tavaszi/őszi vásár, öntöde, jó kávézók, sok egyesület, Zenei együttesek, nyugati határ közelsége, Szily János utca, körgyűrű, Bagolyvár, sportüzlet, tanáromra.)

A büszkeségre okot adó megfogalmazások között a leggyakoribbak az épületek, városképi elemek, de találhatunk itt sportegyesületet, szórakozóhelyeket is.

A fiatalok szerint szégyellni való dolgok között első helyen, kimagasló említési gyakorisággal a szemetes utcák állnak. Ezt követik még a nagy gyakoriságú említések között szintén a városképi elemek (romos épületek, szegény városrészek, bizonyos utcák, benzinkutak, stb.), de megjelenik már az emberi tényező, azaz a társadalom azon csoportjainak képviselői, illetve azok tevékenysége (cigányok, hajléktalanok, bűnözés), ami a polgárok többségében visszatetszést, félelmet kelt, rontja a városban kialakított otthonosság-érzetet.

Amiket a fiatalok szégyellnek a városban:

Válaszkategóriák	Említések száma
Sok szemét az utcán	221
Cigányok	67
Bűnözés	52
Romos épületek	48
Hajléktalanok	46
Szegényebb városrészek	23
Körmendi út, Sorok utca	22
Sok benzinkút	20
Koldusok	19
Részegek	19
Szennyezett levegő	17
Környezetszennyezés	16
Szegények, munkanélküliek	16
Kocka házak, lakótelepek	15
Agresszív emberek	14
Rongálás, vandálok	11
Utak állapota	11
Sok autó	11
Drogosok	10
Falfirkák	9
Vasútállomás	7
Közöny	7
Kukázók	6
Osztályok	6
Sok a gyár	5
Kurvák	5
Tömegközlekedés állapota	4
Haladás	4
Kínaiak	3
Külföldi buszok	3
Sok fizető parkoló	2
Vasroncs lerakó	2
Illegális pénzváltók	2
Fő tér mögötti ásatások	2
Kevés a fa	2
Bajnok utca	2

(Csak egy alkalommal említett kategóriák: mobil telefon, 100 Ft-os boltok, sok butik, leromlott egészségügyi. intézmények, volt pártszékház, börtön, Felszabadulási emlékmű, csónakázó-tó, bevásárló központ, Fő tér, piac, stressz, rohanás, elhúzódó építkezések, Berzsényi Dániel Kollégium, Zsinagóga, a szombathelyiek felsőbbrendűsége.)

Amiket a fiatalok hiányolnak a város életéből:

Válaszkategóriák	Említések száma
Színház	135
Több park, zöld terület	49
Sportpályák, sportcsarnok	40
Drogmentes szórakozóhely	39
Tisztább város	31
Egyetem	27
Több kulturális lehetőség	18
Több disco	17
Modern mozik	16
Közbiztonság	16
Több pénz	16
Tiszta strand	14
Görkori park	11
Villamos	10
Rend	10
Fedett korcsolya pálya	10
Vidámpark	10
Szabadtéri programok	9
Jobb tömegközlekedés	9
Több sportegyesület	8
Több koncert	6
Ifjúsági központ	6
Repülőtér	6
Állatkert	5
Bevásárló központ	5
Autó, motor verseny pálya	5
Autós mozi	5
Night Club	4
Nagyobb áruválaszték	4
Jobb utak	4
Több rendezvény	4
Köztéri szobrok	3
Fürdő centrum	3
Több iskola	3
Több szemetes láda	3
Több munkahely	3
Cukrászda	3
Sétáló utca	2
Életre	2
Hajléktalanok problémáinak megoldása	2
Jobb egészségügyi. ellátás	2
Skinhead	2
Szabadidő központ	2
Jégkorong csapat	2

(Csak egy alkalommal említett kategóriák: Játzóterek, bicikli utak, nyilvános WC, csillagvizsgáló, Pizza Hut, nudista strand, könyvtár, több műszaki bolt, motoros klub, házak, elkerülő út, több kisáruház, biliárd terem, állandó cirkusz.)

A fiatalok többsége által megnevezett, a városból egyértelműen hiányzó dolgok elsősorban olyanok, amelyek egy fejlett, rangos város mindennapjaihoz hozzátartoznak. Ilyenek többek között a színház és az egyetem. De természetesen itt is felsorolásra kerültek a környezetet szebbé, otthonosabbá tévő elemek, a szabadidő kulturált eltöltésének hiányzó vagy szűkösen rendelkezésre álló elemei.

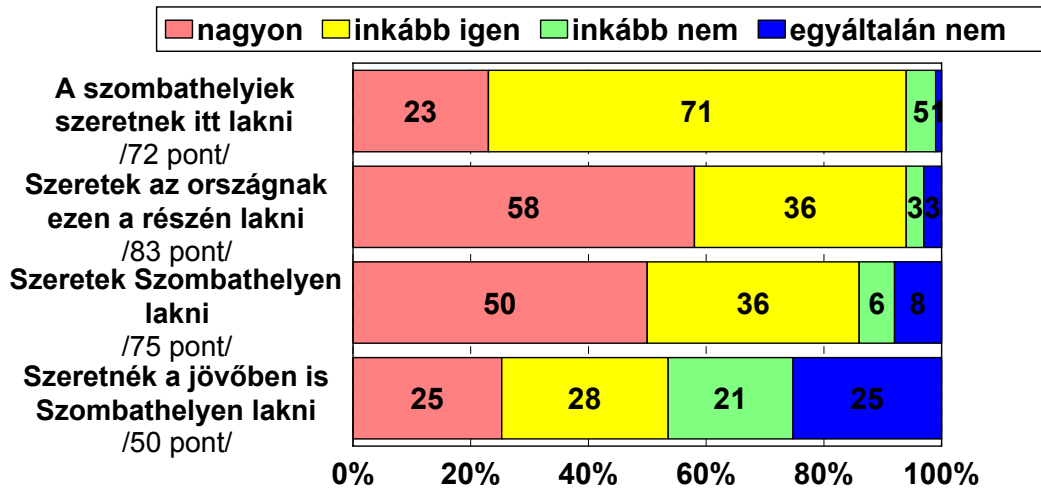
A kérdezett diákok véleménye szerint a szombathelyi polgárok szeretnek a városban lakni. Az általuk adott értékelés a százfokú skálán mérve 72 pont, ami jelentős elégedettséget jelez. A legkedvezőbb véleményt leginkább a szombathelyi tanulók (30 százalék) fogalmazták meg. Kissé bizonytalanabb, de pozitív véleményt nyilvánítottak a bejárók (76 százalék) és a kollégisták is (82 százalék).

Hasonlóképpen maguk a diákok is szeretnek a városban lakni (75 pont). Leginkább a szombathelyiek (56 százalék) és a fiúk (62 százalék), legkevésbé a szakközépiskolások (11 százalék).

Az elégedettség még ennél is nagyobb a régiót tekintve, hiszen a megkérdezettek nagyon szeretnek az országnak ezen a táján lakni (83 pont). Legmagasabb arányban a fiúk (67 százalék), a gimnazisták (62 százalék) és a szombathelyi lakosok (64 százalék) gondolkodtak így. Az átlagnál magasabb a kollégisták között a teljesen negatív (7 százalék) és a kevésbé pozitív (49 százalék) értékelés.

A középiskolás fiatalok véleménye a városról

N=881

Ezen kiváló értékelések ellenére a megkérdezett tanulók bizonytalanok abban, hogy Szombathelyen képzelik-e el jövőjüket. A bejárók 42 százaléka egyáltalán nem, 32 százalékuk inkább nem marad a megyeszékhelyen. A kollégisták között ugyanezek a válaszok 38 és 47 százalékos gyakorisággal fordulnak elő. Ezzel szemben a szombathelyiek 38 százaléka inkább igen, 47 százalékuk pedig egyértelműen maradna a városban.

Itt érdemes megjegyezni azt a statisztikai sajátosságot, hogy Vas megyében a vizsgált korostály tagjainál lehet találni a legnagyobb elvándorlási hajlandóságot. A férfiak körében csak a 14-19 éves korosztálynál negatív a vándorlási különbözet (-222). A nőknél még két másik korcsoportra (50-54 évesek és 6 év felettek) is inkább az elvándorlás a jellemző (-14, -9), de ez meg sem közelíti a vizsgált korostálynál tapasztalható (-158).

Hasonlóképpen nagy arányban válaszoltak arra, hogy később melyik magyarországi településen élnének szívesen.

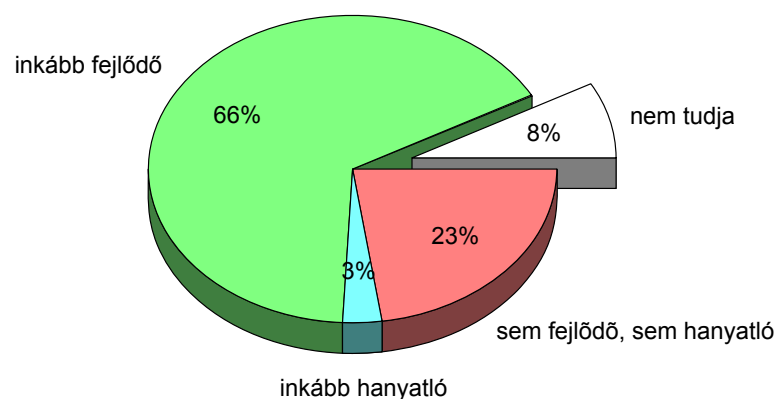
Város neve	Említések gyakorisága
Szombathely	189
Budapest	73
Kőszeg	26
Győr	21
Pécs	21
Sopron	15
Szeged	10

Sárvár	9
Eger	5
Körmend	5
Zalaegerszeg	4
Bük	4
Siófok	4
Keszthely	4
Miskolc	4
Répcelak	4
Ják	4
Debrecen	4
Budaörs	3
Nádasd	3
Balatonfüred	3
Csepreg	3
Celldömök	3
Velem	3
Gencsapáti	2
Vasszécsény	2
Vonyarcvashegy	2
Esztergom	2
Szentgotthárd	2
Székesfehérvár	2

(Egyszeri említéssel szerepelt: Nagymaros, Zánka, Ábrahámhegy, Gyula, Tapolca, Söpte, Káld, Vát, Jánosháza, Érd, Kőszegszerdahely, Tiszaújváros, Tatabánya, Kecskemét, Pornóapáti, Tokorcs, Zalaszentgrót, Hévíz, Lukácsháza, Tápióbicske, Sződliget, Őriszentpéter, Mohács, Fonyód, Ölbő, Kőszegfalva, Vép, Torony, Nemeskolta, Szilvásvárad, Lenti, Visegrád, Szentendre, Veszprém, Nyíregyháza, Narda, Táplánszentkereszt, Szeleste, Katafa, Sitke, Rábatonana, Ivánc, Bucusu, Vasvár, Sümeg, Nagykanizsa, Guttatöttös, Bugyi.)

A középiskolás fiatalok véleménye szerint Szombathely...

N=905

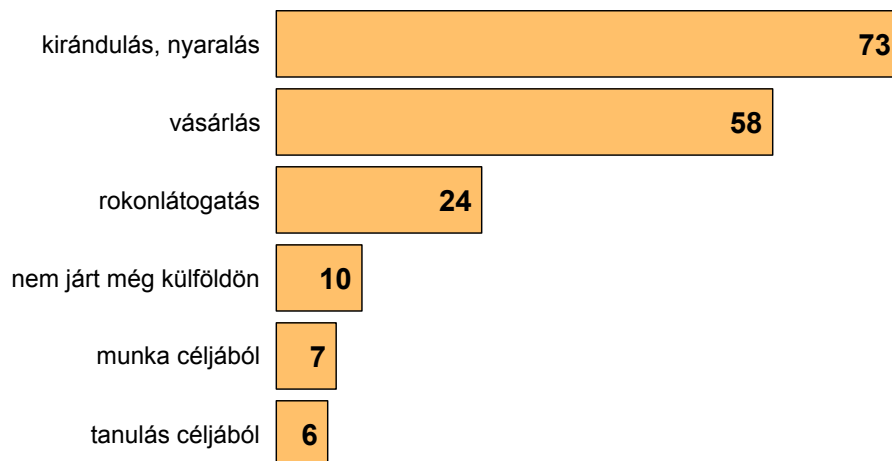

A tanulók kétharmada fejlődőnek látja a várost, közel negyedük (23 százalék) stagnálást tapasztal és csak 3 százalék érzel hanyatlást. A fiúk 81 százalékban fejlődést érzékelnek, hasonló arányban vélekedtek így a gimnazisták (80 százalék) és a szombathelyi lakosok (76 százalék). Állandónak érzik a helyzetet a lányok, a szakmunkástanulók, a kollégisták (33 százalék).

A megkérdezettek 91 százalék adott választ arra a kérdésre, hogy melyik országban töltene el szívesen hosszabb időt. A vizsgált korosztály többsége legalább egyszer már járt valamilyen módon külföldön.

A középiskolás fiatalok külföldi utazásainak céljai (%)

(%)
N=905

Természetesen leggyakrabban turisztikai vagy vásárlási céllal jutnak el külföldre. Munka és tanulás céljából a a vizsgált korosztály tagjai csak nagyon alacsony arányban jutnak el külföldre. A megkérdezetteknek csak egytizede jelezte, hogy még egyáltalán nem járt külföldön.

A született válaszkategóriákat az alábbi ábra foglalja össze.

Célországok	Említések száma
USA	206
Németország	108
Olaszország	92
Franciaország	85
Anglia	84
Görögország	62
Spanyolország	51
Svájc	42
Ausztria	35
Ausztrália	31
Kanada	20
Hollandia	15
Egyiptom	11
Brazília	8
India	5
Svédország	4
Írország	3
Japán	3
Monaco	3
Izrael	2
Kína	2
Törökország	2
Nauru	2
Szlovákia	2
Skócia	2
Dominikai Köztársaság	2
Jamaica	2

(Egyszeri említéssel szerepelt: Mexikó, Horvátország, Románia, Zaire, Nigéria, Finnország, Oroszország, Vietnam, Bahamák, Dánia.)

Melléklet

Az ifjúság problémáinak szerkezete az érintettek véleménye alapján

1. A munkaerőpiac problémái

- munkalehetőség hiánya
- nehéz elhelyezkedés a választott szakmában

2. A család intézményének működési zavaraiából következő problémák

- elvált szülők gyermekeinek beilleszkedési problémái
- általános családi problémák
- személyes kapcsolatok válsága
- szülők munkanélkülisége
- szülői felügyelet hiánya

3. Generációs viselkedési, életviteli szokások

- vélemény figyelembe vételének hiánya
- 18 év felett kirekesztettség érzése
- főiskolások nem kapcsolódnak be a város életébe
- "senki se foglalkozzon velem" mentalitás
- felnőtté válás problémái
- identitás problémák
- önállóság hiánya (középiskolások)

4. A szabadidő eltöltés, szórakozás kulturált formáinak hiánya

- sportrendezvények, sportolási lehetőségek hiánya
- kulturális programok hiánya (színház)
- kevés az olyan program, ami összehozza az egykorúakat
- táborok szervezésének hiánya
- drágák a szórakozóhelyek
- kulturált, sokszínű szórakozás hiánya
- csellengés
- szabadidő eltöltés problémái
- kerékpármegőrzés hiánya
- Iskolai túlterheltség miatt kevés szabadidő
- iskolán kívüli programok szervezetlensége

5. Általános megélhetési problémák

- lakáshoz jutás nehézsége
- kezdő fizetések alacsonyak
- pénzhiány
- éleződő anyagi különbségek
- üzletek hosszabb nyitvatartása
- magas árak
- tömegközlekedés drága

6. Képzés, önképzés, átképzés problémái

- nyelvtanulási lehetőségek hiánya, illetve alacsony színvonala
- előadói lehetőségek fejlesztésének hiánya
- személyiség fejlesztő tréningek hiánya
- továbbtanulási lehetőségek (ismeretének) hiánya
- oktatás, képzés nem megfelelő

7. Külső támogatások hiánya

- cégek segítőkészségének hiánya
- sikeres sportolók támogatásának hiánya
- felnőttek támogatásának hiánya
- a segítő tevékenységekre nem jut elég pénz
- az önkormányzat nem tud mit kezdeni leendő polgáraival

8. Mentális problémák

- korai dohányzás
- ital
- kábítószer
- szociális problémák
- egészségügyi problémák

9. Általános társadalmi problémákból adódó feszültségek

- igénytelenség
- közbiztonság
- céltalanság
- érzéketlenség
- érdektelenség
- médiából tapasztalt brutalitás
- politikai közöny

10. Önszerveződés hiánya

- diákönkormányzatok nehézkes működése
- ifjúság önszerveződésének hiánya
- nincsenek vezető egyéniségek

A szakértői és külső segítői csoportok által megfogalmazott problémakategória rendszer

1. Önkormányzat szervezeti problémái

- hivatalnokok időhiánya
- szakemberek leterheltsége
- szolgáltatások, szakemberek hiánya
- sok fontosabb probléma
- irányítási struktúra egyoldalú, direkt
- szombathelyen nem csak szombathelyiek vannak
- konkrét programok hiánya (ifjúsági koncepció)
- a város felelőssége a szórakozóhelyek "tisztaságában"
- személytelen problémakezelés
- az ifjúsági egészségügyi ellátásnak, gondozásnak nincs gazdája, 18 év felettiek egészségügyi ellátása intézményesen nem megoldott
- információáramlás problémái (hivatalon belül és kívül)

2. Központi intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák

- állami finanszírozás elégtelensége
- első lakáshoz jutás, speciális lakásprogram hiánya
- etnikum kezelhetetlensége
- jogszabály egyértelműség, jogharmonizáció hiánya, ellentmondásossága
- értelmetlen, leosztott pályázatok

3. Civil szervezetek hiányosságai

- civil szervezetek, ifjúsági szervezetek működésének alacsony foka
- társadalmi szervezetek összefogásának hiánya
- ifjúsági szervezetek hiánya
- szolgáltatások, szakemberek hiánya
- kortárs segítség hiánya

4. Általános társadalmi jelenségek kihatásai

- felnőtté válás esélye
- erkölcsi normák hiánya
- deviánsok beilleszkedése
- áldemokrácia
- erőszakhullám
- közömbösség
- önzés
- negatív példák az érvényesülésre
- mentalitásbeli problémák kezelése

5. Oktatás intézményrendszerének hiányosságai

- 14-16 éves tanköteles korú, de továbbtanulni nem akarók elhelyezése
- túlzott liberalizmus az iskolában
- egyetem szükségessége a városban, főiskolai képzés szélesítése
- DADA program kiszélesítése
- iskolából kikerültekkel nem foglalkozik senki
- oktatás dominanciája a neveléssel szemben

<p>6. Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai</p>	<ul style="list-style-type: none"> • drogmentes ifjúsági szórakozó helyek hiánya • szabadidő értelmes eltöltése • ifjúsági szervezetek hiánya, kulturált szórakozás lehetőségének hiánya • szabadidő eltöltésének igénye és lehetősége nem esik egybe
<p>7. Család intézményének diszfunkciói</p>	<ul style="list-style-type: none"> • átlag családok elszegényedése • példaképek hiánya • szülők felvilágosításának hiánya
<p>8. Munkaerőpiac problémái</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pályakezdő munkanélküli fiatalok magas száma • enyhén fogyatékos fiatalok elhelyezkedése • pályakezdő munkanélküliség kezelésére nincs program • álláskeresési technikák oktatása

A szakértői és külső segítői csoportok által megfogalmazott erőforrások

Fő erőforrás	Kiegészítő belső tartalom
<p>1. Család</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nyugdíjasok • rokonság
<p>2. Pedagógusok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pedagógusokat védő jogszabályok • DADA program kiszélesítése • ifjúságvédelmi felelősök

3. Önkormányzat	<ul style="list-style-type: none"> • közgyűlés ifjúságbarát döntései • információs rendszer kialakítása • fiatal családok otthonainak korszerűsítése • családsegítő központ • gyermekjóléti szolgálat • közművelődés színtereinek megteremtése • hivatali dolgozók naprakész szakmai tudása • ifjúság-egészségüggyel foglalkozó dolgozók, védőnők • egészségvédő programok támogatása • gyermekotthonok
4. Működő civil szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> • családsegítők • non-profit információs szolgálat
5. Rendőrség, ügyészség, bíróság	<ul style="list-style-type: none"> • rendőrség bűnmegelőzési osztály • pártfogók
6. Állam	
7. Média	<ul style="list-style-type: none"> • erőszakmentes TV
8. Egyházak, karitatív szervezetek	
9. Ifjúsági szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> • diákönkormányzatok • D pontok • klubok, kis közösségek
10. Korosztály	
11. Munkaerő-piaci szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> • munkaerő-piaci alap jobb kihasználása • gyakornoki rendszer